

**”Kaipaamaan maata, saada paneutua levolle siihen, tulla
maaksi, vasta se on lepo ihmiselle.”**

Arki-, luonto- ja sukupuoli-idyllit ja epäidyllit Eeva Kilven *Naisen päiväkirjassa* (1978)

Matilda Kirvelä

Pro gradu -tutkielma

Kirjallisuustieteiden tutkinto-ohjelma, kotimainen kirjallisuus

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Huhtikuu 2025

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck –järjestelmällä

Kirjallisuustieteiden tutkinto-ohjelma, kotimainen kirjallisuus

Matilda Kirvelä

”Kaipaamaan maata, saada paneutua levolle siihen, tulla maaksi, vasta se on lepo ihmiselle.” Arki-, luonto- ja sukupuoli-idyllit ja epäidyllit Eeva Kilven *Naisen päiväkirjassa* (1978)
Sivumäärä: 87

Tutkin pro gradu -tutkielmassani Eeva Kilven (s. 1928) päiväkirjaromaania *Naisen päiväkirja* (1978) siitä näkökulmasta, miten idylli ja idyllin ulkopuolinen näyttäytyvät teoksessa ja millainen suhde näiden kahden välillä on. Idylliä tarkastellessani kysyn, mistä se rakentuu ja miten *Naisen päiväkirjan* kirjoittajaksi kutsumani minäkertoja rakentaa omaehtoista idylliään kirjoittamisensa avulla. Idyllin ulkopuolista tutkiessani kysyn puolestaan, miten tämä ulkopuolinen vaikuttaa kirjoittajan omaan idylliin eli miten esimerkiksi yhteiskunnan aiheuttamat paineet suhteutuvat siihen.

Hyödynnän tutkielmani teoreettisena viitekehyksenä etenkin utopismin ja uudelleenkuivittelun käsitteitä havainnollistamaan idyllien tarkastelua ja niiden unelmointiin sekä kirjoittamiseen perustuvaa luonnetta. Idyllistä rakentuu tutkimuksessani tapa tarkastella sitä, millaisena kirjoittaja paremman maailman näkee ja miten hän sitä päiväkirjansa kirjoittamisen avulla rakentaa arjen, sukupuolen ja ei-inhimillisen näkökulmasta. Hyödynnän tutkielmassa feminististä ja ekokriittistä tutkimusta ja tarkastelen sukupuolen ja ei-inhimillisen kytköksiä myös ekofeministisestä näkökulmasta. Idyllin ulkopuolista havainnollistan Martin Heideggerin käsitteellä heitteisyys, jota käytän tutkielmassani kuvaamaan sitä, miten kirjoittaja uudelleenkuivittelee idylliä tietyistä rajallisista ja yhteiskunnallisista lähtökohdista.

Esitän tutkimuksessani, että kirjoittajan oma, ennen kaikkea henkilökohtaisuuteen perustuva idylli ja heitteinen epäidylli ovat tiiviissä suhteessa toisiinsa. Näiden kahden limittäisyyttä havainnollistan ei kenenkään maan käsitettä soveltamalla, ja peilaankin teosta osin sotienjälkeiseen modernismiin. Totean tutkielmassani, että idylli ja epäidylli ovat tiiviissä, osin ristiriitaisessa ja toisaalta taas toisiinsa limittyvässä suhteessa, jossa kirjoittaja elää ja uudelleenkuivittelee.

Avainsanat: Eeva Kilpi, *Naisen päiväkirja*, idylli, utopismi, uudelleenkuivittelu, ekokritiikki, feministinen tutkimus, ekofeminismi, heitteisyys, ei kenenkään maa, kirjoittaminen, päiväkirjaromaani

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
1.1	Tutkielman lähtökohdat	4
1.2	Aiheen rajaus ja tutkimuskysymys	7
1.3	Teoreettinen tausta ja keskeiset käsitteet	9
2	Arjen idyllit ja epäidyllit	18
2.1	Kuoleman, suorittamisen ja ahdistuksen epäidylli	18
2.2	Lempeä ja omaehtoinen idylli	25
2.3	Kirjoittamisen idylli ja epäidylli	31
3	Sukupuoli ja idylli	37
3.1	Kirjoittava nainen	37
3.2	Sukupuolirooleja rikkomassa ja toisintamassa	43
3.3	Kun nainen kirjoittaa miehestä	50
4	Ei-inhimillinen ja idylli	56
4.1	Ei-inhimillinen inhimillisen lohduttajana	56
4.2	Vihreät utopismit	61
4.3	Ei-inhimillisen ei kenenkään maa	68
5	Lopuksi	76
	Lähteet	79

1 Johdanto

1.1 Tutkielman lähtökohdat

Halu piillä pensaaseen. Liueta lopullisesti maailman näkyvistä. Lakata hymyilemästä. Paeta tunnistamista. Olla kasvi. Huomaamaton, mutta vahvasti olemassa. Juuret mullassa. Latva auringossa. Saada aivot toimimaan. Päästä eroon kivuista ja rauhaan. Luonnolliseen olemassaoloon. Vaatimuksettomuuteen. Luonnolliseen elinvoimaan. Ja Luoja sen suokoon: viimein kirjoittamiseen. Tuloksekkaaseen. (*Naisen päiväkirja* 1978; jatkossa NP 59–60)

Luonto ei ole vain paikka, jossa vierailaan vaan jonka kanssa ollaan ja ennen kaikkea halutaan olla yhtä. Näin on ainakin Eeva Kilven päiväkirjaromaanissa *Naisen päiväkirja*. Katkelma kuvastaa teoksen tunnelmaa hyvin, sillä kertojalla on selkeä halu vetäytyä ja päästä eroon paineista osaksi luontoa, joka näyttäytyy hänelle idyllisenä ja johon tuntee suurta yhteenkuuluvuutta ja kaipuuta. Samalla esimerkki nostaa esiin myös kirjoittamisen merkityksen, sillä kertoja toivoo kasvina olemisen lisäksi voitavansa kirjoittaa, mikä puolestaan kiinnittää hänet myös siihen, miten hän uudelleenkuvittelee ja rakentaa uudenlaisia idyllejä ja utopismeja.

Käsittelen tässä pro gradu -tutkielmassa Eeva Kilven (s. 1928) päiväkirjateosta *Naisen päiväkirja* omaehtoisten ja utopististen idyllien uudelleenkuvittelemisen sekä idyllien ulkopuoliseen sopeutumisen näkökulmasta. *Naisen päiväkirja* on alun perin julkaistun teoksen (WSOY.fi), jossa nimettömäksi jäävä kirjailija havainnoi ympäristöään ja kuvaa ajatuksiaan, pohtii erilaisia henkilökohtaisia sekä laajempia asioita ja kuvailee arkeaan huhtikuusta marraskuuhun. Tärkeinä tutkielmassa tarkastelemiini ja myöhemmin tarkemmin avaamiini idyllin ja epäidyllin käsitteisiin kytkeytyvinä aiheina kohdeteoksessa korostuvat etenkin ei-inhimillinen ja arkielämä, jossa näkyvät esimerkiksi sukupuoliroolit.

Hiitolassa syntyneen Kilven laaja kaunokirjallinen tuotanto käsittää niin romaaneja, novelleja, runoja kuin päiväkirjateoksiakin. Kilven esikoisteos *Noidanlukko* ilmestyi vuonna 1959, ja hänen teoksiaan on julkaistu siitä saakka kahdeksalla vuosikymmenellä. Kilpi on tuotannossaan käsitellyt etenkin evakkoutta, luontoa ja naiseutta, ja kirjailija onkin kertonut, kuinka muun muassa seksuaalisten tabujen rikkominen on ollut hänelle tietoinen pyrkimys

(ks. Hänninen 2019, 23). Esimerkiksi romaani *Tamara* (1972) haastoi siveyssääntöjä ja käänsi totutun naisen ja miehen välisen dynamiikan päällelleen (Enwald 1999, 202).

Olen tutkinut Kilven kahden ensimmäisen runoteoksen poliittisuuden ja epäpoliittisuuden suhdetta vuonna 2023 valmistuneessa kandidaatintutkielmassani ”’Usko sinä että kaikki on politiikkaa, / minä uskon että jokainen päivä on kertomus.’ — Arjen poliittisuus ja epäpoliittisuus Eeva Kilven runokokoelmissa *Laulu rakkaudesta ja muita runoja* (1972) ja *Terveisin* (1976)”. Vaikka tässä tutkielmassa keskityn idylliin ja epäidylliin, ja kohdeteos on eri kuin kandidaatintutkielmassani, arjen poliittisuus vaikuttaa taustalla myös pro gradussani, sillä myös idylli ja sen ulkopuolinen ovat paikoin poliittisia ja kantaaottavia. Myös *Naisen päiväkirja* on vahvasti kiinni arkielämässä, koska teoksen keskiössä on nimenomaan arjen kuvaaminen. Lisäksi ekokritiikin osalta hyödynnän myös osittain samaa teoreettista kehystä, vaikka näkökulma ja painotukset ovatkin erilaisia.¹

Naisen päiväkirjaan viitataan esimerkiksi kustantamon sivuilla pelkästään päiväkirjana (ks. WSOY.fi), mutta Kilpi (1980, 284–285) itse on nimittänyt sitä myös päiväkirjaromaaniksi, joka on ”kokeilu fiktion ja romaanin välimaastossa” ja kertoo tehneensä siihen ”fiktiiviseen suuntaan” vieneitä muokkauksia. Luen siis teosta tässä tutkimuksessa ennen muuta fiktiivisenä päiväkirjaromaanina enkä etsi teoksesta vastaavuuksia Kilven henkilökohtaiseen elämään. Päiväkirjaromaanilla tarkoitetaan yksikön ensimmäisen persoonan päivästä toiseen kirjoittamaa fiktiivistä proosakertomusta, jonka kirjoittaja ei puhuttele kuvitteellista vastaanottajaa (Martens 1985, 4). Myöskään *Naisen päiväkirja* ei puhuttele vastaanottajaa, vaan se rakentuu kirjoittajan merkinnöistä, ja vaikka teoksessa on kyse usein aforismimaisesti rakentuvasta päiväkirjamuodosta, on siinä havaittavissa myös eräänlainen draamankaari. Kirjoittaja on teoksen alussa melko tyytyväinen elämäänsä, mikä kuitenkin vaihtuu teoksen edetessä masentuneisuuteen ja tyytymättömyyteen, kunnes taas loppua kohden kirjoittajan asiat vaikuttavat järjestyvän ja hänen olonsa helpottuu. Teos myös loppuu kirjoittajan pohdintaan siitä, miten hän käyttäisi elämänsä viimeisen päivän ja tämä pohdinta sitoo teoksen kaikki pohdinnat kokonaisuudeksi. *Naisen päiväkirja* ei siis ole vain irrallinen tai

¹ Tarkastelin kandidaatintutkielmassani arjen poliittisuuden ja epäpoliittisuuden välistä suhdetta hyödyntäen kontrapunktista lukutapaa, jonka Edward Said on ottanut käyttöön teoksessaan *Culture and Imperialism* (1993). Myös tässä tutkielmassa olisi mahdollista hyödyntää sitä idyllin ja epäidyllin välisen suhteen teknisemmässä ja syvemmässä tarkastelussa, mutta olen kuitenkin tullut siihen tulokseen, että tämän tutkimuskysymyksen valossa havainnot kirjoittajan ristiriitaisuudesta ovat mahdollisia myös ilman kontrapunktista lukutapaa. Kontrapunkti kuitenkin vaikuttaa tutkimuskysymyksen asetelun taustalla ja kirjoitan paikoin esimerkiksi vastakkainasettelun eri puolista, vaikka en kontrapunktiin tässä tutkielmassa viittaakaan.

yksittäinen sirpale keskeltä kirjoittajan elämää, vaan siinäkin on kerronnalliset elementtinsä ja valintansa, vaikka kerronta eteneekin päiväkirjan tavoin.

Olen valinnut juuri *Naisen päiväkirjan* tutkimuksen kohteeksi, koska vaikka kirjoittaja ei itse ei käytä idyllin käsitettä, idylli, omaehtoisuus ja idyllin ulkopuoliseen sopeutuminen ovat tulkintani mukaan vahvasti esillä teoksessa. Kohdeteosta on mielekästä tutkia myös siksi, että vaikka se on julkaistu vuosikymmeniä sitten, se käsittelee nykyäänkin ajankohtaisia sukupuolta ja luontoa koskevia teemoja. Käytän tutkielmassa kertojaan viitatessani käsitettä *kirjoittaja*, koska kirjoittaminen on teoksen tärkeä ja toistuva aihe. Kirjoittaja kytkeytyy sanana myös tutkimuskysymykseeni idyllistä ja epäidyllistä, koska kirjoittamisella on suhde molempiin ja kirjoittamisen avulla kirjoittaja myös rakentaa ja koettelee idylliä sekä sen ulkopuolista. Maarit Leskelä-Kärki (2020) käyttää *Naisen päiväkirjaa* koskevassa artikkelissaan kertojasta sanaa kokijaminä.² Koska luen teosta päiväkirjaromaanina, olisi mahdollista käyttää myös käsitettä kertoja, jolla tarkoitetaan tarinaa kertovaa ääntä (ks. esim. Hosiailuoma 2016, 418). Kirjoittaja-käsite kuitenkin soveltuu parhaiten tutkimukseni tarkoituksiin, koska se kytkeytyy vahvimmin tutkimuskysymykseeni. Teoksessa kyse ei näkemykseni mukaan olekaan vain kokijasta tai kertojasta, vaan ennen kaikkea kirjoittajasta, joka itse kirjoittaa päiväkirjaansa eikä siten vain koe tai kerro tapahtumia. En kuitenkaan samaista kirjoittaja-käsitettä Kilpeen, vaan tarkastelen kirjoittajaa fiktiivisenä kertojana. Myös teoksen nimi *Naisen päiväkirja* osaltaan etäännyttää päiväkirjaa Kilvestä henkilönä, koska päiväkirja on nimenomaan jonkun nimettömän naisen eikä kirjailijan itsensä.

Luen tutkielmassa kirjoittajan naiseksi, koska naissukupuoli korostuu jo teoksen nimessä ja naiseus näyttäytyy eräänlaisena lähtökohtana kirjoittajalle. Tarkastelen sukupuolta osana idylliä ja idyllin ulkopuolista, koska teoksessa on nähtävissä sekä feministinen emansipaatio että ahtaiden sukupuoliroolien vaikutus. Kirjoittaja ei hyväksy mitä tahansa, vaan pitää kiinni itsenäisyydestään ja suorastaan vaalii sitä, vaikka kaipaakin toisinaan miestä rinnalleen. Myös kirjoittaminen on oleellinen osa naisen idylliä. Samalla naissukupuolen korostuminen on myös itsessään eräänlainen idylli, sillä *Naisen päiväkirjassa* miehet ovat lähinnä lyhyitä mainintoja, rakastajia ja seksuaalisen halun kohteita eivätkä keskiössä. Toisaalta naiseus ei kuitenkaan näyttäydy teoksessa essentiaalisena, vaan pikemminkin tapana hahmottaa ennen

² Leskelä-Kärjen (2020) artikkelin ”Eletyn ja fiktiivisen rajamailla – Eeva Kilven *Naisen päiväkirja* kirjailijan tunnustuksena” ohella *Naisen päiväkirjaa* on tutkittu aiemmin kahdessa opinnäytetyössä. Annu Nykänen (2008) on tutkinut pro gradu -tutkielmassaan teosta lajipiirteiden näkökulmasta ja Ulla Böhling (2015) kirjailijan työn kuvausten näkökulmasta.

kaikkea henkilökohtaista idylliä enkä myöskään tutkielmassani tarkoita naiseudella mitään ahdasta biologista kategoriaa, vaan korostan nimenomaan henkilökohtaisuutta.

Myös etenkin ei-inhimillisellä on tärkeä rooli siinä, miten idylli ja sen ulkopuolinen *Naisen päiväkirjassa* rakentuvat. Luonto ja ei-inhimillinen kuuluvat idylliin ja kirjoittaja kokee ne merkittäviksi, mutta samaan aikaan maailmassa tapahtuu myös niiden riistämistä ja hyväksikäyttöä, joita kirjoittaja kritisoi. Luonto ja eläimet ovat kirjoittajalle jopa niin tärkeitä ja täydellisiä, että ne tavallaan muodostavat kokonaan oman idyllinsä, johon kirjoittaja kuitenkin on tiiviissä vuorovaikutuksessa. Samaa aikaan luonto myös kiinnittää kirjoittajan todellisuuteen ja katkaisee esimerkiksi hänen masentuneisuutensa ainakin väliaikaisesti, ja samalla luonto myös helpottaa kirjoittajan irrallisuuden tunnetta sekä herättää toivoa. Kirjoittaja kokee lohdutusta esimerkiksi siitä, miten kuollessaan ihminen saa tulla maaksi ja palata maahan. Luonto ei myöskään ole vain jokin tapahtumien kehys, vaan se on tiivis osa kaikkea olemista ja havainnoimista. Samalla ei-inhimillinen ei kuitenkaan ole ainoastaan pelkkä kirjoittajan idylli vaan omanlaisensa ei kenenkään maa, joka ei kuulu kenellekään, ja kirjoittajan idylliajatuksista huolimatta uudelleenkuvitteilu tapahtuu tietynlaisista, esimerkiksi yhteiskunnan vaikutuksen takia rajallisista lähtökohdista käsin.

1.2 Aiheen rajaus ja tutkimuskysymys

Lajina idyllillä tarkoitetaan idealisoivaa runo- tai proosakuvausta, jossa korostuvat rauhallinen ja viaton maalaiselämä sekä luonnonläheisyys. Kirjallisuudentutkija Yrjö Hosiainluoma nimeää lajin ensimmäisiksi klassikoiksi kreikkalaisen Theokritoksen (n. 310–250 eaa.) sekä roomalaisen Vergiliuksen (70–19 eaa.) (Hosiainluoma 2016, 343.) Idyllillä voidaan kuitenkin tarkoittaa myös rauhallista ja tunnelmallista tilaa, ja sana idyllinen puolestaan juontuu kreikasta tarkoittaen herttaista ja sopusointuista (*Uusi tietosanakirja* 1962, 254–255). Idyllistä voidaankin luonnehtia miellyttäväksi ja viehättäväksi ”luonnollisessa yksinkertaisuudessaan” (*Merriam Webster* a). Tässä tutkielmassa idylli kytkeytyy osin myös idealistisuuteen, jolla tarkoitetaan ihanteiden ohjaamia, potentiaalisesti epäkäytännöllisiä asioita (*Merriam Webster* b).

Myös *Naisen päiväkirjan* idyllissä on osin idyllin lajityypillisiä piirteitä, kuten maaseudulle kaipaaminen sekä luonnonläheisyys. En kuitenkaan tarkoita tässä tutkimuksessa idyllillä tällaista lajia, vaan rakennan idyllin käsitteestä tutkielmassani välineen, jonka avulla tarkastelen kirjoittajan päiväkirjassaan kuvaamia kuvitelmia ja epäidyllissä selviytymistä. Idylli ei tutkimuksessani tarkoita mitään täydellistä ja lopullista päämäärää eikä ristiriitojen

puuttumista, vaan se on pikemminkin muutoksen alaisuudessa. Lisäksi ristiriidat ja prosessimaisuus kuuluvat siihen yhdessä epäidyllin luoman kontekstin ja tasapainottelun kanssa. Idyllin ulkopuolinen tarkoittaakin tässä tutkimuksessa ympäröivää maailmaa, kuten yhteiskuntaa, joka aiheuttaa kirjoittajalle erilaisia, usein kielteisiä tunteita ja josta käsin idyllin rakentaminen tapahtuu. Suhtaudunkin idyllin ja epäidyllin väliseen jakoon eräänlaisena konstruktiona ja lukutapana, jonka avulla voidaan havainnoida sitä, miten kirjoittaja haluaa kuvitella toisenlaista olemista, mutta toisaalta on myös alttiina esimerkiksi yhteiskunnan ja normien vaikutuksille.

Tässä tutkielmassa kysyn siis, miten idylli ja sen ulkopuolinen *Naisen päiväkirjassa* näyttäytyvät ja millainen näiden kahden välinen suhde on. Käsittelen tutkielmassa teoksen erilaisia tapoja rakentaa idylliä ja idyllin ulkopuolista, kuten halua olla itsenäinen ja toisaalta äitiyttä sekä miehen kaipaamista, luonnon arvostamista ja sen epäkunnioittamista, omistamattomuutta ja omistamista, elämää ja kuolemaa, ruumiillisuutta ja henkisyyttä. En kuitenkaan käsittele tutkielmassa kaikkia mahdollisia idyllin ja epäidyllin piirteitä. Aloitan tutkimuksen käsittelemällä epäidylliä etenkin kuoleman, suorittamisen ja ahdistuksen kautta ja siirryn siitä herkkyyden, myötätunnon, normien rikkomisen ja lukemisen idylleihin. Näiden jälkeen keskityn sukupuoleen ja ei-inhimilliseen liittyvien idylleihin ja epäidylleihin.

Hyödynnän idyllin ja epäidyllin välisen suhteen tarkastelussa utopismin käsitettä, jolla tarkoitan tässä tutkimuksessa paremman maailman kuvittelun halua (ks. Sandbacka 2017, 35–36). Utopismi on tutkielmassani käsite, jonka avulla tarkastelen sitä, millaista idylliä kirjoittaja kuvittelee päiväkirjamerkintöjensä avulla. Utopismi-sanaa ei käytetä *Naisen päiväkirjassa*, mutta kirjoittaja haaveilee toisenlaisesta maailmasta ja luo sellaista osin myös tiedostamatta kirjoittaessaan siitä. Utopismi tarkoittaa siis tässä tutkimuksessa idyllisiä ajatuksia ja idyllin ajattelemista. Samalla se onkin kohdeteoksessa tiiviissä suhteessa arkeen ja jokapäiväiseen elämään, mutta toisaalta myös yhteiskuntaan. Idyllin ulkopuolinen puolestaan toimii kimmokkeena utopiankaipuulle, erakoitumiselle ja omanlaisen elämän rakentamiselle. Utopismin käsitteestä huolimatta en kuitenkaan käytä dystopian käsitettä, vaikka utopia ja dystopia totuttuja käsitepareja ovatkin. Kirjoittajan idyllin ulkopuolinen ei ole dystopia, vaan todellisuus, jossa hän joutuu elämään ja josta käsin hän myös idylliään rakentaa. Siksi idyllin ulkopuoliseen viittaankin käsitteillä yhteiskunta, muu maailma ja epäidylli.

Luen tutkimuksessani kirjoittajan päiväkirjassaan luomaa maailmaa ainakin osittain utopistisena idyllinä, joka on paikoin ikään kuin erillinen uudelleenkuvaittelu muusta

maailmasta, mutta joka silti on kiinni epäidyllin vaikutuksessa ja sen asettamissa lähtökohdissa. Utopismin ohella hyödynnän uudelleenkuvittelemisen käsitettä, johon kuuluu ajatus, että kaunokirjallisuuden tarjoamat mahdollisuudet kuvitella uudestaan ja ajatella toisin synnyttävät toivoa sekä antavat tukea toisenlaiseen toimimiseen (ks. Koistinen & Karkulehto 2021, 62; Karkulehto, Koistinen, Lummaa & Varis 2020). *Naisen päiväkirjassa* korostuukin halu kuvitella maailmaa toisella tavalla. Uudelleenkuvittelemisellä siis tarkoitetaan tässä tutkimuksessa ennen kaikkea kirjoittamista, sillä se kytkeytyy vahvasti kirjoittamiseen.

Kuvittelemisellä on myös sanana salliva, koska kyse on nimenomaan kuvittelusta, kirjoittamisesta ja kokeilusta eikä kirjaimellisesta utopian rakentamisesta. Utopismi ja uudelleenkuvittelemisellä eivät myöskään kiellä reaali maailmaa, vaan luen kirjoittajan halua ajatella toisin pyrkimyksenä selvittää kapitalismissa, patriarkaatissa ja ei-inhimillisen hyväksikäytön keskellä. Näiden yhteiskunnan vaikutusten ja kirjoittajan idyllin välillä on jännitteinen suhde, jonka tarkastelussa tässä tutkielmassa nousee keskeiseksi Martin Heideggerin (1927/2000, 174–175) käyttämä heitteisyyden käsite eli olemisen konteksti, joka tekee uudelleenkuvittelemisellä osin rajallisen. Idylli onkin siis eräänlainen tutkimukseni kattokäsite, jossa vaikuttavat prosessimaisesti toisaalta haaveilu eli utopismi, uudelleenkuvittelemisellä eli kirjoittaminen sekä toisaalta epäidyllinen heitteisyys. Yhdessä nämä muodostavat tutkimuksessa idyllin ja epäidyllin väliseen suhteeseen perustuvan lukutavan.

Peilaan idyllin ja idyllin ulkopuolisen tarkasteluun myös päiväkirjaromaania lajina, koska päiväkirjamuoto on tärkeä osa sitä, miten kirjoittajan idylli rakentuu. *Naisen päiväkirjassa* valta on kirjoittajalla, joka tekstiä tuottaa ja valitsee aiheet ja rajaukset, joiden kautta hän elämänsä ja maailmaa kuvailee. Toisaalta teoksen maailma ei kuitenkaan ole pelkkä kirjoittajalle mieluinen utopia, vaan esimerkiksi yhteiskunnan vaikutukset ja erilaiset humanitaariset kriisit näkyvät päiväkirjassa.

1.3 Teoreettinen tausta ja keskeiset käsitteet

Tässä luvussa syvennyn tarkemmin käyttämiini käsitteisiin ja teoriataustaan. Hyödynnän tutkielmassa laajaa teoreettista kehystä, ja yhtenä keskeisimpänä käsitteenä tutkimuksessa on utopismi. Utopialla tarkoitetaan olematonta paikkaa sekä sitä, miten ja millaisessa maailmassa eläisimme, jos se olisi mahdollista (Grönholm & Paalumäki 2015, 11; Levitas 2011, 1). Kasimir Sandbacka (2017, 35) erottelee toisistaan Ruth Levitasia (1990, 88, 190–194) mukaillen väitöskirjassaan kompensoivat (*compensatory*) ja transformatiiviset (*transformative*) utopiat: ensimmäisen ei tarvitse olla uskottavasti saavutettavissa tai

noudattaa luonnonlakeja, kun taas jälkimmäisen tulee esittää ainakin jonkinlainen toive muutoksesta. Sandbacka (2017, 35–36) nimittää konkreettisia kuvitelmia paremmasta maailmasta utopioiksi ja paremman maailman kuvittelun halua puolestaan utopismiksi. Krishan Kumar (1999; 1987) puolestaan erottaa hajanaisen utopistisen ajattelun kirjallisesta tai varsinaisesta utopiasta, joka on kuvaus ihanteellisesta yhteiskunnasta. Myös Ernst Bloch (1959/1986) jakaa utopiat abstrakteihin ja konkreettisiin utopioihin. Vaikka Blochin (mt.) mielestä konkreettisten utopioiden tulisi poistaa eskapistinen toiveajattelu, abstraktikin utopismi on pessimismistä ja porvarillista halveksuntaa parempaa, koska siihen kuuluu aikomus paremmasta elämästä (Levitas 2011, 103–104). Lucy Sargisson (1996, 1) puolestaan käyttää feministisiä utopismeja käsittelevässä teoksessaan utopismia kattokäsitteenä, joka viittaa tapaan lähestyä maailmaa sekä edustaa sitä, miten maailmaa havainnoidaan.

Utopismilla tarkoitetaan siis joko negatiivista tai positiivista ja mielikuvitukseen perustuvaa projektiota yhteiskunnasta, joka eroaa olennaisesti siitä, missä kirjoittaja itse elää. (Claeys & Sargent 1999, 1). Mikko Karhu (2019, 120) kirjoittaa Lyman Tower Sargentia (2010, 5) mukaillen utopismin tarkoittavan ”ihmisen kykyä unelmoida paremmasta maailmasta”, mihin sisältyvät sekä paremman maailman saavuttamiseen liittyvät ideat, uskomukset ja arvot että toteuttamisen tiellä olevat pelot ja uhat. Karhu (2019, 120) käyttää seuraavaa vertausta havainnollistamaan utopian ja utopismin välistä eroa: ”Jos utopiaan suhtautuu kuvitteellisena onnellisten ihmisten paikkana, niin utopismi on se ihmisen perusluonteen piirre, joka inspiroi kuvitelmia kyseisistä paikoista.” Fredric Jamesonin mukaan yleismaailmallinen usko siihen, että mikään muu sosioekonominen järjestelmä kuin kapitalismi ei ole edes ajateltavissa, on lamauttavaa. Utopia kuitenkin tarjoaa tälle vaihtoehdoisen järjestelmän ja perustavanlaatuinen muutoksen kuvitteluun vaatii ensin utopistisia visioita. (Jameson 2005, xii.)

Tässä tutkimuksessa hyödynnän utopismia lukutapana, jonka avulla voidaan tarkastella sitä, miten kirjoittajan idylli rakentuu kirjoittamisen ja ajattelun kautta ja mitä puolestaan jää idyllin ulkopuolelle. Utopismi tarkoittaa tutkimuksessani siis halua ajatella omaehtoista olemista. En tarkastele *Naisen päiväkirjaa* utopiana, jonka pyrkimyksenä olisi jokin ihanteellinen valtio, vaan joka nimenomaan perustuu nykyistä paremman arki-idyllin ajatteluun. Utopismi tarkoittaaakin tutkimuksessani eräänlaista yhteiskunnallisuuteen kytkeytyvää unelmoimista (ks. Claeys & Sargent 1999, 1) ja Jamesonin ajatusta mukaillen visioita, joita rakennetaan *Naisen päiväkirjassa* ennen kaikkea kirjoittamalla päiväkirjaa.

Ruth Levitas kirjoittaa, että utopistinen menetelmä tarjoaa kriittisen työkalun nykyajan talouskasvua ja ekologista kestävyyttä koskevien poliittisten diskurssien rajoitusten paljastamiseen. Hänen mukaansa utopiat myös vaativat meitä ajattelemaan käsityksiämme ihmisten tarpeista ja kukoistamisesta mahdollisissa tulevaisuuksissa. (Levitas 2013, xi.) *Naisen päiväkirjan* kohdalla hyödynnän utopian ja utopismin välistä erottelua ja tutkin, millaiset utopismit rakentavat kirjoittajan idylliä. Laajennan tutkimuksessani myös Levitasin ajatusta ekologisen kestävyuden ohella koskemaan lisäksi esimerkiksi sukupuolta ja sitä, miten utopismi voi toimia kriittisenä työkaluna muun muassa sukupuoliroolien tarkastelussa.

Utopia ei olekaan vain unelma, vaan myös visio, jota tavoitella (Levitas 2011, 1). Tavoittelu *Naisen päiväkirjassa* tapahtuu kirjoittamisen avulla, ja nähdäkseni teoksessa kirjoittaminen on uudelleenkuvittelun väline. Yhdistänkin utopismin käsitteeseen uudelleenkuvittelun käsitteen³, jota Aino-Kaisa Koistinen ja Sanna Karkulehto käyttävät artikkelissaan ”Kohti planetaarista tuntua – Feministis-posthumanistinen uudelleenkuvittelu ja etiikka ihmisen jälkeen” (2021). Koistisen ja Karkulehdon (mt. 62) mukaan feministiseen teoriaan usein kuuluu luottamus uudelleenkuvittelun voimaan. Kirjoittajat nostavat esiin Teresa de Lauretisin (1980) ja Donna Harawayn (2016) ajatukset siitä, miten muutoksen saavuttamiseksi tarvitaan kuvitelmia toisenlaisista todellisuuksista sekä sen, miten Harawayn (2011, 2016) ja Rosi Braidotin (2003, 2019) mukaan kuvittelu ei liity vain tulevaisuuteen, vaan myös nykyhetkessä vallitsevien normien kriittiseen tarkasteluun (Koistinen & Karkulehto 2021, 62–63). Hyödynnän ajatusta uudelleenkuvittelusta yhdessä utopismin kanssa tutkiessani sitä, miten *Naisen päiväkirjan* kirjoittaja rakentaa idylliä ajattelullaan ja kirjoittamisellaan. Uudelleenkuvittelu kytkeytyy myös politiikkaan (mt. 62–63), mikä on lähtökohtana myös omassa tutkimuksessani, sillä uudelleenkuvittelu ei tapahdu tyhjiössä, vaan nimenomaan suhteessa yhteiskuntaan. Kaikki kuvittelu ei automaattisesti ole poliittista, mutta kuten totean kandidaatintutkielmassani, myös arkinen on poliittista (ks. Kirvelä 2023).

Luontoa ja ei-inhimillistä tarkastellessani hyödynnän ekokritiikkiä siitä näkökulmasta, millainen rooli ei-inhimillisellä on kirjoittajan lohduttajana ja idyllinä ja miten luonnon kaltoinkohtelu puolestaan uhkaa vihreää idylliä. Samalla tarkastelen ei-inhimillistä myös

³ Myös mahdollisen taju on uudelleenkuvittelun kaltainen käsite. Sillä tarkoitetaan vaihtoehtojen tajua itsestään selville asioille sekä mahdollisuuksien eloon herättämistä (Meretoja 2016, 68). Käytän tässä tutkielmassa kuitenkin uudelleenkuvittelun käsitettä, koska se istuu näkemykseni mukaan parhaiten tutkimuskysymykseeni, jossa uudelleenkuvittelu on uudelleenkirjoittamista.

eräänlaisena kirjaimellisena ei kenenkään maana, jota ei voi omistaa, mutta jossa kirjoittajalla on silti suhteensa omistamiseen.

Ekokritiikki on tutkimussuuntaus, jossa tutkitaan kirjallisuuden ja fyysisen ympäristön välistä suhdetta. Teoreettisena diskurssina ekokritiikki neuvotteleekin inhimillisen ja ei-inhimillisen välillä. (Glotfelty 1996, xvii–xix.) Vihreät utopismit puolestaan tutkivat tapoja, joiden avulla on kuviteltu parempia tulevaisuuksia ilmastokriisiin liittyvän ajatuksen herättyä 1960- ja 70-luvuilla (Garforth 2018, 2).

Lawrence Buell (1995, 7–8) määrittelee ympäristötekstille neljä erilaista ominaisuutta.

Hyödynnän näitä ominaisuuksia tarkastellessani, miten luontoa ja ei-inhimillistä käsitellään *Naisen päiväkirjassa* ja miten ne suhteutuvat kirjoittajan idylliin. Toni Lahtinen ja Markku Lehtimäki (2008, 17) kääntävät ominaisuudet seuraavalla tavalla:

1. Ei-inhimillinen ympäristö ei vain kehystä tapahtumia, vaan on läsnä muistuttamassa lukijaa inhimillisen historian ja luonnon historian yhteydestä.
2. Inhimillistä etua ei ymmärretä ainoana oikeudenmukaisena etuna.
3. Ihmisen vastuu luontoa kohtaan on osa tekstin etiikkaa.
4. Tekstistä välittyy edes implisiittisesti käsitys luonnosta prosessina eikä pysyvänä tai annettuna. (Buell 1995, 7–8.)

Kytken myös luonnon määritelmän tutkimuksessani osaltaan näihin ympäristötekstin piirteisiin, sillä luonto ja ei-inhimillinen näyttäytyvät *Naisen päiväkirjassa* nimenomaan tällaisena prosessina eikä ihmisestä irrallisena, valmiina, ikuisena ja staattisena kokonaisuutena. Määrittelen luonnon tässä tutkielmassa materiaaliseksi maailmaksi, johon inhimillinen joko luetaan mukaan tai ei (ks. Williams 1976/1981, 184). Raja luonnon ja luonnon ulkopuolisen välillä on häilyvä, mikä näkyy myös *Naisen päiväkirjassa*, jossa luonto ei näyttäydy ihmisestä erillisenä paikkana, vaan asiana, jonka kanssa kirjoittaja elää yhdessä. Hahmotan kuitenkin luonnon ja ei-inhimillisen tässä tutkimuksessa kirjoittajan töiden, ihmissuhteiden ja muun ihmiselämään kuuluvan ulkopuoliseksi niissä määrin kuin tällainen keinotekoinen erottelu on mahdollinen. Paikoin luonto on myös enemmän poliittinen kuin kuvaileva kategoria (Plumwood 1993, 3), sillä luonto ei näyttäydykään teoksessa pelkästään luontevana yhteiselona, vaan myös vaarantuneena ja suojelunhalua herättävänä asiana.

Karin Bradleyyn ja Johan Hedrénin (2014, 9–11) mukaan utopismi palvelee neljää erilaista tehtävää, joista ensimmäinen on vaihtoehtoisten yhteiskunnallisten ympäristöjärjestysten tutkiminen, toinen utopismi reflektiivisyytenä ja kritiikkinä, kolmas muutostahdon simulointi

ja mielikuvituksen voima sekä neljäs puolestaan nykyisten järjestysten ja rakenteiden rikkominen. Hyödynnän näitä tehtäviä etenkin tutkiessani ei-inhimillistä, mutta sovellan niitä muihinkin päälukuihin, kun tarkastelen, miten utopismi *Naisen päiväkirjassa* ilmenee. Näkemykseni mukaan tehtävät eivät liitykään vain luonnon tai ei-inhimillisen tarkasteluun, vaan ne soveltuvat ylipäätään utopismin tutkimiseen. Teoksessa utopismi täyttääkin näitä tehtäviä ei-inhimillisen ohella myös esimerkiksi sukupuolen näkökulmasta tarkasteltuna.

Sukupuolen ja idyllin suhteen tarkastelussa hyödynnän feminististä tutkimusta siitä näkökulmasta, miten kirjoittaja on kirjoittava nainen ja uudelleenkuvittelee idylliä, mutta toisaalta on yhä sukupuoleenkin liittyvälle epäidyllille altis sekä sitä, miten hän kirjoittaa miehistä. Eräänä teoreettisena lähtökohtanani toimii Simone de Beauvoirin tunnettu lainaus ”[n]aiseksi ei synnytä, naiseksi tullaan” (de Beauvoir 1949/2011, 19). De Beauvoirin mukaan biologia, psykologia tai talous eivät kohtalomaisesti määritä naiselle tietynlaista roolia, vaan kulttuuri muovaa sen, mitä kutsumme naiseksi. Vain suhteessa toiseen ihmiseen eli tässä tapauksessa mieheen naisesta tulee toinen. (Mt. 19.) De Beauvoir kirjoittaaakin (1949/2009, 42) miehen olevan automaattisesti positiivinen termi, kun taas nainen on tässä binäärisyydessä toinen. Hyödynnän de Beauvoirin ajatusta kulttuurista naiseuden rakentajana, koska se näkyy myös *Naisen päiväkirjassa*, jossa kirjoittaja on osittain sukupuoliroolien vaikutuksen alaisuudessa. Samalla tarkastelen sitä, miten kirjoittaja toisaalta pyrkii rikkomaan tätä kulttuurin vaikutusta sekä naisen toiseutta ja siten uudelleenkuvittelemaan itse omanlaistaan naiseuden ja ennen kaikkea henkilökohtaisen vapauden idylliä.

Feminismi kyseenalaistaakin hierarkkiset työhön, valtaan ja diskursseihin liittyvät rakenteet ja jaottelut (Bartkowski 1989, 14). Vielä tapahtumattoman ajattelemisen on Frances Bartkowskin (mt. 10) mukaan tärkeää feministeille, koska silloin vapaus ja välttämättömyys kohtaavat: vielä tapahtumaton voi uudelleenkirjoittaa mennyttä ja tulevaa, vaikka se heijastelee mahdollisia tulevaisuuksia. Uudelleenkirjoittaminen onkin tärkeää *Naisen päiväkirjassa*, jossa kirjoittaja uudelleenkuvittelee elämää kirjoittamisensa avulla.

Bartkowskin mukaan feministinen utopiaromaani on paikka, jossa tarinoiden avulla voidaan koetella vallan rajoja. Kirjoittaessaan marginaalisista lähtökohdista ja tullessaan keskusteluun tietoisina vallan väärinkäytöstä feministit ovat valinneet omaksua kielen aineellisuuden asettaakseen minän subjektiksi tietoisina siitä, että minä on myös alistettu. (Mt. 5.) Luen myös *Naisen päiväkirjaa* tällaisena pyrkimyksenä koetella erilaisia rajoja uudelleenkuvittelemalla ja utopististen ajatusten avulla, vaikka en luonnehtisikaan sitä utopiaromaaniksi.

Kohdeteoksessa myös minä eli kirjoittaja on subjekti, johon erilaiset alistamisen muodot kohdistuvat esimerkiksi ahtaiden sukupuoliroolien myötä.

Feministisen tutkimuksen yhteydessä hyödynnän myös *écriture féminine* perinnettä. *Écriture féminine* eli naiskirjoitus tai feminiininen kirjoitus tarkoittaa positiivisen naissubjektiuden vahvistamista ja etenkin Hélène Cixous'lle naisten pyrkimystä kirjoittaa itsensä löytääkseen uudenlaisen kirjoituksen (Braidotti 1991/1993, 196–197; Cixous 1975/2013, 44). Myös *Naisen päiväkirja* on eräänlaista naiskirjoitusta, jossa nainen kirjoittaa esiin itsensä (ks. esim. Cixous 1975/2013, 35). Siksi hyödynnän tätä ajatusta ja etenkin Cixous'n näkemyksiä tutkielmassani, mutta en kuitenkaan tutki *Naisen päiväkirjaa* varsinaisena *écriture féminine*ä. Esimerkiksi juuri Cixous (mt. 43, 45) liittää naisen kirjoittamiseen vahvasti myös ruumiillisuuden ja sen, miten naisen tulee tuoda myös ruumiinsa kuuluviin sekä ”aineellistaa lihaksi sen mitä ajattelee”. Ruumiillisuus on toki läsnä myös *Naisen päiväkirjassa*, mutta siinä se linkittyy pikemminkin seksuaalisuuteen ja oman kehon omistamiseen kuin esimerkiksi Cixous'n (mt. 46) kuvaamaan valkoisella musteella eli äidinmaidolla kirjoittamiseen. Cixous'n mukaan kirjoittaminen onkin ”muutoksen mahdollisuus”, minkä vuoksi on anteeksiantamatonta, että nainen ei ole saanut omaa ääntään kuuluviin kirjoituksessa. Cixous kirjoittaa tunnetussa ”Medusan nauru” -esseessään siitä, kuinka naisen tulisi kirjoittaa sekä tuoda naiset kirjoitukseen, koska kirjoittaminen on naista varten ja nainen itseään varten. Kirjoittaminen nähdään ylevänä ja se on ikään kuin varattu miehille, mutta nainen kirjoittaa salaa ja tuntee siitä samankaltaista häpeää kuin masturboimisesta. Naisruumis kuitenkin kuuluu naiselle itselleen ja naisen tuleekin kirjoittaa nainen sekä tuoda nainen kirjoitukseen. (Mt. 35, 37–38, 41–42.) Omassa tutkimuksessani *écriture féminine* tarkoittaa feminiinisen kirjoituksen kahlitsemattomuutta eikä kapeaa feminiinisyyden määritelmää (ks. Haapasalo 2021, 14).

Sukupuolta ja ei-inhimillistä käsittelevissä osissa hyödynnän ekokritiikin ja feministisen tutkimuksen rinnalla myös ekofeminismiä, jonka mukaan yritys vapauttaa naiset tai mikään mukaan sorretti ryhmä ei voi onnistua ilman pyrkimystä vapauttaa luonto. Ekofeminismiin kuuluukin ajatus siitä, että ihonväriin, yhteiskuntaluokkaan, sukupuoleen, seksuaalisuuteen ja fyysiseen kyvykkyyteen perustuva sorto edustaa samaa ideologiaa kuin luontoon kohdistuva sorto. (Gaard 1993, 1.)

Cheryl Glotfelty (1996, xxiv) mukaan ekofeminismi kyseenalaistaa länsimaiset dualismit, joissa erotellaan muun muassa mieli kehosta, miehet naisista ja ihmiskunta luonnosta.

Ekofeminismi on myös arvojärjestelmä, yhteiskunnallinen liike sekä käytäntö, joka tarjoaa androsentrismien ja ympäristötuhojen väliseen yhteyteen soveltuvan poliittisen analyysin. Samalla se on tietoisuutta luonnon hyväksikäytön ja miesten naisiin ja alkuperäiskansoihin kohdistuvan asenteen kytköksistä ja kiinnittää huomiota naisen ja luonnon alistamisen välisiin yhteyksiin. (Birkeland 1993, 18; Hosiaislouma 2016, 179.) Myös *Naisen päiväkirjassa* tällaiset luonnon ja sukupuolen väliset yhtäläisyydet ovat nähtävissä, koska ei-inhimillinen ja nainen korostuvat teoksessa ja näyttäytyvät osana idylliä. Puolestaan idyllin ulkopuolella nainen ja luonto eivät ole vapaita, vaan molempiin kohdistuu alistamista, vaatimuksia ja muita idyllin ulkopuolisen vaikutuksia.

Ekofeminismiä on kritisoitu binäärisyydestä ja essentialismista (ks. esim. Ourkiya 2022). Hyödynnän tutkielmassani kuitenkin ekofeminismin käsitettä ja teoriataustaa, koska *Naisen päiväkirjassa* sukupuolen ja luonnon kytkökset ovat läsnä. Kohdeteoksessa ei puhuta muista sukupuolista kuin miehistä ja naisista ja vaikka teoksen ja tutkielmani lähtökohtana on naisnäkökulma, en keskity tutkielmassa biologiseen naiseuteen, vaan naiseus on tässä tutkimuksessa pikemminkin eräänlainen neuvottelun kohde ja konteksti, josta käsin kirjoittaja idylliään uudelleen kuvittelee.

Idyllin ja epäidyllin suhteen monimutkaisuutta ja kirjoittajan ristiriitaisuutta etenkin kirjoittamisen ja omistamisen näkökulmasta tarkastellessani hyödynnän *ei kenenkään maan* käsitettä. Ei kenenkään maa on Auli Viikarin (1992, 32) mukaan metafora sotienjälkeiselle kokemukselle Suomessa, mutta joka kuitenkin voidaan nähdä myös ajattomana trooppina (ks. myös Rojola 2013, 203). Tällainen tyhjä tila on lähtökohtaisesti fiktiota, joka rakennetaan kielen avulla ja esitetään metaforana (Karkama 1994, 211). Tässä tutkielmassa tarkoitan ei kenenkään maalla välitilaa, joka idyllin ja idyllin ulkopuolisen välissä on ja johon molemmat puolet vaikuttavat ilman, että voisi täysin sanoa, onko kyse idyllistä vai epäidyllistä. Viikari (1992, 32) kuvaa ei kenenkään maata avoimuuden ja rajoittamattomuuden tilaksi sekä ”mahdollisen valtakunnaksi”, jollaisena se näyttäytyy myös omassa tutkimuksessani. Siinä epäidyllin heitteisyys ja utopistinen idylli kohtaavat mahdollistaen realistisen uudelleen kuvittelun teoksen nykyhetkessä. Toisaalta ei kenenkään maahan kuulu se, miten kokemusmaailma ei ole yksi tai yhtäläinen, vaan trooppina se vaatii polarisaatiota, rintamalinjoja ja eri puolille asettuvia blokkeja (mt. 34). 1950-luvun alun ei kenenkään maa ei kuitenkaan ollut ahdas poliittisesti tai ideologisesti (mt. 41), mikä näkyy myös tämän tutkimuksen ei kenenkään maassa, jossa idyllin ja epäidyllin välinen polarisaatio sekä toisaalta niiden vuorovaikutus ja mahdollisuus liikkeeseen ja muutokseen ovat nähtävissä.

Modernismin ja sotienjälkeisen kirjallisuuden teemoja on usein kuvattu sotien ja sodista aiheutuneiden murrosten kriisikokemusten kautta, ja siksi välitilaa on käsitteenä käytetty kuvaamaan etenkin 1950-luvun kirjallisuutta (Karkama 1994, 209). Kilven tuotantoa ei ole suoraan liitetty modernismiin, mutta erilaiset kriisikokemukset ja vieraantuneisuuden tunteet kuuluvat myös *Naisen päiväkirjaan*, jossa sodan jättämä juurettomuus korostuu erityisesti, koska kirjoittaja on evakko ja joutunut sodan takia jättämään kotinsa Karjalassa.

Tutkielmassani kytken ei kenenkään maahan etenkin kirjoittamisen ja omistamisen.

Molemmat asettuvat jollain lailla idyllin ja epäidyllin väliseen ei kenenkään maahan, jossa on piirteitä molemmista puolista, mutta jotka kuitenkin pysyvät osittain jaon ulkopuolella ja muistuttavat siitä, kuinka asiat ovat jyrkkää rajoittelua monimutkaisempia.

Nyky aikaistunut, aineellista hyötyä ja egoismia korostava suoritusyhteiskunta onkin kärjistäen aiheuttanut murroksen, jossa perinteisten arvojen sijaan yksilö on heitteillä oman onnensa nojassa ja eksistentiaalisia mittasuhteita saavassa yksinäisyydessä (Karkama 1994, 192). Myös sotienjälkeisessä vierauden kokemuksessa eksistentiaalisista tuli tärkeää kriisin ja tyhjän tilan filosofiaa, ja tähän lukeutuvat esimerkiksi saksalaisfilosofi Martin Heideggerin⁴ näkemykset (Hökkä 1999, 70, 72). Heidegger (1927/2000) käyttää pääteoksessaan *Oleminen ja aika (Sein und Zeit)* termiä *Dasein* (täällä-olo), jolla hän tarkoittaa maailmassa olemista. *Daseiniin* liittyy heitteisyys (*Geworfenheit*) eli se, miten *Dasein* on heitetty ja jätetty johonkin ja siten myös ihminen on tällaisessa tiettyssä heitettyssä kontekstissa (mt. 174–175). Suomessa Heideggerin tuotantoa tutkinut Leena Kakkori (2009, 74) kirjoittaa heitteisyyden tarkoittavan sitä, että *Dasein* on ”aina minun olemistani ja aina jo jossain tiettyssä maailmassa, tiettyjen asioiden kanssa” eikä tätä maailmaa voi valita etukäteen.

Sovellan tutkimuksessani heitteisyyden käsitettä *Naisen päiväkirjan* tarkastelussa, sillä siinä epäidylli on yhteiskunnallinen konteksti, johon kirjoittaja on tullut heitettyksi ja josta käsin hän yrittää uudelleenkuvitella idylliä. Tästä syystä idylli onkin keskeneräinen prosessi ja sen uudelleenkuvittelemis tapahtuu heitteisyyden puitteissa, Heitteisyys tarkoittaa tutkimuksessani siis epäidyllisiä lähtökohtia eli esimerkiksi yhteiskunnan normeja ja kahleita eli kyse ei ole vain ontologisesta, vaan myös yhteiskunnallisesta heitteisyydestä. Idyllin

⁴ Esimerkiksi Leena Kakkorin (19, 25) mukaan kysymys Heideggerin natsismikytköksistä on niin tärkeä, ettei sitä voi kokonaan unohtaa tai ohittaa kieltämällä, mutta toisaalta hänen mukaansa Heideggerin tutkimista ei tarvitse kuitenkaan varoa tai ottaa ”kiihkeästi” kantaa puolesta tai vastaan. Tiedostan siis Heideggerin kytkökset natsismiin enkä halua vähätellä asiaa, mutta en käsittele sitä tarkemmin tässä tutkielmassa. Viittaan tutkimuksessani pääosin Heideggerin vuonna 1927 eli ennen toista maailmansotaa julkaistuun *Olemiseen ja aikaan (Sein und Zeit)*, jota Jacques Derrida (1989/1991) ja Julian Young (1997) ovat tulkinneet niin, että siitä voi löytää elementtejä myös natsismia vastustavaan filosofian luomiseen.

uudelleenkuvitteleminen ei tapahdu arjen, ei-inhimillisen eikä sukupuolenkaan näkökulmasta tyhjiössä, vaan suhteessa epäidylliin ja siitä käsin. Tätä lähtökohtaa nimitän tutkimuksessani heitteisyydeksi.⁵

Tutkimuskysymykseni suhteutuu Kilven tuotannon tutkimuksen jatkumoon, jossa on korostunut aiheena etenkin sukupuoli useissa opinnäytetöissä ja muussa tutkimuksessa (ks. esim. Enwald 1989a, 1989b, 1999, 2012; Kuusinen 2008). Myös tutkimuksen teoreettinen viitekehys on osa jatkumoa, jossa yhdistän osin toisistaan eroavia teorioita yhteen, sillä ne sopivat idyllin ja epäidyllin kompleksisen ja ristiriitaisen suhteen tarkasteluun. Teoreettinen kehys yhdistyy kokonaisuudeksi siinä, miten eri teorit ja käsitteet keskustelevat idyllin ja epäidyllin kanssa hahmottaen joko toista tai molempia sekä siinä, miten suhteutan Kilven tuotannon osittain sotienjälkeisen modernin maailman kuvaukseen. Idylli ei olekaan lineaarinen, tasaisesti kehittyvä utopia, vaan muutoksen ja kirjoittajan ristiriitaisuuden alainen, jolloin erilaiset teorit mahdollistavat erilaisten näkökulmien tarkastelun.

⁵ Heidegger itse ei käsitellyt heitteisyyttä feministisistä tai ekokriittisistä näkökulmista käsin, mutta teen niin tutkielmassani. Sukupuolen näkökulmasta heitteisyys tarkoittaa esimerkiksi ahtaita sukupuolirooleja ja totuttuja normeja ja ei-inhimillisen näkökulmasta ihmisen luontoon kohdistamaa epäoikeudenmukaista kohtelua.

2 Arjen idyllit ja epäidyllit

2.1 Kuoleman, suorittamisen ja ahdistuksen epäidylli

Ahdistus on sana, joka toistuu *Naisen päiväkirjassa* ja jota kirjoittaja käyttää sanallistaessaan epämukavia tuntemuksiaan. Idyllin ulkopuolinen näyttäytyy hänelle ahdistavana, mutta hän yrittää sopeutua ahdistavuuteen eri tavoin. Esimerkiksi kuolema on yksi tällainen ahdistuksen aiheuttaja. Kirjoittaja toteaa metaforan avulla muun muassa, kuinka ”[k]yyneleet ja kuolema asuvat samalla tasolla” (NP 18) ja ”[p]itkäästä aikaa tuntui, että olisi helpompi kuolla” (NP 18). Kuolemaan liittyvien ajatusten ahdistavuus syntyykin siitä, että kirjoittaja tajuaa elämän rajallisuuden ja oman kuolevaisuutensa, vaikka toisaalta kuolema esiintyy teoksessa paikoin myös melko arkisina ja ohimenevinä toteamuksina, kuten kirjoittajan ajattellessa: ”[e]n ole kuolemanväsynyt, olen kuolemakseni väsynyt, niin kuin äiti jo sanoi” (NP 22) tai ”[e]i kuolemasta itse asiassa tarvitse huolta kantaa”, koska ”[e]lämä tappaa meidät kyllä lopulta” (NP 178). Kuoleman läsnäolo kirjoittajan ajatuksissa läpäisee koko *Naisen päiväkirjan*, ja luenkin kuoleman käsittelyä eräänlaisena kirjoittajan pyrkimyksenä hyväksyä ja selvittää kuolemaan liittyvistä ajatuksistaan. Helpottaakseen ahdistustaan kirjoittaja keksii ajatuksen rajattomasta kuolemanjälkeisestä ajasta:

Saattaa olla että minä kuoltuani palaan lehtileikkeitäni lukemaan, kaikkia niitä joita en ole ehtinyt elämän aikana lukea, mutta jotka olen leikannut talteen lukeakseni ne joskus tulevaisuudessa kun on aikaa. [...] Ajatella, jos kuolema olisikin paluuta aikaan, jos kuolemanjälkeinen ”elämä” olisikin pelkkää aikaa ja tämä nykyinen olotila sitä että aikaa on rajoitetusti; siksi on aina kiire. Ajatus palautui mieleeni tänä aamuna, kohta herättyä kun jälleen tunsin halua leikata talteen pari kiinnostavaa artikkelia. Voisihan aivan hyvin olla niin, että ”ikuinen elämä” olisi sitä että on loputtomasti aikaa. (NP 15.)

Vaikka kirjoittaja ei kuoleman yhteydessä suoraan kirjoita yhteiskunnasta tai sen tuomista paineista, luen hänen pohdintaansa silti kanta-aottavana, koska siinä korostuu kiire. Kun kuolemasta kuitenkin tulee kirjoittajan ajatusleikissä osa kiireetöntä idylliä, kiire eli oleellinen maailmassa vallitseva seikka poistuu ja tilalle tulee aikaa myös ei-tuottavalle tekemiselle, kuten lehtileikkeiden lukemiselle⁶. Ajatuksessa kuoleman jälkeisestä ajasta kuolemasta tuleekin kirjoittajalle vähemmän ahdistava asia kuin kiireisestä nykyhetkestä, sillä hän voi tulevaisuuden uudelleenkuittelun ohella suhtautua lempeämmin myös nykyhetken

⁶ Työn tuottavuus tarkoittaa sitä, miten paljon tuotosta syntyy suhteessa työpanokseen (Pohjola 2015, 71). Ei-tuottavalla tekemisellä tarkoitan tässä yhteydessä tuottavan ulkopuolista tekemistä eli sellaista tekemistä, jonka tarkoituksena ei välttämättä ole täyttää mitään tehtävää tai päämäärää eli tuottaa esimerkiksi taloudellista hyötyä.

rajallisuuteen. Tällöin kuoleman jälkeinen aika näyttäytyykin Ruth Levitasin (ks. luku 1.2) kuvaamana kompensoivana utopiana, jonka ei tarvitse olla kirjaimellisesti saavutettavissa, sillä kirjoittajalle lohdullisinta on nimenomaan ajatus.

Martin Heideggerille (1927/2000, 306) kuolema merkitsee äärimmäistä ”ei-vielää”, jota kohti täälläolo eli maailmassa oleminen (*Dasein*) suhtautuu ja johon se myös loppuu. Myös *Naisen päiväkirjassa* kuolema edustaa tällaista loppua kiireen näkökulmasta, mutta suorittamisen vastaisena uudelleenkuvitteluna kuolema ei lopeta olemista, vaan edustaa sitä, mitä kohti ollaan menossa eli kiireettömyyttä, kun kirjoittajalla onkin aikaa lukea tallettamiaan lehtileikeitteitä kuoleman jälkeen. Samalla se on eräänlainen myönnytys yhteiskunnalle ja itselle: nykyhetkessä ei tarvita niin suurta muutosta, kun voi ajatella, että se tapahtuu kuolemanjälkeisessä. Ajatus kiireettömyydestä voikin tuntua nykyhetkessä niin kaukaiselta, että kirjoittaja kokee helpommaksi kuvitella kuoleman jälkeistä idylliä. Idylli on tällöin ennen kaikkea ajatus, jolla kirjoittaja pyrkii helpottamaan tuntemuksiaan ja selviämään paremmin juuri nyt tulevaisuuteen liittyvien toiveiden ohella. Osaltaan myönnytys voi laiskistaa muutosta nykyhetkessä, mutta toisaalta uudelleenkuvittelu auttaa kirjoittaja itseään selviytymään paremmin, jolloin idylli toteutuu jo ainakin henkisellä tasolla ja osoittaa kirjoittajan halua muutokseen mahdollisesti jo ennen kuolemaa.

Kuoleman pohtiminen kirjallisuudessa liittyy usein sekä kiinnostukseen ihmisenä olemisesta että elämän rajallisuuden tiedostamiseen (Turunen 2019, 41). *Naisen päiväkirjan* kohdalla näenkin, että kyse on molemmista: kirjoittaja on tietoinen elämän lopullisuudesta kuvatessaan sen ahdistavuutta, mutta toisaalta kuolema näyttäytyy kiireettömyyden kautta eräänlaisena jatkeena ihmisen maanpäälliselle olemiselle ja rajallisuudelle. Vaikka ruumis kuolee ja tulee maaksi⁷, oleminen ei lopu kuin seinään, vaan kirjoittaja rakentaa ajatuksissaan idylliä, jossa tietty elämä tai ainakin osa siitä saa jatkua ja jopa tulla paremmaksi kiireettömyyden vuoksi. Kirjoittajaa myös selkeästi kiinnostaa, mitä kuoleman jälkeen on, mutta sen sijaan, että hän pohtisi tai etsisi jotakin absoluuttista totuutta, hän luo omanlaistaan kuvitelmaa. Kuoleman liittyen Hélène Cixous (1993, 10) kirjoittaakin, kuinka ihmisten tulee menettää maailma kuoleman avulla ja siten ymmärtää, että maailma on erilainen kuin olemme luulleet ja että maailmoja on enemmän kuin yksi. Myös tällaisena ymmärrystä lisäävänä idyllinä kuolema näyttäytyy *Naisen päiväkirjassa* ajoittaisesta ahdistavuudestaan huolimatta, sillä kirjoittaja

⁷ Kirjoittaja toteaa esimerkiksi, kuinka hyvältä hänestä tuntuu ”lupaus saada tulla maaksi taas, palata maahan, konkreettisuuteen, kouriintuvuuteen, mullan selkeyteen” (NP 215). Käsittelen tätä tuntemusta tarkemmin luvussa 4.1.

näkee kuolemanjälkeisen kiireettömänä aikana. Kuoleman uudelleenkuvitteleminen on johdannossa kuvaamani heitteisyyden ylitse pyrkimistä, koska kirjoittaja ei tyydy ajattelemaan, että elämä vain loppuu, vaan näkee kuoleman mahdollisuutena idyllin prosessille.

Kirjoittaja toteaa myös, kuinka hän alkaa ”epäillä, että Jumala todella on olemassa, mutta hän on pahansuopa, väärämielinen ja epäoikeudenmukainen” (NP 198). Suhteessa Jumalaan teoksessa korostuu se, miten kirjoittaja ei mainitse uskonnollisia asioita kuolemapohdintojensa yhteydessä eikä muutenkaan esimerkiksi myöhemmin käsittelemistäni kärsimyksestä tai lohdusta kirjoittaessa, vaikka toisinaan Jumala *Naisen päiväkirjassa* mainitaankin, kuten esimerkissäkin. Nähdäkseni Jumalan puuttuminen uskonnolliselle tematiikalle potentiaalisissa kohdissa kertookin siitä, miten kyse on kirjoittajan omasta uudelleenkuvittelemasta, jota hän ei halua ottaa annettuna, vaan nimenomaan rakentaa itse oman tapansa nähdä asiat.

Devaleena Kundu (2015, 10) puolestaan nimeää kuolemanarratiivin tavoitteeksi kuoleman ja kuolemanpelon luonnollistamisen niin, että niiden voidaan ajatella olevan osa koettua todellisuutta. Pelko ei ole kaikkein keskeisin tunne *Naisen päiväkirjassa* kuolemaan liittyen, mutta kuoleman toistuminen teoksessa on tulkintani mukaan aiheen luonnollistamista, ja se tekeekin kuolemasta nimenomaan osan elämää. *Naisen päiväkirjassa* kuolemanjälkeinen on jatkoa elämälle myös niin, että sen lisäksi, että kuolema kuuluu elämään, myös elämä on osa kuolemaa ja siten ahdistavasta kuolemasta tulee omanlaisensa yhteiskunnan vaatimuksista vapaa idylli. Samalla lohdullisuus kytkeytyy myös luontoon aiemmin mainitsemani maahan palaamiseen liittyvän onnen vuoksi.

Kirjoittajan ajatukset kertovatkin muutostahdosta liittyen yhteiskunnassa vallitsevaan kiireeseen ja suorittamiseen sekä osoittavat kritiikkiä ja vaihtoehtojen tutkimista, jotka ovat Bradleyyn ja Hedrénin (ks. luku 1.2) utopismiin liittämiä ominaisuuksia. Jos Bradleyyn ja Hedrénin ajatusta vaihtoehtoisten yhteiskunnallisten ympäristöjärjestysten tutkimisesta soveltaa ylipäätään vaihtoehtoisten järjestysten tutkimiseen, kuoleman uudelleenkuvitteleminen kiireen ulkopuolisena, eräänlaisena epätuottavuuden tilana näyttäytyy tällaisena vaihtoehtoisena järjestyksenä. Koska maanpäällinen todellisuus ei sellaisenaan ole idylli, vaan siihen liittyy esimerkiksi juuri kiire, kirjoittaja kokee tarpeelliseksi ajatella omaa idylliään. Vaihtoehtojen tutkiminen puolestaan rakentuu kuoleman uudelleenkuvittelemasta niin, että passiivisuuden tai tyhjyyden sijaan kirjoittaja näkee kuolemanjälkeisen muutoksen tilana.

Tällöin kuolemaan sijaan epäidylli onkin kiire, jota kirjoittaja pyrkii uudelleenkuvittelemaan toisenlaiseksi. Samalla se osoittaa Bradley'n ja Hedrénin kuvaamaa mielikuvituksen voimaa, koska kirjoittaja onnistuu lohduttautumaan utopistisen ajatuksensa avulla. Vastakkain eivät siis asetu niinkään elämä ja kuolema, vaan pikemminkin kiire ja halu olla rauhassa, joita kirjoittaja käsittelee kuoleman ajattelemisen avulla. *Naisen päiväkirjassa* ahdistavuus liittyykin usein ennen kaikkea elämän realiteetteihin, kuten taloudellisiin murheisiin. Kuolema on väistämätön ja luonnollinen asia, kun taas esimerkiksi aikuistuvien poikien elättäminen⁸ ihmisen rakennelmana aiheuttaa erilaista ahdistusta ja siihen on vaikeampi löytää lohdutusta ajattelemalla toisin.

Tähän kytkeytyy myös se, miten kirjoittaja kaipaa myös lepoa, vaikka hänen onkin vaikea sitä itselleen sallia. Kirjoittaja esimerkiksi merkitsee usein ylös, kuinka paljon on kirjoittanut päivän aikana ja etsii merkityksellisyyden tunnetta aikaansaamisen määrästä. Paikoin sivumäärien raportointi on neutraalia toteamista, mutta paikoin kirjoittaja taas selkeästi arvottaa omaa ahkeruuttaan, kuten todetessaan: ”Onneksi sentään olen kirjoittanut, vaikka liian vähän, liian vähän” (NP 110). Toisaalta kirjoittaja myös itse problematisoi ajatuksiaan:

Minä tunnen itseni heti enemmän ihmiseksi kun yritän kirjoittaa kirjaa. Se on väärin. Ei niin saisi olla. Ei ihmisarvo riipu suorituksista. Ei sitä voi ostaa, ei ansaita. Vai voisiko ajatella, että se kerta kaikkiaan on minun elämäni tehtävä – kirjoittaminen – ja että elämä herkeämättä vaatii sitä minulta, ei anna rauhaa muuten? (NP 78.)

Katkelmassa nousee esiin kirjoittajan ristiriitainen suhtautuminen suorittamiseen, joka sekä tuo merkityksen kokemuksia että tuntuu väärältä. Toisinaan kirjoittaminen tuo tyytyväisyyttä, sillä kun kirjoittaja on esimerkiksi kirjoittanut yhden lauseen, hän toteaa, kuinka ”sen lauseen takia kannatti elää tämä tyhjä päivä” (NP 164) ja paikoin kirjoittaja osaa myös lohduttaa itseään muun muassa todetessaan, ettei sillä ehkä olekaan merkitystä ”suorittaako se [elämä] jotakin kestoajanaan vai onko suorittamatta” (NP 75). Tekemisen miellyttävyyden ja ahdistavuuden välinen suhde onkin monimutkainen ja siksi kirjoittaja kokeileekin toisenlaista, lempeämpää idylliä, mutta on yhä kytköksissä suorittamista ihannoivaan epäidylliin, jonka heitteisyydestä käsin vaihtoehtojen tutkiminen tapahtuu.

Etenkin 2000-luvulla ihmiskäsitystä kuvataan usein individualistiseksi. Tällöin individualismilla tarkoitetaan sitä, miten yksilöt nähdään modernin kapitalismin hedonistisina ja itsekeskeisinä toimijoina, jotka kamppailevat hyödykkeistä ja mielihyvistä muiden

⁸ Esimerkiksi kun yksi kirjoittajan lapsista ei saakaan töitä kesäksi, hän pohtii: ”Oli kuin liian raskas ylimääräinen taakka olisi nostettu selkääni. En jaksa elättää häntä kesällä kun kirjoitan.” (NP 18.)

yksilöiden kanssa. (Steinby 2008, 48.) Uusliberalististen ajattelumallien yleistymiseen kytkeytyvät myös yksilön roolia korostavat ”jokainen on oman onnensa seppä” -ihanteet (Ojajärvi & Steinby 2008, 13). Myös vuonna 1978 julkaistussa *Naisen päiväkirjassa* on nähtävissä yksilöä korostavan ajattelun siemen, joka vaikuttaa kirjoittajaan alitajuisesti.⁹ Kirjoittaja on selkeästi kiinni yhteiskunnan ihanteiden aiheuttamassa heitteisyydessä niin, että lempeyden ja esimerkiksi levon salliminen on hänelle vaikeaa, mutta siksi myös suorittamisesta vapautuminen on jotain, mitä kirjoittaja etsii. Tyytyväisyys näyttäytyy teoksessa monimutkaisena kokonaisuutena, jossa vastakkain ovat halu tehdä asioita sekä ahdistavien paineiden läsnäolo. Siksi idylli rakentuu päämäärän sijaan pikemminkin prosessina, jossa kirjoittaja etsii itselleen sopivaa tapaa elää ja yrittää muuttaa suorituskulttuurin sävyttämiä ajatusmallejaan kohti lempeyttä silti nauttien tekemisestä. Idylli ei siis ole *Naisen päiväkirjassa* mikään ristiriitojen ulkopuolinen tila, vaan nimenomaan ristiriitojen kanssa elämistä. Utopismi esiintyy tällöin myös Bradleyyn ja Hedrénin kuvaaman muutostahdon simulointina, koska kirjoittaja kyllä toivoo muutosta, vaikka ei aina osakaan täysin asennoitua siihen.

Kuolemaan ja suorittamiseen liittyvien tuntemusten ohella *Naisen päiväkirjassa* korostuu kirjoittajan alakuloisuus, eikä kirjoittaja aina onnistu lohduttautumaan ajatustensa avulla. Kirjoittaja kertoo esimerkiksi samaistuvansa Franz Kafkan masentaviin kirjeisiin ja kuvailee usein, kuinka hän on ahdistunut tai suorastaan masentunut:

Olo on käsittämättömästi alakuloinen. Ahdistunut. Ohje masennuksen varalle: Tee kaikki mitä aiot. Asioitten lykkääminen pahentaa masennusta, kasvattaa painetta, houkuttelee huonoudentunnetta.

Kevätilma on niin vahvaa, että ensimmäisinä kevätpäivinä tuntuu että se tappaa ihmisen. Nyt on kolmas. (NP 29.)

Katkelmassa ei anneta syytä kirjoittajan tuntemuksille, mutta ratkaisu voisi kirjoittajan mielestä löytyä tekemisestä, mikä muistuttaa yhteiskunnan ihannetta tuottavasta ihmisestä, joka ratkaisee alakuloisuutensa yksilönä aktiivisuuden avulla eikä lykkää asioiden suorittamista eli prokrastinoi. Toisaalta kirjoittaja kuitenkin arvostaa esimerkiksi vapaapäiväänsä, jollaista hän ei ole viettänyt vuosiin ”ainakaan hyväksyen ja rauhallisella omallatunnolla” (NP 53). Hän myös toteaa, kuinka hän on kyllästynyt omiin vaatimuksiinsa, mikä kertoo siitä, että tekemisellä on myös toisenlainen, ahdistavampi puoli eikä se aina

⁹ Käsittelin tätä myös kandidaatintutkielmassani ja tulini tutkielmassa siihen tulokseen, että Kilven runoissa on nähtävissä uusliberalististen ajatusten nousu, joka on alkanut 1970-luvulla (ks. Kirvelä 2023).

ratkaise hänen alakuloisuuttaan. Idylli tarkoittaa myös tässä yhteydessä sitä, että kirjoittaja etsii missä määrin tekeminen tuo elämään järjestystä ja jaksamista ja milloin se taas vie voimia ja muuttuu suorittamiseksi.

Myös säällä ja vuodenajoilla, kuten esimerkissä kevätilmalla, on vaikutusta kirjoittajan mielialaan. Liisa Enwald (1989a, 665) kirjoittaa kuun vaiheiden olevan johtomotiivi *Naisen päiväkirjassa* ja nostaa esiin teoksen kokijaminän pohdinnat siitä, onko hänen masentuneisuutensa hormonaalista. *Naisen päiväkirjan* kirjoittaja kuitenkin korostaa myös sitä, kuinka hän ei tiedä, mistä masentuneisuus johtuu todetessaan: ”Masennukseeni ei ole mitään syytä jonka tietäisin, tajuaisin tai voisni nimetä. Jollei sitten aivoissani ole jotain tai hormonitoimintani niin pahasti järkkynyt.” (NP 62.)¹⁰ Masentuneisuus siis rikkoo idyllin ja osoittaa sen haavoittuvaisuuden. Pelkässä mahdollisessa tai henkisessä maailmassa eläminen ja idyllin ulkopuolisten asioiden uudelleenkuvitteleminen, eivät ole kirjoittajalle ainoa todellisuus tai lohtu, vaan kirjoittaja kaipaa myös konkreettista tekemistä ja havainnoimista. Kirjoittaja ei siten olekaan vain individualismin orja, vaan kytköksissä myös materiaaliseen heitteisyyteen ja aidosti yhtä etenkin ei-inhimillisen kanssa, joka yhdessä hänen oman uudelleenkuvittelemisensä kanssa rakentaa idylliä.

Heideggerin (1927/2000, 235–236) mukaan se, mikä ahdistuksen aiheuttaa ja missä ahdistus ilmenee, on ”maailmassa oleminen sellaisenaan”, ja ahdistus avaakin Heideggerin mukaan ”maailman maailmana”. Tällaisena se näyttäytyy myös *Naisen päiväkirjassa*, jossa alakuloisuus vaivaa kirjoittajaa koko teoksen läpi aina paikoin nostaen päätään voimakkaammin. Toisinaan kirjoittaja kokee vaikeuksia elää sen kanssa jopa niin paljon, että kirjoittaa esimerkiksi itsemurhasta. Toisaalta alakulo onkin eräänlainen kirjoittajan elämän pohjavire, jonka päälle elämä ja idyllin uudelleenkuvittelemisellä rakentuvat. Kirjoittaja toteaaakin elämässään olevan jatkuvuutta, koska ”tämä alakuloisuus jatkuu” (NP 139). Myös idylli ja uudelleenkuvittelemisensä kumpuavat tällaisesta alakulon sävyttämästä heitteisyydestä, joka kuitenkin tukahduttamisen sijaan myös ruokkii niitä: utopistiset ajatukset mahdollistuvat, kun ne peilautuvat alakuloisuutta vasten ja suorastaan nousevat siitä. Vastakkainasettelun sijaan ahdistus ja idylli ovatkin pikemminkin vuorovaikutuksessa, jossa uudelleenkuvittelemisensä kyllä parempia asioita, mutta jossa silti myös tunnustetaan alakuloisuus kieltämättä sitä. Myös Pertti

¹⁰ Vaikka kirjoittaja mainitsee hormonaalisuuden yhtenä vaihtoehtona, teoksessa eivät korostu mahdolliset biologiset syyt masentuneisuudelle, vaan alakulo vaikuttaa pikemminkin johtuvan osin epäidyllin vaikutuksesta ja osin se näyttäytyy kirjoittajan omana henkilökohtaisena eikä niinkään biologiaan pohjautuvana kokemuksena maailmasta.

Karkama (1994, 199) kuvaa ahdistuksen ongelmaa vaikeasti ratkaistavaksi, koska modernissa yhteiskunnassa korostuu jatkuva levoton muutos. *Naisen päiväkirjassa* esiintyvä ahdistus nähdäkseni linkittyikin tällaiseen modernin maailman essentiaan, jossa alakulolle ei välttämättä ole spesifiä syytä.

Ahdistus ei myöskään ole yksinkertainen tunne, vaan samat asiat voivat aiheuttaa kirjoittajalle vaihtelevasti joko ahdistusta tai onnen tunteita. Paikoin kirjoittajan ahdistus liittyykin yksinäisyyteen ja hän toteaa esimerkiksi, kuinka ”[i]lman läheisiä ihmissuhteita ihminen lakkaa tuntemasta itseään, hän epämääräistyy ja hajoaa persoonattomuuteen. Siitä ehkä yksinäisyyden ahdistavuus” (NP 42). Toisaalta muiden ihmisten läsnäolo ei ole aina toivottua, sillä kirjoittaja toteaa myös muun muassa seuraavaa: ”Vieraat lähtivät juuri. Minä olin julma ja toivoin koko aamun, että he lähtisivät” (NP 146).

Muilla ihmisillä onkin vaihteleva roolinsa siinä, ovatko he osa idyllin rakentumista vai ahdistuksen lähde. Kirjoittajalla on erakkomaisia piirteitä ja hän kokee muiden ihmisten vierailut ponnisteluja vaativiksi. Toisaalta läsnä on myös kirjoittajan yksinäisyys, ja läpi teoksen toistuukin kirjoittajan vaikeus sen kanssa, miten olla yksin ja toisaalta toisten ihmisten kanssa. Perhe on sekä rakas että taakka, miehiä kaivataan ja ollaan tyytyväisiä, kun heitä ei ole, muiden ihmisten vierailuja niin odotetaan kuin pelätäänkin. Kirjoittaja ei aina itsekään tiedä, millaista idylliä toivoo. Oleellista ei olekaan etsiä valmista, ehdotonta tai annettua idylliä, vaan idylliä kuvaa etsiminen ja oikukkuus.

Kirjoittajan mieliala tuntuukin vaikuttavan siihen, mitä mieltä hän on asioista. Esimerkiksi kielifilosofiastaan tunnettu Ludwig Wittgenstein (1921/1984, 86) kirjoittaa, kuinka ”[o]nnellisen ihmisen maailma on eri maailma kuin onnettoman”. Ajatus on kiinnostava *Naisen päiväkirjan* näkökulmasta, koska myös siinä kirjoittajan suhtautuminen idylliin ja epäidylliin riippuu hänen tunteistaan ja ajatuksistaan. Samat asiat, kuten juuri käsittelemäni ihmisten läsnäolo, voivat toisinaan rakentaa ja toisinaan taas vaikeuttaa idylliä. Eron näiden välillä muodostaa se, miten kirjoittaja sattuu asian kussakin tilanteessa näkemään. Myös Lars Svendsen (2015/2017, 39) soveltaa Wittgensteinin ajatusta yksinäisen ihmisen kokemukseen maailmasta. En käsittele tutkielmassani tarkemmin kielifilosofiaa, mutta hyödynnän Wittgensteinin ajatusta suhteessa heitteisyyteen. Wittgensteinin filosofiasta on kirjoitettu myös ei kenenkään maan yhteydessä, sillä modernismin tyhjää tilaa pyrittiin täyttämään uudistetun kielen avulla (ks. Viikari 1992; 46—47, Rojola 2013, 201—202). *Naisen päiväkirjassa* ei varsinaisesti etsitä uutta kieltä, mutta kirjoittaminen näyttäytyy uudistamisen

välineenä. Tällöin myös kirjoittavan ihmisen maailma on erilainen kuin ei-kirjoittavan, sillä teoksessa uudistaminen on ennen kaikkea kirjoittamista ja kytköksissä myös päiväkirjaromaaniin lajina: päiväkirjan kirjoittaminen on uudelleenkuvirtelua, jossa kirjoittaja rakentaa henkilökohtaista idylliään.

Ylipäättään kirjoittajan mielialalla ja toisaalta esimerkiksi luontoyhteydellä on vaikutusta siihen, miten ja millaisten asioiden avulla kirjoittaja idylliä uudelleenkuvirtellee. Tapa, jolla onnellinen tai jonkin muun tunteen vallassa oleva ihminen näkee maailman, on nähdäkseni keino pyrkiä heitteisyyttä pidemmälle, sillä kirjoittaja näkee maailman erilaisena tuntemustensa mukaan eli on ylhäältä kiinni olosuhteidensa heitteisyydessä mutta toisaalta myös näkee mahdollisuuden uudelleenkuvirtella tunteidensa ja näkemystensä avulla. Tällöin *Naisen päiväkirjassa* ei korostukaan pelkkä heideggeriläinen ahdistus tai samaistuminen Kafkan masentuneisuuteen, vaan ne saavat rinnalleen myös muita sävyjä.

Kuten voidaan siis huomata, idyllin ulkopuolinen tarkoittaa *Naisen päiväkirjassa* asioita, joiden asettamasta heitteisyydestä käsin uudelleenkuvirtelu tapahtuu. Pelkän epäidyllin kuvaamisen sijaan kirjoittaja haluaakin etsiä tapoja selvitä ja rakentaa idylliä. Ahdistus on myös sanana melko epätarkka, mikä sopii kirjoittajan epäidylliin liittyviin tuntemuksiin, jotka eivät ole yksiselitteisiä, sillä aina asiat eivät ole vain joko ahdistavia tai idyllisiä, vaan niihin suhtaudutaan teoksessa vaihtelevasti. Margit Uusitalo (2016, 15) kiteyttääkin heideggeriläisen heitteisyyden niin, että ihminen on heitettyä niin aikaan kuin rajallisuuteenkin, mikä näkyy myös *Naisen päiväkirjassa* esimerkiksi kuoleman asettamana rajallisuutena, josta kuitenkin pyritään uudelleenkuvirtelun tekemään idyllisempi ja siten koetellaan tätä heitteisyyttä.

2.2 Lempeä ja omaehtoinen idylli

Naisen päiväkirjan kirjoittajan idylliä ovat rakentamassa erilaiset, osin ristiriitaiset elementit, joita kirjoittaja päiväkirjassaan korostaa ja jotka ilahduttavat häntä sekä auttavat sietämään ahdistusta. Esimerkiksi lempeys ja herkkyys ovat asioita, joita kirjoittaja vaalii. Hän toteaa muun muassa, kuinka ”[h]erkkyys on taiteilijan välttämätön ominaisuus” (NP 101) ja kirjoittaa herkkyydestä myös seuraavaa:

Ajattelin myös: kunpa elämän jälkeen olisi pitkä herkkyyden vaihe, jolloin voisi ilman taloustöitä keskittyä vain elämän tutkimiseen, syventyä ja ilmaista. Sitten huomasin: sellainenhan on vanhuus. Ainakin voi olla, jollei sairaus pilaa sitä kokonaan. (NP 222.)

Herkkyys näyttäytyy *Naisen päiväkirjassa* arvostettavana ja suorastaan tarpeellisen ominaisuutena, joka on katkelmassa eräänlainen vastavoima taloustöille eli reaali maailman vaatimuksille osin samalla tavoin kuin kuoleman jälkeinen aika, mutta erona tässä on, että vanhuus tulee ennen kuolemaa. Idylli onkin teoksessa suhteessa aikaan, joka ylhäältä näyttäytyy materiaalisena rajoitteena ja heitteisyytenä, mutta toisaalta taas mahdollisuutena päästä lähemmäs idylliä. Herkkyyttä ei katkelmassa samaisteta heikkouteen, vaikka kirjoittaja käsittelee usein heikkouksiaan. Kirjoittajalle herkkyys näyttäytyy luonnollisena eikä niinkään kantaaottavana, mutta herkkyyden ilmeneminen teoksessa hyvänä ominaisuutena on arvostettavien piirteiden uudelleen kuvittelua, koska herkkyys ei automaattisesti ole tällainen arvostettu piirre, vaan se saatetaan nähdä jopa taakkana. Herkkyys edustaakin *Naisen päiväkirjassa* Bradley'n ja Hedrénin (ks. luku 1.2) kuvaamaa muutostahtoa ja vaihtoehtojen tutkimista, mutta samaan aikaan idylli on osittain jo olemassa, koska nimenomaan vanhuus on kirjoittajalle herkkyyden aikaa ja tällöin idylliin pyrkiminen voikin olla mahdollista jo ennen kuolemaakin, kunhan reaali maailman vaatimukset eivät vie liikaa aikaa.

Vanhuuden ja herkkyydenkin ajan yllä on kuitenkin varjo, sillä kirjoittaja ajattelee, että sairaus voi potentiaalisesti pilata idyllin. Tämä kiinnittää kirjoittajan taas vahvasti materiaaliseen todellisuuteen, vaikka herkkyys onkin henkinen ominaisuus. Idyllin ulkopuolisen vaikutukselta ei vältytä herkkyydessäkään, sillä siinäkin molemmat ovat olemassa: ”Vain harvat ovat herkkyytensä lisäksi myös sitkeitä. Yllättävän monet kylläkin. He pystyvät kärsimään kauan.” (NP 101.) Herkkyys ja sitkeys näyttäytyvät toteamuksessa erillisinä ominaisuuksina, kuten yhteiskunnassa yleensäkin. Kirjoittaja ei kuitenkaan näe näitä ominaisuuksia toistensa vastakohtina tai niiden yhdistelmää mahdottomana. Toteamus siitä, kuinka näiden yhdistyessä pystyy kärsimään kauan, antaa lohduttoman kuvan yhteiskunnasta, koska herkkyydestä ja sitkeydestä huolimatta joutuu kärsimään. Samalla se kuvaa *Naisen päiväkirjan* yleistä henkeä hyvin: selvittääkseen idyllin ulkopuolisessa todellisuudessa on keksittävä tapoja selviytyä ja uudelleen kuviteltava muuta totuttujen normien ja käytänteiden tilalle, jotta niiden asettamasta heitteisyydestä voi selviytyä. Toisaalta se, että ”[h]e pystyvät kärsimään kauan” (NP 101) voi näyttäytyä vakavamielisyyden ohella myös humoristisena piikkinä vallitsevia asiointiloja kohtaan, koska kykyä kärsiä kauan vain todetaan eikä sitä kyseenalaisteta suoraan.

Seuraavassa esimerkissä puolestaan myötätunto asettuu kapitalismin vastavoimaksi:

Kun taloudellinen kapitalismi nujerretaan, alkaa henkinen. Se vaikuttaa suorastaan luonnonlailta, tuo kapitalismi. Eikä sitä kukisteta pelkästään taloutta muuttamalla. Ainoa mikä lopultakin selvästi rikkoo sen on myötätunto. (NP 228.)

Katkelma liittyy kohtaan, jossa kirjoittaja kuvailee suhdettaan lapsiinsa sekä vanhempien ja aikuisuuden kynnyksellä olevien lasten välistä voimataistelua, joka kirjoittajan mukaan muistuttaa kapitalismia. Kapitalismiin kuuluvatkin ihanteet vapaasti toimivasta markkinataloudesta ja kilpailusta (Ojajärvi, Sevänen & Steinby 2018, 7; Sevänen 2018, 56), kun taas empatian avulla voidaan ymmärtää ja jopa myötäelää toisten kokemuksia (Aaltola & Keto 2017, 7). Myötätunto asettuu lainauksessa voitontavoittelun vastavoimaksi ja osoittaa kirjoittajan uskon siihen, että kapitalismin heitteisyys ei ole ehdotonta. Se on eräänlainen utopistinen ajatus, koska se on pikemminkin abstrakti kuin konkreettinen ase kapitalismia vastaan. Toisaalta pelkän tunteen sijaan myötätunto näyttäytyy kuitenkin aktiivisena muutosvoimana ja idyllinä. Myös idylli on täten prosessi, jonka keskiössä on myötätunto ja päämääränä kapitalismin kukistaminen pehmeiden arvojen avulla. Lainauksessa ei puhuta luonnosta, mutta myötätunto kytkeytyy *Naisen päiväkirjassa* tiiviisti myös ei-inhimilliseen, ja ei-inhimillinen nouseekin teoksessa kirjoittajalle usein kaikkein merkittävimmäksi asiaksi. Myötätunto yhdistyy myös tiiviisti Bradley'n ja Hedrénin kuvaamiin utopismin piirteisiin ja näyttäytyy tärkeänä kirjoittajan utopismin sanallistajana sekä osoituksena niin halusta kuin valmiudestakin uudelleenkuittelulle.

Seuraavassa katkelmassa keskiössä ovat puolestaan toisenlaiset ominaisuudet, kuten hurjuus ja raadollisuus, joita kirjoittaja arvostaa:

Ihmisen pitää olla hurja tai raadollinen ennen kuin minä hyväksyn hänet. R. R. on raadollinen; älykäs, herkkä, aito. Ihmismäinen. Hänen sielunsa verestä.

Se poika, joka haki minut tanssiin oli hurja. Ja jokin minussa vastasi siihen hurjuuteen huolimatta tästä kuolemanjähmeydestä joka jo valtaa minua. Hurjuus on sosiaalisen kuvion rikkomista. (NP 14.)

Katkelmassa esiintyvät ihmismäisyys ja sielun verestäminen kertovat aitoudesta ja siitä, miten kirjoittaja ei toivo elämäänsä täydellistä ja kunnollista ihmistä, vaan sosiaalista kuviota rikkovan persoonan, joka edustaa omanlaistaan idylliä verrattuna hänen omaan olotilaansa. Tulkitsen kuolemanjähmeyden tarkoittavan tässä yhteydessä elämän lopullisuutta ja sen aiheuttamia tunteita, joita hurjuus rikkoo. Kuolemanjähmeys on eräänlainen paikoin melko neutraalikin tila, joka toistuu kirjoittajan päiväkirjamerkinnöissä kuoleman ajatteluna, mutta tätä tilaa kuitenkin häiritsee se, miten hurjuus ja raadollisuus aitoina, potentiaalisesti seksuaalisina ja hurmukseen kytkeytyvinä tuntemuksina, rakentavat idylliä. Kirjoittaja

toivookin status quon rikkoutuvan ja haluaa heittäytyä kuolemanjähmeystä huolimatta sekä olla avoinna elämää kohtaan, mistä hän käyttää metaforista ilmausta sielun verestäminen. Idylli ei siis tarkoita kiiltokuvaa, vaan etsimistä ja totutun haastamista, mikä näkyy myös myöhemmin käsittelemässäni luonnon villiyyden ihannoimisessa.

Luen kirjoittajan tunnustusta eräänlaisena kunniallisuuden kritiikkinä ja vastustamisena. Kunniallisuus (*respectability*) on yksi yhteiskuntaluokan kaikkialla esiintyvä merkki, joka määrittää muun muassa tapamme puhua sekä sen, kenelle puhumme ja miten luokittelemme toisia. Samalla kunniallisuus on standardi, johon tulee pyrkiä. (Skeggs 1997, 1–2.) *Naisen päiväkirjan* kirjoittaja toteaaakin hurjuuden olevan ”sosiaalisen kuvion rikkomista” (NP 14), mikä edustaa kunniallisuuden vastustamista. Kirjoittajan korostamat ja ihailemat asiat ovat jotain, mikä häiritsee kunniallisuutta, ja katkelmassa kirjoittajan idylli näyttäytyykin sosiaalisen normiston ulkopuolisena tilana. Kirjoittaja ei halua performoida keskiluokkaista kunniallisuutta, vaan painottaa esimerkiksi juuri herkkyyttä ja aitoutta. Hurjuus ja raadollisuus näyttäytyvätkin kirjoittajan idyllinä, jota hän haluaa rakentaa itse omalla uudelleenkuittelullaan ilman valmiiksi annettua normistoa, kuten jo aiemmin kuoleman yhteydessä totesin.

Beverley Skeggsin (1997, 1) mukaan kunniallisuudesta ovat kuitenkin huolissaan etenkin ne, joilla sitä ei ole. *Naisen päiväkirjassa* kirjoittaja ei olekaan huolissaan kunniallisuudestaan, vaan nimenomaan näkee sosiaalisen kuvion rikkomisen tavoiteltavana ja idylliin kuuluvana asiana, mikä on etuoikeus, koska kirjoittajan ei tarvitse pelätä epäkunniallisuutta eikä hän odota kunniallisuutta muiltakaan. Kilven tuotannon on luonnehdittu kuvaavan ”keskiluokan kriisiä” (Karkama 1997, 566), mutta toisaalta kirjoittaja kuitenkin ottaa haltuun koko kunniallisuuden narratiivin, sillä hän näkee hurjuuden ja raadollisuuden vapauden idyllinä. Huolen puuttuminen ei kerrokaan pelkästään siitä, ettei kirjoittajan tarvitse olla huolissaan, vaan vapaus korostuu teoksessa eri tavoin esimerkiksi suhteessa kirjoittamiseen ja miehiin. Myös hurjuus on tulkintani mukaan yksi vapauden ilmentymä ja keino ottaa oma oleminen haltuun niin naisena kuin ihmisenä ylipäättään päästäkseen irti kunniallisuuden tai sukupuoliroolien heitteisyydestä. Kunniallisuuden rikkomisen onkin myös Bradleyyn ja Hedrénin kuvaamaa nykyisten rakenteiden rikkomista, sillä kunniallisuus ei kytkeydy vain kirjoittajaan itseensä, vaan näyttäytyy yhteiskunnallisena.

Lempeyden ja normien rikkomisen ohella lukeminen on tärkeä idyllin rakentaja ja kuten käsitellessäni kuolemaa totesin, aineeton ajatusmaailma näyttäytyy kirjoittajalle usein lohdullisena. Esimerkiksi seuraavassa katkelmassa kirjoittaja painottaa lukemisen merkitystä:

Tällä hetkellä tuntuu, että lukeminen hyvinkin voisi korvata minulle maailman. Se miltei korvaa minulle koiran. En ole yksin, ajatukset ovat seurana. En ole eristetty, kirjojen maailma on läheinen. Jokinhan minun täytyy saada läheiseksi tuntea, omistaa, ikään kuin, emotionaalisesti. Emotionaalista omistusta ei saisi kieltää. Sen kieltäminen synnyttää parantumatonta yksinäisyyttä. Ihmisellä on oikeus kaikkeen mitä hän rakastaa. Ei mikään ota sitä pois. Eikä se mitään vakuuksia tarvitse. Se on.

Taide on parasta ihmisessä, minä haluan ihmisestä vain parhaan. (NP 56.)

Katkelmassa kirjojen maailman läheisyys lievittää kirjoittajan ahdistusta: muu maailma ei ole vain kaukainen tai kokoelma erilaisia, esimerkiksi luonnonsuojeluun tai humanitaarisiin kriiseihin liittyviä ongelmia, vaan kirjojen maailma on lähellä, pitää seuraa ja ennen kaikkea tuntuu joltakin. Läheisyys ei siis ahdistaa kirjoittajaa, vaan päinvastoin parantaa hänen oloaan, mutta kyse on nimenomaan kirjojen maailmasta, joka ei automaattisesti ole vain idyllinen, mutta joka kuitenkin perustuu aina jonkinlaiseen valikoituun todellisuuteen. Kirjoittaja ei kuitenkaan eristä itseään mihinkään täydelliseen idylliin, jossa hän irrottaisi itsensä maailman tapahtumista ja heitteisyydestä, vaan päinvastoin hän seuraa esimerkiksi uutisia ja kirjoittaa niistäkin päiväkirjamerkintöjä. Kirjoittajalle kirjojen maailman ja muun maailman välillä ei olekaan ehdotonta ristiriitaa, vaan liukuva ja läheinen suhde, jonka keskiössä on lukeminen niin idyllistä nauttimisen kuin epäidyllin kanssa selviytymisenkin välineenä.

Lainauksessa esiin nouseva emotionaalinen omistaminen näyttäytyy antikapitalistisena ja ekologisena tapana omistaa. Samalla lailla kuin lukeminen voisi korvata kirjoittajalle maailman myös emotionaalinen omistaminen näyttää tuovan kirjoittajalle jonkin täyttymyksen. Vaikka katkelmassa ei sitä suoraan sanota, luen tunnustusta myös kantaaottavana. Emotionaalinen omistaminen on jotakin materiaalisen omistamisen ulkopuolista ja kuten lukeminen voisi korvata kirjoittajalle maailman, myös emotionaalinen omistaminen voisi ehkä korvata materiaalisen ja edustaa uudelleen kuviteltua omistamista.¹¹

Kuten esimerkeistä siis nähdään, utopismi ei *Naisen päiväkirjassa* ole vain tulevaisuuden kuvittelua, vaan osittain jo nykyaikaa, jota kirjoittaja ajatuksillaan ja päiväkirjamerkinnöillään itselleen rakentaa. Hypoteettisen ajatuksen lisäksi uudelleen kuvittelu näyttäytyy myös aktiivisena keinona yrittää selviytyä nykyajassa. Pertti Grönholmin ja Heli Paalumäen (2015,

¹¹ Käsitellen kirjoittajan suhdetta omistamiseen tarkemmin luvussa 4.3.

10) mukaan se, millainen suhde utopioilla on aikaan ja tapahtumiin, aiheuttaakin uudenlaisia merkityksiä myös nykyhetken kokemuksille (ks. myös luku 1.3). Muutos ei *Naisen päiväkirjassa* olekaan vain tuolla jossain, vaan se on jo läsnä ja ajatustasolla se puolestaan auttaa kirjoittajaa selviytymään epäidyllistä esimerkiksi juuri kuolemaan ja kiireeseen liittyvien ajatusten kanssa.

Kuten myös johdannossa totesin, kirjaimellisesti utopia tarkoittaa kuitenkin olematonta paikkaa (ks. luku 1.3). *Naisen päiväkirjassa* tarkasteleman omaehtoinen idylli on tavallaan jo olemassa, mutta silti ei-paikka, koska sitä ei rakenneta fyysisesti, vaan ennen kaikkea henkisesti. Kirjoittajan idylliin liittyvät ajatukset ovat ennen muuta ajatuksia ja uudelleenkuvaamista, mutta kirjoittaja itse ei kuitenkaan kutsu päiväkirjamerkintöjään haaveiluksi tai utopioiksi, vaan pikemminkin korostaa, kuinka vähän hänellä on enää haaveita. Idylliksi tulkitsemani ajatukset toimivatkin siis tiedostamattomina ja sisäänkirjoitettuna tapoina olla ja selviytyä. Siten idylli näyttäytyy teoksessa myös eräänlaisena ajatuksen välineenä, jonka avulla kirjoittaja kokeilee erilaisia vaihtoehtoja, kritisoii ja uudelleenkuvailee. Samalla jo aiemmin mainitsemani kirjoittajan läheinen luontosuhde on kuitenkin tärkeä osa kirjoittajan utopismia, mikä osoittaa, että idyllillä on myös materiaalisen todellisuuden piirteitä.

Idylli on kirjoittajalle myös asia, jonka etsimistä ei voi ottaa häneltä pois. Idyllin ulkopuolinen näyttäytyy *Naisen päiväkirjassa* paikoin ailahtelevana, vaikeana ja ahdistavana, kun taas kirjoittajan idyllissä asiat voivat olla toisin ja ovatkin, koska ajattelu, kirjoittaminen ja lukeminen ovat hänelle pysyviä. Utopismi onkin muun maailman sisällä eräänlainen turvasatama, jota kirjoittaja kannattelee esimerkiksi kirjoittamalla ja ei-inhimillisen merkityksellisyyden korostamisen avulla. Idylli ja ajattelu merkitsevät kirjoittajalle ennen kaikkea sopeutumista siihen yhteiskuntaan, jossa elämme ja samalla myös valtaa uudelleenkuvailla maailmaa sellaisena kuin sitä kaipaa. Idylli näyttäytyy myös johdannossa kuvaamanani utopiana, joka puolestaan toimii inspiraationa ja lähtökohtana uudenlaisille kuvittelulle (ks. luku 1.3). Idyllin ajattelemisen kertoo kirjoittajan toiveesta toisenlaista maailmaa kohtaan, jolloin utopismi näyttäytyykin kukoistamisen lisäksi tärkeänä keinona paljastaa epäidyllit, kuten Ruth Levitas kirjoittaa (ks. luku 1.3). Myös lajin näkökulmasta päiväkirjaromaani kytkeytyy idylliin, koska *Naisen päiväkirjassa* kirjoittaja kokeilee uudelleenkuvaamista ja tasapainoilee idyllin ja epäidyllin kanssa.

2.3 Kirjoittamisen idylli ja epäidylli

Kuten olen aikaisemmissa alaluvuissa todennut, idylli ja idyllin ulkopuolinen kietoutuvat toisiinsa monin tavoin, eikä raja niiden välillä ole yksiselitteinen. Myös Heideggerin kuvaama heitteisyys on nähtävissä *Naisen päiväkirjassa*, sillä idyllin uudelleenkuvirtelu tapahtuu tietyistä lähtökohdista käsin. Vaikka kirjoittaja ei lähtökohtaisesti ole voinut vaikuttaa näihin olosuhteisiin, eivät ne kuitenkaan näyttäydy hänelle muuttumattomina tai koskemattomina, vaan uudelleenkuvirtelun avulla heitteisyyttä eli tässä tapauksessa esimerkiksi sisäistettyjä normeja ja yhteiskunnan asettamia raameja voi koetella ja venyttää. Heitteisyys ei siis estä vaan pikemminkin mahdollistaa idylliajatuksen pidemmälle viemisen, koska ilman tällaista epäidyllistä lähtökohtaa ei olisi mahdollista ajatella idylliä eikä kirjoittaja ole vain passiivinen olosuhteiden vastaanottaja, vaan aktiivinen ja uudelleenkuvirtelleva subjekti.

Välitulassa oleminen, vaihtelu ja epätarkkarajaisuus korostuvatkin *Naisen päiväkirjassa*, kun tarkastellaan idyllin ja epäidyllin suhdetta. Esimerkiksi kirjoittaminen asettuu eräänlaisen ei kenenkään maahan (ks. luku 1.3), jossa korostuu kirjoittajan ristiriitainen suhde kirjoittamiseen. Kirjoittaminen onkin vahvasti läsnä teoksessa, ja kuten mainitsin jo luvussa 2.1, kirjoittaja kirjaa usein ylös kuinka paljon on saanut päivän aikana kirjoitettua, jolloin kirjoittaminen onkin selkeästi työ eikä pelkkää nautintoa:

Olen ollut pelkkiä vaatimuksia itselleni viime vuosien ajan. Tuollainen vapaapäivä kuin eilen, jolloin vain luin ja nautin, on poikkeus. En muista milloin olisin sellaisen suonut itselleni; ainakaan hyväksyen ja rauhallisella omallatunnolla. Olen väsynyt omiin vaatimuksiini. Eivät edes kaksi viimeistä kesää, jolloin ei ole syntynyt näkyvää työtä, ole olleet lepoa. Olen yrittänyt kirjoittaa epätoivoisesti, valtavan paineen alaisena sitä romaania jota minulta odotetaan. (NP 53–54.)

Katkelmassa on ristiriita sen välillä, että kirjoittaja toisaalta kokee itse aiheuttavansa väsyttävät vaatimuksensa, mutta toisaalta häneltä myös odotetaan uutta romaania. Kuitenkin riippumatta siitä, onko kyse omista vai ulkoisista paineista, kirjoittaja tuntee kirjoittamisen painetta ja näkee levon asiana, josta ei voi vain nauttia, vaan joka pitää sallia. Tällaiset tunteet eivät synny tyhjiössä, vaan yhteiskunnan ihanteiden heitteisyydessä. Siksi kirjoittaminen ei näyttäydykään katkelmassa romantisoituna idyllinä, vaan yhtä lailla työnä kuin mikä tahansa muukin työ, mikä puolestaan ei anna idealisoitua, vaan pikemminkin realistisen kuvan taiteen tekemisestä. Katkelmasta välittyykin, miten se, että kirjoittaminen on työtä, luo paineita, joiden vuoksi kirjoittaminen ei ole yksiselitteinen idylli.

Kirjoittamiseen liittyvään epäidylliin kytkeytyvätkin kirjoittajan velvollisuudet kirjailijana. Kirjailijoiden yhteiskunnallista asemaa tutkinut Elina Jokinen (2013, 171) kirjoittaa, kuinka ”[k]irja-alan näkökulmasta kirjailija on kirjateollisuuden raakamateriaalin tuottaja ja toisaalta tuote, joka halutaan saada myydyksi”. Tämä näkyy myös *Naisen päiväkirjassa* esimerkiksi siinä, miten kirjoittaja kammoksuu kirjailijan työhönsä liittyvää esillä oloa ja toteaa, kuinka ”[i]lmeisesti matka on minulle sittenkin vastenmielinen, samoin esiintyminen. Rahan takia sen teen. En jaksaisi seurustella ihmisten kanssa.” (NP 13.) Fredric Jamesonin (1984) mukaan kulttuurin autonomia onkin kaventunut, sillä tavarantuotanto ulottuu nyky-yhteiskunnassa myös taiteen alueelle niin, että kulttuuri on alkanut muistuttaa tavarantuotantoa.¹² Kun taide eli *Naisen päiväkirjan* kontekstissa kirjoittaminen kuitenkin pääsee irti tällaisesta vaatimuksesta, kirjoittamisesta tulee osa idylliä. Epäidyllinä kirjoittaminen on kiinni rahassa ja nimenomaan elannon hankkimiseksi tehtävää työtä. Henkilökohtaisuuden korostuminen teoksessa onkin rahan tekemistä vastaan asettumista, sillä kirjoittaja ajattelee, että muuta kuin ”syvästi henkilökohtaista” (NP 55) ei kannata edes kirjoittaa. Henkilökohtainenkin voidaan toki julkaista ja sekin voi olla kaupallista, mutta henkilökohtaisuus kumpuaa silti kirjoittajan omasta idyllistä Jamesonin kuvaaman tavarantuotannon sijaan. Samalla kirjoittaja korostaa myös sitä, miten nauttii yksityisestä kirjoittamisesta julkisen sijaan:

Nyt minua kiehtoo vain tämän yksityisen tekstin kirjoittaminen. En viitsisi kirjoittaa lainkaan muuta. Miten toisin oli alussa. Vain julkisuuteen menevä teksti houkutteli ja innosti. (NP 102)

Kirjoittamiseen liittyvä idylli on osittain jo olemassa tässä katkelmassa, koska kirjoittaja kokee yksityiset ja potentiaalisesti ei-tuottavat tekstinsä kaikkein mielekkäimmiksi kirjoittaa. Kirjoittaja on siis ehkä päässyt ainakin osittain lähemmäs sitä, mitä kirjoittaminen voi idyllinä olla. Yksityinen teksti eli päiväkirja on jotakin arkista ja tavallista, joka ei pyri voitontavoitteluun, vaan on eräänlainen antikapitalistinen idylli ja tapahtuu kirjoittajan omilla ehdoilla ilman julkisuuden tuomaa painetta. Toteamuksensa avulla kirjoittaja tulee tutkineeksi toisenlaisia vaihtoehtoja suhteessa kirjoittamiseen, sillä kirjoittamisen ei välttämättä tarvitsekaan olla julkista ollakseen mielekästä. Kirjoittaminen voi idyllinä parhaimmillaan myös päästä ikään kuin kapitalismin yli ja *Naisen päiväkirja* onkin kirjoittamisen uudelleenkuvittelemista, kuten seuraavassa katkelmassa:

¹² Sekä Jokisen artikkeli että Jamesonin teos on julkaistu *Naisen päiväkirjaa* myöhemmin, mutta näen, että kyse on laajemmasta jatkumosta, jossa kulttuurin ja tavarantuotannon kietoutuminen yhteen on osa pitkää prosessia, joka on ollut osin olemassa *Naisen päiväkirjassa* kirjoittajan näkökulmasta jo 1970-luvulla sekä toisaalta myös nykyaikana, kuten esimerkiksi Jokisen lainauksesta voidaan nähdä.

Kun kirjailija joutuu tähän vaiheeseen, niin kuin minä nyt ilmeisesti olen myös joutunut, hänen ei ehkä tarvitse muuta kuin yrittää pysytellä hengissä. Kenties hän ammuksen voimalla – en tiedä miksi käytän näin sotaisaa vertausta – jatkaa liikettään tämän vaikeuden läpi. [...]

Kun ajattelen tätä, minua alkaa kiinnostaa, mitä sen jälkeen seuraa, mitä on muurin toisella puolella, mitä on pätemisen paineen, äärimmäisten vaatimusten piikkilankaesteen, julkisuuden ja menestyksen muurin takana. Ehkä siellä odottaa mahdollisuus vankkoihin, omaperäisiin teoksiin, jotka eivät enää ole ajan suhdannevaihtelujen alaisia samalla tavoin kuin tähänastiset. Ehkä siellä viimein olisi täysi kirjoittamisen vapaus, itseluottamus ja rajattomat assosiaatiot. Vai voiko kirjailijalla sellaista tilaa olla koskaan? Voi, käsittääkseni, itse työn aikana, silloin kun luomisvoiman kotka hautoo muniaan hänen pääkopassaan kaiken tavanomaisen yläpuolella.

Minä haluan nähdä muurin toiselle puolelle, päästä sinne, ja sitä tarkoitusta varten on yritettävä pysyä elossa. Ehkei tällä hetkellä juuri mitään muuta. (NP 100.)

Muuri on tulkintani mukaan eräänlainen metafora yhteiskunnalle ja kapitalismille, jonka toisella puolella kirjoittaminen näyttäytyy omaperäisenä idyllinä. Vapaa tila on kirjoittajan idylli, joka irtautuu yhteiskunnan vaatimuksista. Idylli ei kuitenkaan ole vain haave, jonka kirjoittaja olettaa jäävän idean tasolle, vaan kirjoittajalla on selkeät odotukset, että muurin toiselle puolelle on mahdollista nähdä. Luenkin elossa pysymisen yrityksen antikapitalistisena tunnustuksena, koska kirjoittaja ei yritä esimerkiksi kirjoittaa enemmän tai tehokkaammin päästäkseen muurin eli kapitalismin heitteisyyden ylitse, vaan siihen riittää ensisijaisesti, että hän yrittää vain pysyä elossa. Selviäminen vaatiikin idyllin uudelleenkuveltua, jonka avulla kirjoittaminen perustuu toisenlaisiin arvoihin. Kirjoittamisen paikoittaisesta epämiellyttävyydestä kertoo kuitenkin myös se, miten kirjoittaja välttelee kirjoittamista, kuten seuraavassa merkinnässä:

Kanttarellien poimiminen houkuttelee enemmän kuin kirjoittaminen ja tuntuu mielekkäämmältä. Mutta tähän pöydän ääreen nyt tulini kumminkin istumaan. Aivoni seisovat. Väsyttää. Tympäisee. (NP 171.)

Kirjoittaminen on *Naisen päiväkirjassa* sekä intohimo että työ eikä kirjoittaminen siten oikeastaan pääse koskaan pois idyllin ja ahdistuksen ei kenenkään maasta. Osa kirjoittamisen nautinnosta syntyy ehkä siitä, ettei kirjoittaja osaa olla kirjoittamatta eikä kirjoittamiseen liittyvä epäidyllinen taloudellinen puoli estä häntä. Halu poimia kanttarelleja kytkeytyy myös luontoon eikä ole sattumaa, että kirjoittaja haluaa kirjoittamisen sijaan nimenomaan mennä metsään. *Naisen päiväkirjassa* taide ja luonto ovatkin tärkeitä asioita kirjoittajalle, joka kokee vetoa molempia kohtaan ja joilla molemmilla on tärkeä rooli uudelleenkuveltussa. Ei-inhimillinen näyttäytyy samalla myös keinona päästä kauemmas kirjoittamisen epäidyllisemmästä talouspuolesta. Lisäksi kirjoittaja toteaa, kuinka ”sanojen maailmasta on

tullut minulle toinen luonto” (NP 52), mikä osoittaa luonnon ja kirjoittamisen kytkökset samankaltaisena ja toisiinsa samaistettavana idyllinä.

Vaikka aina kirjoittaminen ei olekaan mieluisaa, toisinaan kirjoittaja onnistuu kuitenkin lohduttautumaan sen avulla, kuten seuraavassa katkelmassa:

Olen kirjoittanut tänään vain yhden lauseen, lisäyksen viimeksi kirjoitettuun lukuun, mutta tuntuu että sen lauseen takia kannatti elää tämä tyhjä päivä.

Nämä, jotka kirjoittavat, he uskovat. Muut pitävät heitä lapsellisina ja kirjoittamista hyödyttömänä, mutta rakentavat silti isoja tehtaita vain sen varaan, että aina on ihmisiä jotka tekevät tämän naiivin osan kirjateollisuudesta. (NP 164.)

Katkelma muodostaa kontrastin kirjoittamismäärien listaamisen välille, koska siitä käy ilmi, että on olemassa idyllin ulkopuolinen, siis kirjateollisuus ja aiemmin esillä olleet paineet menestyä, mutta kääntöpuolena puolestaan on idylli eli itse kirjoittaminen. Toisaalta katkelman pohjalta herää kysymys siitä, vaikuttaako yhteiskunta kirjoittajaan niin, että hän ajattelee, että pitää olla jokin syy vai onko kyse puhtaasti kirjoittajan omasta halusta. Siksi kirjoittaminen onkin omanlaisensa ei kenenkään maa, koska se on vuorotellen osa niin idylliä kuin sen ulkopuolistakin.

Kirjoittaminen ei olekaan yhteiskunnasta irrallista, vaan yhteiskunta ja kirjoittaminen vaikuttavat kumpikin toisiinsa. Ainakin osittain kirjoittaminen myös tapahtuu yhteiskunnallisen heitteisyyden puitteissa. Jotta kirjoittamisella voi esimerkiksi elää, on täytettävä tietyt realiteetit, kuten aiemmassa lainauksessa, jossa kirjoittaja toteaa menevänsä esiintymisreissulle rahan takia. Ajatus idyllistä ja toisenlaisesta kirjoittamisesta ei kuitenkaan kuole paineiden alla, vaan elää jatkuvasti. Myös lukemisen ja kirjoittamisen välinen suhde on kiinnostava, sillä lukeminen voisi kirjoittajan mukaan korvata hänelle maailman ja lukeminen onkin kirjoittajalle selkeästi osa idylliä, kun taas hänen tunteensa kirjoittamisesta ovat ristiriitaisempia (ks. luku 2.2). Ilman lukemista ei ole kirjoittamista ja lukeminen on osa kirjailijan työtä, mutta kirjoittajan suhtautuminen lukemiseen on lempeämpää, ja lukeminen asettuukin selvemmin suorittamisen ulkopuolelle kuin kirjoittaminen.

Aina kirjoittaja ei kuitenkaan välttele kirjoittamista, vaan paikoin se aiheuttaa ihan toisenlaisia tunteita. Kirjoittaja toteaa esimerkiksi muistiinpanojen tekemisen olevan hänen tapansa elää, vaikka hän ei tiedä syytä halulle tehdä niin. Se on myös asia, jota hän haluaa tehdä vielä, kun hän teoksen lopussa pohdiskelee, miten käyttäisi viimeisen päivänsä ja toteaa: ”Olen miettinyt asiaa muutaman päivän ja nyt tiedän: tekisin tutut asiat vielä kertaalleen” (NP 237). Kirjoittaja toivoo metonymisesti, että ”kynä pysyisi kädessä loppuun saakka” (NP 238) ja toteaa

haluavansa ”kirjoittaa viime hetkeen, näin” (NP 238). Kipuilsta huolimatta kirjoittaminen on hänelle tärkeää ja oikeastaan koko *Naisen päiväkirja* perustuu pitkälti ei kenenkään maan polarisoitumiseen ja ristiriitaisiin tuntemuksiin (ks. Viikari 1992, 34), jotka mahdollistavat kirjoittamisen molempien puolien näkemisen.

Idyllinä kirjoittaminen muistuttaa Roland Barthesin käsitettä *jouissance*. Barthes (1973/1993) jakaa tekstin tuottaman tyydytyksen mielihyväksi (*plaisir*) ja nautinnoksi (*jouissance*). Näistä ensimmäisellä tarkoitetaan tuttua ja tavallista mielihyvää, joka herättää turvallisuuden tunteita ja vahvistaa odotuksia ja jo olemassa olevia arvoja. *Jouissance* puolestaan rikkoo tätä tuttuutta ja jatkuvuutta ja siihen liittyy epäsovinnaisuuden sekä odottamattomuuden kirjoittamia ekstaasiin ja seksuaaliseen nautintoon verrattavissa olevia tunteita. (Barthes 1973/1993; Hosiaisuoma 2016, 918–919.) Esimerkiksi aiemmin käsittelemäni lukeminen on *Naisen päiväkirjan* kirjoittajalle ennen kaikkea mielihyvää ja kytkeytyy idylliin mielihyvän kautta, sillä lukeminen kiinnittää hänet maailmaan sekä antaa lohtua ja turvaa. Kirjoittaminen puolestaan on näkemykseni mukaan nautintoa. Kirjoittaja ei osaa olla kirjoittamatta, koska se rikkoo tuttuuden ja jatkuvuuden, voisi ehkä jopa sanoa ”kuolemanjähmeyden”, jonka nostin aiemmin esiin sovinnaisuuden rikkomisen yhteydessä. Kirjoittaja toteaa esimerkiksi, kuinka ”[k]irjoittaminen – se tila kun kirjoittaminen luistaa – se on aivan erillinen, erikoinen tila” (NP 105). Nautinto näkyy myös esimerkiksi siinä, miten kirjoittaja korvaa kirjoittamisen avulla erilaisia asioita, kuten ihmisten välisiä kohtaamisia: ”kohtalo ei tarkoittanut minulle tätä tilapäiskokemusta enää [yhteistä yötä miehen kanssa]. Mutta novellin minä saatan tästä kirjoittaa.” (NP 17.) Samalla nautinto kytkeytyy myös sukupuoleen, koska kirjoittaminen on myös naiseuteen liittyvä idylli ja emansipaation väline, kuten kirjoittavaa naista käsittelevässä luvussa 3.1 totean.

Nautinnossa myös subjekti voi hajota ja kadota tilapäisesti (Barthes 1973/1993, Vainikkala 2004, 32), mikä näkyy myös *Naisen päiväkirjassa* kirjoittamisen kaikkivaltiutena, sillä aiemmin lainaamassani katkelmassa kirjoittaja toteaa, kuinka yhden lauseen vuoksi on kannattanut elää ”tyhjä päivä” (NP 164). Tässä lause on kyllä subjektista eli kirjoittajasta lähtöisin, mutta se ikään kuin irtoaa hänestä ja lause itse antaa merkityksen koko päivälle. Samalla se myös rikkoo totuttua siinä mielessä, että suoritusta ihannoivan kulttuurin näkökulmasta yksi lause on melko vähän, mutta kirjoittajalle tämä lause antaa merkityksellisyys tunteen.

Erkki Vainikkala (1993, 102) kuvailee nautinnon olevan ”saamisen ja menettämisen, ylenpalttisuuden ja katoamisen, intensiteetin ja raukeamisen yhteinen kategoria”. Jotta kirjoittaja voi saada kirjoittamisen nautinnon, hän tarvitseekin myös sen rosoisemmat ja epävarmemmat puolet. Samalla nautinto ei ole äänekkästä tai julistavaa, vaan hengissä pysymistä. Koko *Naisen päiväkirja* on ajoittaisista vaikeuksista huolimatta eräänlainen kirjoittamisen nautinnon kuvaus ja siksi teos loppuukin siihen, miten kirjoittaja toivoo voivansa kirjoittaa loppuun saakka. Nautinto kumpuaa ennen kaikkea kirjoittamisen elintärkeästä.

Kirjoittaminen ja sen merkitys muodostavat siis omanlaisensa idyllin ja epäidyllin väliin sijoittuvan ei kenenkään maan. Idyllin näkökulmasta korostuu se, miten kirjoittaminen itsessään on idylli, mutta jotta voi kirjoittaa, joutuu hyväksymään idyllin keskeneräisyyden ja rakentamisen, jossa kirjoittaminen on tärkeää myös välineenä. Auli Viikari (1992, 41) nostaa ei kenenkään maan yhteydessä esiin haluttomuuden asettua jommallekummalle puolelle sekä ristiriitojen sisäistämisen. *Naisen päiväkirjassa* kirjoittaja ei tee mitään lopullista valintaa siitä, onko kirjoittaminen idylliä vai ei, vaan hän vaikuttaa hyväksyvän kirjoittamisen ristiriitaisuuden. Viikari (1992, 49) kuvailee ei kenenkään maata myös monitulkintaiseksi tilaksi, mikä kuvaa myös *Naisen päiväkirjan* kirjoittajan suhdetta kirjoittamiseen monitulkintaisena ja vaihtelevana mutta toisaalta myös elintärkeänä tapana olla pelkän fyysisen tekemisen lisäksi. *Naisen päiväkirjassa* uudelleenkuvittelee tapahtuukin nimenomaan kirjoittamalla ja kirjoittamisen kanssa. Toisaalta kirjoittaminen on heitteisesti kiinni yhteiskunnan luomissa lähtökohdissa ja suorituspainneissa, josta kuitenkin voi nimenomaan kirjoittaa itseään ulos rakentaen idylliä johdannossa kuvaamanani ”mahdollisen valtakuntana” (ks. Viikari 1992, 32). Samalla se näyttäytyy myös konkreettisena idyllin välineenä ja Bradley'n ja Hedrénin (ks. luku 1.3) utopismin piirteiden eräänlaisena ruumiillistumana, koska kirjoittaminen on se, minkä avulla kirjoittaja havainnoi maailmaa, haastaa epäidylliä ja uudelleenkuvittelee.

3 Sukupuoli ja idylli

3.1 Kirjoittava nainen

Kirjoittaminen kytkeytyy *Naisen päiväkirjassa* vahvasti myös sukupuoleen, ja koko teoksen voi nähdä rakentuvan luvussa 1.3 kuvaamalla Héléne Cixous'n lähtökohdalle, että nainen kirjoittaa itseään näkyväksi miehisen näkökulman sijaan sekä omistaa oman ruumiinsa ja kirjoituksensa. Jo teoksen nimi on itsessään kantaaottava, koska se korostaa sitä, miten nainen kirjoittaa oman päiväkirjansa ja kuvailee kokemuksiaan henkilökohtaisesta näkökulmastaan. *Naisen päiväkirjassakaan* kyse ei kuitenkaan ensisijaisesti ole ainoastaan naisnäkökulmasta, vaan naisnäkökulma on teoksen sisällä luonnollinen ja henkilökohtainen kokemus eikä universaali tai kaikenkattava naisnäkökulma. Kirjoittaja kuitenkin käsittelee päiväkirjassa usein vaiettuja asioita, kuten kuukautisia, seksuaalista häirintää ja vaihdevuosisia.¹³ Sukupuolen ja kirjoittamisen näkökulmasta idylli rakentuukin teoksessa siitä, että nainen ja henkilökohtaisuus kirjoitetaan esiin.

Naiskirjailijat onkin nähty herkästi erikoistapauksina ja kirjoittaminen miehisenä. Samalla naisten on ajateltu olevan ennen kaikkea naisia ja vasta sen jälkeen kirjailijoita. (Morris 1991/1997, 58.) *Naisen päiväkirjassa* kirjoittaja on kuitenkin ensisijaisesti kirjailija tai kirjailijuus vähintäänkin korostuu teoksessa sukupuolta enemmän. Kirjoittaja pohtiikin esimerkiksi seuraavaa: ”voisiko ajatella, että se kerta kaikkiaan on minun elämäni tehtävä – kirjoittaminen – ja että elämä herkeämättä vaatii sitä minulta, ei anna rauhaa muuten?” (NP 78). Kirjoittaminen näyttäytyy kirjoittajan tärkeimpänä asiana eikä se jää naiseuden varjoon eikä sitä esitetä teoksessa miehisenä toimintana tai työnä. Kirjoittaminen itsessään onkin emansipaatiota, joka vapauttaa naisen ahtaasta roolista ja johdannossa kuvaamastani toiseudesta henkilökohtaiseen idylliin. Samalla kirjoittaminen kytkeytyy myös Barthesin *jouissance*n käsitteeseen, sillä kirjoittava nainen ei toisinnassa jo olemassa olevia miehisiä arvoja, vaan ottaa kirjoittamisen omaksi emansipaation ja uudelleen kuvittelun välineekseen ja menee pelkkää mielihyvää pidemmälle henkilökohtaiseen ja yhteiskunnalliseen nautintoon.

Kirjoittaminen näyttäytyykin *Naisen päiväkirjassa* emansipatorisena keinona päästä irti ahtaasta naisen roolista, jossa nainen on ensisijaisesti puoliso ja äiti. Samalla se on jotain selkeästi kirjoittajalle itselleen kuuluvaa. Naiskirjoituksen diskurssit voivatkin auttaa

¹³ Kyseiset asiat eivät ole essentiaalisesti pelkästään naissukupuolelle kuuluvia tai välttämättömiä, mutta *Naisen päiväkirjassa* kirjoittajan kohdalla ne liittyvät kirjoittajan elämään.

kirjoittamaan naisruumiin niin, että naisen määritelmä tulisi naiselta itseltään eikä niin, että nainen tuntee olevansa toinen itsessään (Irigaray 1977/1990, 28). Siksi kirjoittava nainen on myös *Naisen päiväkirjassa* toiseuden vastavoima ja idylli. Kirjoittaminen toimii henkireikänä ja pakotienä, jonka vuoksi kirjoittaja myös uhraa esimerkiksi ihmissuhteitaan, kuten hän toteaa kirjoittaessaan entiseltä rakastajaltaan Robinilta tulleesta kirjeestä:

”Write a masterpiece – kirjoita mestariteos.” Sen koen hivenen ironiseksi; sillähän ovat taustana meidän keskustelumme, joissa olen tehnyt selväksi, että aina tiukan paikan tullen olen valinnut kirjoittamisen ja luopunut ihmisistä. Robin taas on valinnut päinvastoin. - - Kieli on maani, kotiseutuni, rakastettuni.

On kuin olisin äkkiä hedelmöitynyt. Tai kuin tuli olisi ilmaantunut maailmankaikkeuteen ja alistunut käyttöni, siltä tuntui tänään kirjoittaessa.

Mutta: taas minä uhraan miehen kirjoittamiselle. Miesuhreja se taitaa vaatia, tämä Moolok¹⁴. (NP 106.)

Kirjoittaja ei itse pohdiskele hänen ja Robinin eroja toteamusta enempiä, mutta siinä voi olla kyse persoonallisuuteen liittyvien erojen ohella myös sukupuolesta. Kirjoittaja joutuu naisena valitsemaan ihmissuhteiden ja työn väliltä, kun taas Robin voi miehenä saada potentiaalisesti ikään kuin kaiken. Kirjoittaminen on siis *Naisen päiväkirjan* kirjoittajalle eräänlainen feministinen idylli, mutta toisaalta hänen valintoihinsa vaikuttavat ahtaat sukupuoliroolit, joita käsittelen tarkemmin seuraavassa luvussa. Rita Felskin (1989, 131) mukaan paikanvaihdos on symbolisesti oleellinen osa naisten itsenäistymistä kuvaavissa kertomuksissa, joissa naiselle ahdistusta aiheuttaa perinteinen heterosuhde ja siinä ilmenevä naisen alistaminen. Myös *Naisen päiväkirjassa* maaseudulle vetäytyminen on tärkeä osa kirjoittajan idylliä, mutta symbolisena paikanvaihdoksena luen myös hänen tapaansa korostaa kieltä ja kirjoittamista, kuten lainauksesta käy ilmi. Kieli korvaa kirjoittajalle asioita ja on tärkein asia hänelle, mitä luen feministisenä ajatuksena, koska kirjoittaminen nostetaan ihmissuhteita ja muuta elämää tärkeämmäksi. Myös seuraavasta esimerkistä voidaan huomata valintojen tekemisen korostuminen:

Minä olen nyt ollut kymmenen vuotta eronneena ja olen yhä yksin. Ja niinhän oli tarkoituskin. Ero oli minulle valinta yksinelämisen ja avioliiton välillä. Koirani on kuollut. Lapset melkein poissa. Niin kuin silloin – kesällä kymmenen vuotta sitten – minä valvon tuskaisena yötäni. Tästä ei voi muuta kuin päätellä, että tuska kuuluu

¹⁴ Raamatussa (3. Moos 18:21) kielletään uhraamasta lapsia Molokille. *Naisen päiväkirjan* katkelmassa kirjoittaja puolestaan uhraa Molokille miehiä, jotta hän voisi kirjoittaa. Kirjoittaminen on tässä siis idylli, jonka vuoksi kirjoittaja uhraa suhteensa miehiin, vaikka niin ei saisi tehdä eikä naisen ikään kuin kuuluisi valita kirjoittamista miesten sijaan.

elämäni, oli tilanteeni mikä tahansa. Olen kummallisesti yksin aina, tavalla tai toisella hylätty. Ehkä sitä ei voikaan välttää. (NP 87.)

Kirjoittaja rakentaa omanlaistaan ja vapaata naiseuttaan, johon kuuluvat esimerkiksi juuri kirjoittaminen ja yksinolo, mutta johon liittyy vahvasti myös se, että nainen ei voi miehen kanssa ollessaan toteuttaa itseään niin kuin haluaisi. Miehen kanssa oleminen näyttäytyykin teoksessa jatkuvana kompromissina ja mikäli kirjoittaja haluaisi suhteen, hän joutuisi asettumaan sellaiseen sukupuolirooliin, johon hän ei enää halua alistua. Idyllin etsimisessä yhtä aikaa vaikuttavat siis sekä halu olla vapaa että toisaalta yksinäisyyden ajoittainen epämukavuus. Vaikka idylli ei siis vielä olekaan valmis, tällaisen problematiikan esilläolo voi nähdäkseni kuitenkin auttaa menneen ja tulevan uudelleenkuvittelussa, kuten Frances Bartkowski uskoo (ks. luku 1.3).

Tulkitsen tätä miehen ja kirjoittamisen yhdistämisen vaikeutta sisäistetyksi käsitykseksi siitä, millainen naisen kuuluu olla ja mikä hänen tehtävänsä heteroparisuhteessa on: kirjoittaminen on kirjoittajalle mahdollisempaa yksin kuin ollessaan suhteessa miehen kanssa, koska suhteen dynamiikka oletettavasti olisi sellainen, että mies tekisi töitä ja nainen puolestaan hoitaisi kotia, kuten kirjoittaja Robinia ajatellessaan muistelee: ”Eilen tosin kerran – masennuksen aikana – ajattelin, että sähköllä ehtisin vielä peruuttaa kieltoni. Mutta sitten muistin kuinka passattava hän on.” (NP 66.) Passaaminen liittyy Monique Plazan (1982, 347) luonnehdintaan siitä, kuinka nainen kytkeytyy käsitteenä materiaaliseen todellisuuteen, jossa naiset suljetaan perhe-elämään ja he tekevät ilmaista työtä (ks. myös Moi 1985/1990, 163). Naisen roolin epäidyllisyys liittyykin *Naisen päiväkirjassa* tällaiseen materiaalisuuteen ja kirjoittamisen vähenemiseen.

Kirjoittaja toteaa myös, että ”[j]os minulle ei ole tarkoitettu enää miestä, niin pitäisihän minun edes voida kirjoittaa” (NP 15). Miehen kaipaaminen ei siis ole kirjoittajalle ehdotonta, vaan suhteen voi korvata kirjoittamisella eikä tämä korvautuminen ole aina huono asia, kuten seuraavassa katkelmassa, jossa kirjoittaja katselee käsikirjoitustaan:

Katselen tuota ohutta nippua: en vaihtaisi sitä mieheen. (Kirjoitettu aikana jolloin Robin olisi ollut täällä!) Kafka lepää minun liuskojeni päällä, pitää niitä aloillaan. Siinä on minun rakkauteni. (NP 113.)

Kuten johdannossa kirjoitin, de Beauvoirin (ks. luku 1.3) mukaan nainen on sukupuolten binäärissä toinen. Toiseuden poistaminen ei *Naisen päiväkirjassa* tarkoita vain naisen esiin tuomista, vaan ennen kaikkea kirjoittamista: nainen kirjoittaa idyllin, jossa hän ei ole toinen ja sillä lailla toiseus myös hälvenee etenkin henkilökohtaisuuden kautta, vaikka mitään

varsinaisia yhteiskunnallisia muutoksia ei tapahdukaan. Katkelmassa kirjoittaja ei tarvitse miestä rinnalleen, vaan hän voi kirjoittaa. Miehet ovat siis kirjoittajalle asia, jota ehkä kaivataan tai ainakin ajatellaan, mutta joka toisaalta ei ole esimerkiksi seuraavassa pääluvussa käsittelemääni koiraa merkityksellisempi ja joka voidaan tarvittaessa korvata muulla eikä se ole vain kompromissi, vaan idylliä. Kirjoittajan idyllissä ihmissuhde olisikin lähinnä lisää päämäärän sijaan, mikä ylipäättään kuvaa *Naisen päiväkirjaa* suhteessa miehiin, jotka ovat lähinnä taustalla ja määrittävät siten, miten kirjoittaja itse heitä kuvailee. Se, että juuri Kafkan teos lepää liuskojen päällä, puolestaan viittaa alakuloisuuteen ja lukemiseen, jotka voivat yhdessä kirjoittamisen kanssa korvata miehen ja ovat kirjoittajan rakkaus.

Kirjoittamisen valitseminen on kirjoittajalle vaihtoehto, jonka kytken tulkinnassani Bradley'n ja Hedrénin ajatukseen utopismista (ks. luku 1.3), johon kuuluu vaihtoehtoisten yhteiskunnallisten ympäristöjärjestysten tutkiminen. Jos ajatusta soveltaa koskemaan vaihtoehtojen tutkimista myös feministisestä näkökulmasta, kirjoittaminen näyttäytyy tärkeänä osana feminististä utopismia. *Naisen päiväkirja* kirjoittaa esiin, että nainen voi nimenomaan valita kirjoittamisen ja naisena kirjoittaa naisen. Cixous'n (1975/2013, 73) mukaan nainen yhdistetään filosofiassa passiivisuuteen, mutta *Naisen päiväkirjassa* passiivisuus hylätään ja tuodaan tilalle naisen oma aktiivisuus. Kirjoittaminen onkin ”muutoksen mahdollisuus” (ks. luku 1.3), johon kirjoittaja tarttuu nimenomaan kirjoittamalla päiväkirjaansa eli uudelleenkuvittelemalla idylliä. Nainen ei kuitenkaan ainakaan teoksen kirjoittamishetkellä ole voinut saada kirjoittamisen idylliä ilman, että on joutunut uhraamaan materiaalisen seikan eli ihmissuhteen, joten idylli on toistaiseksi keskeneräinen. Toisaalta kirjoittaja ei suoraan kyseenalaista tätä tai tuo esille valinnan epäreiluutta, mutta ironian mainitseminen aiemmassa lainauksessa viestii siitä, että kirjoittaja on ainakin osin tietoinen idyllin keskeneräisyydestä.

Kirjoittaja ei kuitenkaan varsinaisesti pode johdannossa mainitsemaani Cixous'n kuvaamaa häpeää kirjoittamisestaan, vaan teoksesta saa vaikutelman, että kirjoittaja on kirjailijana kirjoittanut jo pitkään ja tulkitsen, että hän on mahdollisesti päässyt tällaisen häpeän tunteen yli. Päiväkirja ja henkilökohtaisista sekä ruumiillisista asioista kirjoittaminen onkin kirjoittajan emansipaatiota: kirjoittaja antaa itselleen luvan kirjoittaa henkilökohtaista päiväkirjaa, josta hän ajattelee kirjoittamishetkellä, että sitä ei julkaista eivätkä muut tule sitä lukemaan. Kirjoittaminen onkin *Naisen päiväkirjassa* naiseuden haltuun ottamista, vaikka sitä ei suoraan sanoitetaakaan. Kirjoittaja ei suoraan Cixous'n (ks. luku 1.3) kuvauksen tavoin julista ottavansa ruumistaan ja vapauttaan takaisin, vaan idylli on pikemminkin rivien välissä

ja hiljaista rakentamista. Feministinen utopia on myös osittain jo olemassa kirjoittamisessa ja kirjoittaja voi sitä paikoin kirjoittamisen kautta elää.

Cixous (1975/2013, 38) kirjoittaa myös, ettei naisen kirjoittamista saisi estää ”kapitalistinen koneisto, jonka palveluksessa toimivat kustantamot ovat vain meitä vastaan ja meidän voimillamme pyörivän talousjärjestelmän viekkaita, nöyristeleviä välikappaleita”. Myös *Naisen päiväkirjassa* kirjoittaja kapinoi tuottavuutta ja tehokkuutta ihailevaa yhteiskuntaa vastaan kirjoittamalla niin kuin hän haluaa ja sitä varten, mitä hän itse haluaa. Luvussa 2.3 käsittelemäni muurin tuolla puolen on idylli, jota hän toivoo sekä omalla kirjoittamisellaan rakentaa ja siten pyrkii vastustamaan Cixous’n kuvaamaa kapitalistista koneistoa. Kirjoittaja ei kirjoittamisellaan ainoastaan vastusta naiseuden ahtaita normeja, vaan asettuu myös kyseenalaistamaan kapitalismin ja tuottavuuden, jolloin kirjoittamisesta tulee intersektionaalinen ja aktiivinen uudelleenkuivittelun väline. Henkilökohtaisuudesta kirjoittaja pohtiikin esimerkiksi seuraavaa:

Minulle tulee aina silloin tällöin voimakkaasti tunne ettei muuta kannata kirjoittaakaan kuin syvästi henkilökohtaista, koska vain henkilökohtainen on minulle totta, ainoa tieto jonka kokemus muuttaa minulle totuudeksi. Kaikki muu on vain kerrottua. (NP 55.)

Ero henkilökohtaisen ja sen välillä, milloin ihminen liitetään osaksi laajempaa järjestelmää, on merkittävä (Bertram 1998, 242). *Naisen päiväkirjassa* kirjoittaja pyrkiikin eroon tällaisesta yleisestä ja korostaa henkilökohtaista. Jos kirjoittajan pohdintoja kirjoittamisen henkilökohtaisuudesta suhteuttaa ajatukseen 1970-luvulla korostuneesta henkilökohtaisuuden poliittisuudesta (ks. esim. Karkulehto & Leppihalme 2017, 168), myös kirjoittaminen näyttäyty poliittisena. Luenkin kirjoittamista eräänlaisena henkilökohtaisuuden poliittisuuden idyllinä ja ennen kaikkea välineenä, jonka avulla kirjoittaja pääsee lähemmäs idylliä ja pystyy uudelleenkuivittamaan pelkkää ajattelua pidemmälle. Vaikka reaali maailman vaikeudet antavatkin kimmokkeen kirjoittajan kaipuulle idylliä kohtaan, niistäkin tulee henkilökohtaisia ja henkilökohtaisuus läpäiseekin koko teoksen niin epäidyllissä kuin idyllissäkin. Myös ei-inhimillinen näyttäyty teoksessa henkilökohtaisuuden kautta, koska kirjoittaja näkee luonto-oliot yksilöinä ja niiden merkitystä vahvistaa kirjoittajan henkilökohtainen ja voimakas kiintymys- ja arvostussuhde ei-inhimilliseen.

Henkilökohtainen kirjoittaminen kytkeytyy vahvasti myös siihen, että *Naisen päiväkirjassa* kirjoittaja ei hahmottele mitään yleistä naiseutta, vaan naiseus on pikemminkin tapa sanallistaa ja nimetä oma kokemus. Luenkin naiseuden lähtökohtaa pyrkimyksenä vapaaseen

ajatteluun ja itsenäisyyteen pois heitteisyydestä. Esimerkiksi Cixous (1975/2013, 36) kirjoittaa, että ”mitään yleistä naiseuden tyyppiä tai tyyppillistä naista” ei ole olemassakaan. Näenkin, että *Naisen päiväkirjassa* ja Cixous’n ajattelussa on samankaltaisia piirteitä liittyen etenkin naiseuden henkilökohtaisuuteen ja kirjoittamisen merkitykseen liittyen. Naiseus onkin Kilven tuotannossa jotain, mitä rakennetaan henkilökohtaisesti ja itseä varten ilman yleistä normistoa.

Tuija Saresma (2007, 47) kirjoittaa Cixous’n esittävän, että kokemuksellinen, ruumiillinen ja henkilökohtainen kirjoittaminen voivat olla teoreettisia. Myös Vicki Bertramin (1998, 232) mukaan henkilökohtaisten kokemusten kertomisella on välitöntä merkitystä poliittisesti ja käytännössä. *Naisen päiväkirjassakin* henkilökohtaisista asioista kirjoittaminen on, jos ei teoreettista niin ainakin kaikkein tärkeintä ja todellisinta eikä se ole häpeällistä, vaan neutraalia. Silti siinä on poliittinen ulottuvuutensa, sillä 1970-luvulla tunnustuksellinen ja omaelämäkerrallinen proosa oli suorastaan ilmiö (ks. Enwald 1989b, 671). Vastaanotossa miesten ja naisten kirjoittamassa tunnustusproosassa on kuitenkin eroja. Miesten, kuten Christer Kihlmanin ja Henrik Tikkasen henkilökohtainen raportointi muun muassa alkoholismista ja seksisuhteista sai kiitosta rehellisyydestä ja tärkeiden asioiden käsittelystä, kun taas naisten kuvaukset kuukautisista, vaihdevuosista ja seksuaalisuudesta kuitattiin miesten näkökulmasta epäkiinnostavana ja ”gynekologisena hysteriana”. (Mt. 671.) Tästä syystä paradoksaalisesti henkilökohtainen idylli ei olekaan vaan henkilökohtainen, vaan laajempi poliittinen ja feministinen utopia, jossa naiseuden toiseutta poistetaan.

Toril Moi (1985/1990, 238) tulkitsee Cixous’n feminiinisen kirjoittamisen olevan utopistinen visio ”naisluovuudesta yhteiskunnassa, joka ei ole sortava eikä seksistinen”. Myös *Naisen päiväkirjassa* kirjoittaminen asettuu tällaiseksi luovaksi välineeksi, jonka avulla sekä kuvataan todellisuutta, että pyritään muokkaamaan sitä.¹⁵ Moi (mt. 140) kuitenkin kritisoi Cixous’n utopiaa siitä, ettei Cixous keskity niihin materiaalsiin seikkoihin, joita naisen kirjoittaminen edellyttää, vaan Cixous’n ajatus keskittyy imaginaariseen. Myös *Naisen päiväkirjan* uudelleenkuviittelu ja idyllin maalailu ovat toki utopistisia ajatuksia eivätkä varsinaisia konkreettisia tekoja, mutta teoksessa kirjoittaminen työnä ja tekona on silti vahvasti kiinni myös materiaalisessa todellisuudessa. Teoksessa tuodaan esiin esimerkiksi

¹⁵ *Naisen päiväkirjassa* on näkemykseni mukaan kyse Moin kuvaaman ”naisluovuuden” ohella ”luontoluovuudesta”, jossa sukupuolen rinnalla tärkeä elementti on luonto. Kirjoittaminen ei tapahdu vain sukupuolen emansipatoriasta käsin, vaan idylli ja uudelleenkuviittelu ovat tiiviissä suhteessa myös ei-inhimilliseen ja yhtä lailla kuin kirjoittaja pyrkii kirjoittamaan omaa vapauttaan, hän kirjoittaa ekofeministisesti myös ei-inhimillisen vapautumisesta. Ei-inhimillistä käsittelen tarkemmin seuraavassa pääluvussa.

luvussa 2.1 mainitsemani lasten elättämisestä koituvat taloushuolet ja se, miten juuri rahaan liittyvät ongelmat vaikeuttavat kirjoittajan elämää ja siten kirjoittamista. *Naisen päiväkirjassa* onkin siis ikään kuin sisäänkirjoitettu ajatus siitä, että nainen tarvitsee oman huoneen ja rahaa luvussa 4.3 tarkemmin käsittelemäni Virginia Woolfin (1929) ajatuksen mukaisesti.

Työn ohella kirjoittaminen on *Naisen päiväkirjassa* kuitenkin myös vapaa-aikaa ja nautintoa. Simone de Beauvoir (1949/2011, 619–621) kuvaa 1940-luvun ranskalaista yhteiskuntaa, jossa naiset ovat saaneet äänioikeuden, mutta joista kaikilla ei silti ole taloudellista riippumattomuutta eikä vapaa-aikaa, vaan ainoastaan osalle naisista työ on tarjonnut taloudellista ja sosiaalista itsenäisyyttä. *Naisen päiväkirjassa*, joka puolestaan on julkaistu 1970-luvun lopulla, kirjoittaminen ja lukeminen ovat myös osa vapaa-aikaa. Kirjoittaminen onkin työnä mahdollistunut, koska kirjoittaja on eronnut puoliosastaan ja toisaalta se on myös mahdollistanut eron, koska kirjoittaja elättää itsensä ja lapsensa kirjailijana. Feministinen idylli tapahtuukin monesta suunnasta ja monin tavoin niin työn kuin vapaa-ajankin kautta. Työnä kirjoittaminen tarkoittaa mahdollisuutta olla vapaa ja luoda ja vapaa-aikana kirjallisuus taas merkitsee aikaa ajatella ja asettua jatkuvaa tuottavuutta vastaan.

Naisen päiväkirjassa kirjoittaja siis tuo naisen ja etenkin henkilökohtaisuuden kirjoitukseen. Useissa teksteissä aktiivinen ja arvioiva subjekti on kuitenkin mies ja nainen taas tämän subjektin passiivinen katseen kohde, jota arvotetaan eri tavoin (Morris 1991/1997, 43). *Naisen päiväkirjassa* kirjoittaminen asettuu oleellisesti tätä vastaan ja teoksessa subjekti tarkoittaa naisen lisäksi ennen kaikkea nimenomaan kirjoittavaa naista. Kirjoittaminen on teoksessa naiseuteen ja ylipäätään ihmisyyteen liittyvä henkilökohtainen idylli, johon toki liittyy vaikeuksia, mutta joka toimii myös emansipaation välineenä. Kirjoittaminen onkin uudelleenkuivittelun seuraava askel, sillä se on eräänlainen pelkkää ajattelua konkreettisempi teko ja kurkotus idylliä kohti. Cixous'n (1976/1991, 15) mukaan puhuminen katoaakin jälkiä jättämättä, kun taas kirjoittaminen on itsensä huomatuksi tekemistä, mitä myös *Naisen päiväkirja* toteuttaa niin naiseuden kuin ei-inhimillisenkin näkökulmasta. Bradley'n ja Hedrénin (ks. luku 1.3) utopismin piirteiden valossa kirjoittaminen näyttäytyy myös tärkeänä mielikuvituksen keinona ja mahdollisuuksien tarkastelun välineenä, jonka avulla idylliä kokeillaan ja jota kohti kurkotetaan.

3.2 Sukupuolirooleja rikkomassa ja toisintamassa

Vaikka naiseus on *Naisen päiväkirjassa* eräänlainen utopistinen idylli ja toiseuden poistamista, kirjoittaja ei vältty idyllin ulkopuoliselta myöskään suhteessa sukupuoleen ja

etenkään sukupuolirooleihin. Eräs toistuva aihe teoksessa onkin kirjoittajan suhde hänen aikuistuviin poikiinsa. Kirjoittaja kuvailee usein, millainen tilanne hänellä on lastensa kanssa ja kun välit ovat huonot, kirjoittaja on selkeästi ahdistunut: ”Päätä särkenyt, niska kipeä ja jäykkä, mieli masentunut, syvästi haluton. En jaksa mitään. Kosketus poikiin kadonnut. En yllä heihin. Rintaan koskee henkisesti.” (NP 40.) Lainauksessa näkyy, miten kirjoittaja tuntee etääntymisen poikien kanssa fyysisenä ahdistuksena. Äitiys on tiettyssä mielessä teoksessa osa idylliä ja kirjoittaja kyllä rakastaa lapsiaan, mutta äidinrakkaus ei poista kirjoittajan ajoittaista väsymystä äitiyteen ja esimerkiksi sitä, millainen taloudellinen taakka poikien elättäminen on. Arjen kuvaaminen mahdollistaa äitiyden pohtimisen myös pelkkää kiitollisuutta kriittisemmistä näkökulmista. Näiden tunteiden esiintuomisessa on myös kantaaottava puolensa, koska äitien rooli on usein kapea ja äitien odotetaan näyttävän lähinnä ainoastaan se, miten onnellisia ja tyytyväisiä he ovat äitiyteen.

Esimerkiksi Julia Kristeva¹⁶ (1992, 4) kirjoittaa, kuinka äitiys nähdään toisen sukupuolen eli naisen ainoana tehtävänä, ”jonka olemassaolo voidaan varmasti myöntää”. *Naisen päiväkirjassa* tällainen äitiyden korostumisen vaikutus näkyy, koska äitiys on toistuva aihe teoksessa ja kirjoittaja kokee toisinaan huonoa omatuntoa omasta äitiydestään ja sen ”huonoudesta”, mutta äitiyden representaatio ei teoksessa ole kuitenkaan yksiselitteinen. Kirjoittaja ei näe äitiyttä ainoana tehtävänä, vaan korostaa esimerkiksi edellisessä alaluvussa käsittelemäni kirjoittamista, ja hänen idyllissään on itsestään selvää, että äitiys ei ole aina pelkästään ihanaa. Kirjoittaja tuokin julki erilaisia äitiyteen liittyviä tunteita, mikä normalisoi äitiyden tunteiden kirjoa ja niiden näyttämistä. Äitiys ei näyttäyty teoksessa vain performanssina, jolla on tietynlaiset raamit, vaan idylliä etsitään kuvaamalla kaikenlaisia puolia eikä äitiys ole siten teoksessa vain yksilöllistä, vaan myös yhteiskunnallista. Hélène Cixous (1975/2013, 44) puolestaan tuo esiin sen, kuinka nainen on syyllinen siihen, että hän on joko liikaa tai liian vähän äiti. Tätä myös *Naisen päiväkirjan* kirjoittaja rivien välissä pohdiskelee, koska sekä lasten etäisyys että toisaalta heidän riippuvuutensa äidistään aiheuttavat kirjoittajalle ahdistusta ja äitiys näyttäytyy korostuvan kirjoittajan elämässä aina joko lasten liiallisena riippuvuutena tai etäisyytenä. Teoksessa tasapainotellaankin niin äitiyden kuin naiseudenkin idylliä etsiskellen niin, että kirjoittaja voisi olla äiti menettämättä itseään ja itselleen tärkeitä asioita, kuten kirjoittamista.

¹⁶ Kristevalle äitiys on biologista eikä lainkaan kulttuurinen käsite tai identiteetti (ks. esim. Lappalainen 1996, 101), mutta käsittelen tässä tutkielmassa äitiyttä myös käsitteenä ja roolina.

Vielä 1970-luvun alussa feministit näkivät äitiyden patriarkaattiin liittyvänä uusintamisena, mutta vuosikymmenen lopulta alkaen äitiyteen liittyvässä keskustelussa alettiin enenevässä määrin keskittyä äitiyden kokemuksiin ja äitiydessä alettiin nähdä uudenlaisia ulottuvuuksia (Chodorow & Contratto 1982, 54; Lappalainen 1996, 89). Myös *Naisen päiväkirjassa* äitiys on jotain mitä naiselle tapahtuu osin ikään kuin väistämättä, mutta samalla äitiys koostuu moninaisista osin ristiriitaisistakin kokemuksista. Välittäminen, yhteenkuuluvuus ja perhe ovat kirjoittajalle äitiyteen liittyviä idyllejä ja hän toteaa muun muassa ”[v]oi kun joku lapsistani tulisi. Kaipaan lihaani” (NP 91). Myös suhdetta omaan äitiinsä kirjoittaja kuvaa kunnioittavasti ja rakastavasti, mutta äitiys sosiaalisena konstruktiona aiheuttaa kielteisiä tunteita eikä kirjoittaja jaksaisi olla ainoastaan äiti, sillä hän toteaa esimerkiksi, kuinka ”en tunne jaksavani lapsiani, en mitään vaatimuksia? Se saa minut ikään kuin pakenemaan jatkuvasti” (NP 87). Perheidylliin kytkeytyy myös Karjala, josta kirjoittaja on evakkona joutunut lähtemään ja joka on muistoissa menetetty koti ja nostalginen idylli. Äitiyden korostuminen ja siitä huolen kantaminen saattaakin linkittyä Karjalaan ja toimia juurettomuuden eräänlaisena kompensaatona: kotiseudulle ei voi enää palata ja siksi kirjoittaja kokee juurettomuutta, jota hän yrittää mahdollisesti paikata suhteellaan lapsiinsa.

Kirjoittaja toteaa myös, kuinka ”[n]ainen on äiti, vaikka hänellä ei lapsia olisikaan” (NP 231). Toteamus kiteyttää sukupuoliroolit yhteiskunnassa ja *Naisen päiväkirjassa*, jossa äitiyden ohella korostuu se, miten nainen joutuu passaamaan miestä ja miten kirjoittaja siksi valitseekin mieluummin yksinolon riippumatta siitä, että toisinaan kaipaakin seuraa. Äitiys ulottuu lainauksessa kuvaamaan lasten kasvattamisen lisäksi yhteiskuntaa ylipäätään ja sitä, millainen rooli naisella on etenkin suhteessa miehiin, sillä ”[m]ies on lapsi” (NP 231). Naisen rooli näyttäytyykin idyllin ulkopuolella hoivaajana ja passajana, joka huolehtii etenkin kodin asioista. Liisa Enwaldin (1989b, 673) mukaan 1970-luvulla moraalien vapautuminen kuitenkin näkyi naisten kirjoittamassa kirjallisuudessa esimerkiksi avioliiton päättymistä kuvaavina itsenäisyys- ja selviytymiskertomuksina. *Naisen päiväkirjassa* kirjoittaja uudelleenkuvittelee naiseuden ja henkilökohtaisuuden idylliä etenkin kirjoittamalla ja tekemällä valintoja, jotka mahdollistavat hänelle vapauden epäidyllin heitteisyyden puitteissa. Aina äitiys ei liitykään biologiaan, vaan se tarkoittaa myös tietynlaista roolia ja tiettyyn asemaan astumista eikä se ole universaali tila, vaan yhteiskunnallista rakentamista (Morris 1991/1997, 189, 223). *Naisen päiväkirjassa* äitiys on biologian ohella myös yhteiskunnallista sekä rooli, jonka epäidyllisyyttä kirjoittaja pyrkii purkamaan uudelleenkuvittelemalla. Siten äitiys kytkeytyy vahvasti myös Bradleyyn ja Hedrénin (ks. 1.2) utopismin piirteisiin, koska teoksen

välittämä kuva äitiydestä on uudelleen kuvittelua ja muutoshalua, sillä kirjoittaja kuvaa myös äitiyteen liittyviä kielteisiä tunteita ja puolia. Myös ”Äiti: myytti vai tragedia” -manifestissa Kilpi (1968, 174) kirjoittaa siitä, miten äidin nähdään käsitteenä merkitsevän joko ”pilvenreunalle nostettua madonnaa” tai loputtoman väsynyttä ”naisrauniota”. *Naisen päiväkirjassa* äitiys itsessään onkin osa idylliä, kun taas äidin ahdas rooli ja äiteihin kohdistuvat vaatimukset ovat epäidyllisiä.

Äitiyden ohella ruumiillisuus on toistuva aihe *Naisen päiväkirjassa*, ja se onkin teoksessa idylli etenkin seksuaalisuuden näkökulmasta. Kirjoittaja toteaa esimerkiksi, kuinka seksuaalisuus ”tarjoaa akuuteista elämyksistä voimakkaimmat ja läpikotaisimmat” (NP 49), kun taas ”[y]ksinäisyys on enimmältään seksuaalisuuden puutetta, erotiikan puutetta” (NP 50). Seksi ja seksuaalisuus toistuvatkin *Naisen päiväkirjassa* ja ovat selkeästi tärkeitä asioita kirjoittajalle. Keski-ikäisen naisen ja äidin seksuaalisuuden kuvaaminen on eräänlainen kannanotto ja osoittaa totuttujen järjestysten rikkomista ja vaihtoehtojen tarkastelua (ks. luku 1.3). Teoksessa seksuaalisuus itsessään on kuitenkin neutraali asia, mikä osaltaan luonnollistaa käsitystä muillekin kuin nuorille kuuluvasta seksuaalisuudesta ja rakentaa idylliä, jossa seksuaalisuus on tavallinen osa elämää. Elämysten tarjoajana seksuaalisuus myös yhdistää henkiset ja ruumiilliset idyllit ilman polarisoitumista.

Toisaalta *Naisen päiväkirjassa* korostuu myös se, miten kirjoittaja kokee usein häpeää omasta käytöksestään esimerkiksi ilmaistessaan suoraan mitä oikeasti ajattelee, kuten luvussa 4.3 tarkemmin käsittelemässäni kohdassa, jossa kirjoittaja vie pihapolulle kieltoaulun, jotta naapurit eivät kulkisi pihan poikki. Kirjoittaja muun muassa pahoittelee naapureilleen, miten noloa asiasta sanominen on ja pyytää ”sortuneella äänellä” (NP 129) anteeksi, kuinka hän on ”näin hirveä” (NP 129). Osittain tunne on kirjoittajan pään sisällä, koska naapurit vastaavat kirjoittajalle, etteivät hänen sanomisensa haittaa, mutta kirjoittaja ei itse tunnu välittävän tästä, vaan on keskittynyt siihen, miten hän omasta mielestään vaikuttaa ilkeältä. Naiselta odotetaan tietynlaista käytöstä, jonka myös kirjoittaja on sisäistänyt ja kokee siksi häpeää omasta suorapuheisuudestaan. Kirjoittajan kokemassa häpeässä näkyikin häpeän sukupuolittuneisuus sekä se, miten häpeä ja naiseus ovat kietoutuneet yhteen (ks. esim. Parente-Čapková 2011, 225). Kirjoittaja ei kuitenkaan itse pohdi, mistä tunne johtuu tai millaisessa idyllissä myös muut kuin miehet voisivat ilmaista ajatuksensa ilman häpeää. Häpeä näyttäytyikin kirjoittajalle eräänlaisena pakollisena tunteena, joka on vain kestettävä. Aina kirjoittaja ei siis näekään uudelleen kuvittelun mahdollisuutta, vaan on kiinni häpeän ja sukupuolen kytköksen heitteisyydessä.

Toisinaan kirjoittajan idyllissä myös kaivataan miehiä ja heistä haetaan turvaa esimerkiksi silloin, kun kirjoittaja pohtii: ”[o]lisi iso mies ja vihainen koira” (NP 130). Naisen itsenäisyys ja halu olla vapaa eivät sulje pois kaipaamista eivätkä nämä kaksi näyttäytyvät vastakkaisina, vaan molemmat ovat kirjoittajan ominaisuuksia ja molemmilla on paikkansa kirjoittajan tunteissa ja ajatuksissa, vaikka miehet voivatkin olla korvattavissa ja lainauksessakin miehen lisäksi toivotaan myös esimerkiksi koiraa. Molempien tunteiden yhtäaikainen läsnäolo onkin idyllin rakentamista ja eräänlainen keino saada naisena kaikki. Ylipäätään vastakkaisuudet eivät teoksessa ole äärimmäisen jyrkkiä, vaan niillä on ehdottoman dualismin sijaan suhde toisiinsa. Merkittävää on myös se, että päiväkirjaromaani näyttäätyy lajina omanlaisenaan idyllinä, koska naisella on mahdollisuus tuottaa oma naiseuden representaationsa ja hälventää toiseutta.

Kuten luvussa 1.3 kirjoitin, Ruth Levitaksen (2013, xi) mukaan utopiat myös vaativat meitä ajattelemaan käsityksiämme ihmisten tarpeista ja kukoistamisesta mahdollisissa tulevaisuuksissa. Levitas kirjoittaa kukoistamisesta talouskasvun kriittisen tarkastelun ja ekologisuuden yhteydessä, mutta laajennan ajatusta koskemaan tässä myös sukupuolta. Naisen kukoistaminen ja utopia tarkoittavat *Naisen päiväkirjassa* ennen kaikkea ihmisen kukoistamista: sitä, että kirjoittaja saa olla juuri sellainen kuin on ja rakentaa omaehtoista idylliään, jolloin naiseus näyttäätyy kehyksenä ja lähtökohtana tälle, mutta tarkkarajaisen essentialismin sijaan se onkin pikemminkin tapa katsoa asioita ja toisaalta myös sosiaalinen konstruktio. Naiseus voikin kytkeytyä heitteisyyden käsitteeseen, sillä naiseus on *Naisen päiväkirjassa* yksi heitteisyyden aspekti, josta käsin kirjoittaja uudelleenkuvittelee itselleen sopivaa, henkilökohtaista olemista ja vähentää naisen toiseutta sekä ennen kaikkea rakentaa omaa tapaansa olla. Tässä tapauksessa naiskirjoitus näyttäätyykin siis henkilökohtaisena kirjoituksena, jossa tarkoituksena on tuoda naisen lisäksi etenkin oma henkilökohtainen kokemus tekstiin.

Naiseus eräänlaisena lähtökohtana näyttäätyy jo *Naisen päiväkirjan* nimessä ja on sillä lailla ikään kuin selkeä ja eheä kokonaisuus, mutta naiseus on todellisuudessa liikkeessä ja murroksessa. Tähän liittyen Judith Butlerin¹⁷ (1990/2006, 229) mukaan toiston kierteessä

¹⁷ Butlerin teoria sukupuolen performatiivisuudesta poikkeaa osin *écriture féminine* edustajien näkemyksistä, mutta hyödynnän Butlerin ajatusta suhteessa *Naisen päiväkirjan* nimeen ja naiseuden performointiin liittyen. Näkemykseni mukaan teoksessa ei ole niinkään kyse vain naistyyppillisestä päiväkirjasta, vaan ennen kaikkea henkilökohtaisesta päiväkirjasta, jolloin naiseus näyttäätyy pikemminkin tapana nimetä ja performoida olemista kuin ehdottomana naistyyppillisyytenä. Butlerin hyödyntäminen laajemminkin *Naisen päiväkirjan* tarkastelussa olisi mahdollista, mutta käytän teoriaa tässä lähinnä tuomaan tämän näkökulman mahdollisuuden esiin.

olevat performanssit luovatkin illuusion eheästä sukupuoli-identiteetistä. Myös *Naisen päiväkirjassa* tällainen illuusio on nähtävissä, koska kirjoittaja on osittain hyvinkin kiinni naisen ja äidin sukupuolirooleissa. Teoksessa samaan aikaan ovatkin olemassa sukupuoleen liittyvä idylli eli vapaus sekä idyllin ulkopuolinen eli ahdas normi. Epäidylli on teoksessa jatkuvasti läsnä suhteessa siihen, miten nainen saa olla ja miten hänen tulisi olla, mutta samaan aikaan on olemassa kirjoittajan oma halu toteuttaa naiseuttaan ja elämäänsä toisin. Kirjoittaja ei kuitenkaan suoraan kritisoi sitä, miten nainen joutuu esimerkiksi hyväksymään juuri yksinolon, jotta saa olla vapaa. Utopismi eli tässä tapauksessa toive siitä, että voisi olla muutakin eikä valintaa tarvitsisi tehdä, on siis mahdollisesti jo olemassa, mutta kirjoittaja ei vielä suoraan tiedosta tai ainakaan sanoita sitä. *Naisen päiväkirjassa* on siis naiskirjoituksen piirteitä ja lähtökohta siinä on naiseus, mutta jos naiseutta tarkastellaan essentialismin sijaan eräänlaisena ajattelun kehikkona ja lähtökohtana ehdottoman, biologisen naiseuden sijaan, se näyttäytyy kiinnostavana myös Butlerin ajatuksen valossa. *Naisen päiväkirjassa* voidaankin tulkintani mukaan nähdä molemmat: naiseus performatiivisena heitteisyytenä sekä yhtenä tapana sanallistaa henkilökohtaista kokemusta. Kirjoittajan sukupuolen tuottaminen pyrkiikin vapauteen eikä niinkään mihinkään valmiiseen naiseuteen.

Naiseus on siis *Naisen päiväkirjassa* idylli, mutta naisiin kohdistuvat sukupuoliroolit asettuvat idyllin ulkopuolelle. Sukupuoliroolit ovatkin paradoksaalinen kokonaisuus, jossa sukupuoleen liittyvä idylli ja epäidylli tapahtuvat yhtä aikaa ja osittain reaktiona toisilleen. Kyse onkin samaan aikaan heitteisistä ja sisäistetyistä ihanteista ja käsityksistä sekä siitä, miten ne törmäävät uudelleenkuvitteeluun. Bradley'n ja Hedrénin (ks. luku 1.3) mainitsema mielikuvituksen voima sekä rakenteiden rikkominen ovat jo osittain olemassa *Naisen päiväkirjassa*. Se, että ihminen on heitetty aikaan ja rajallisuuteen (Uusitalo 2016, 15), näkyy teoksessa, koska kirjoittaja ei aina osaa uudelleenkuvitella pidemmälle, vaan toisinaan tyytyy sukupuolirooleihin sellaisenaan. Teos sisältääkin kahta erilaista uudelleenkuvitteelua: sellaista, joka on pikemminkin passiivista ja vasta varovaisesti kokeilee vaihtoehtoisia näkemyksiä sekä toisaalta aktiivisista, joka tietoisesti pyrkii muutokseen.

Feministiseen kirjallisuudentutkimukseen kuuluu myös ajatus siitä, että mitkään esitykset eivät voi olla neutraaleja (Moi 1985/1990, 15). Myöskään *Naisen päiväkirjan* naiskuva tai käsitys sukupuolesta ei ole täysin neutraali, mutta luen teosta pyrkimyksenä rakentaa sellaista maailmaa, jossa nainen olisi neutraalimpi ja vapaampi kuin mitä se teosten kirjoittamisen aikaan on ollut ja mitä se osittain on myös yhä. Kirjoittajan idyllissä esimerkiksi kuukautisista kirjoittaminen on neutraalia samalla tavalla kuin se on neutraalia ihmisille, joilla kuukautiset

on. Vasta kun poistutaan tästä kehikosta, jossa kuukautiset ovat luonnollinen osa kohdullisen ihmisen elämää, kuukautisista tulee poliittinen asia. *Naisen päiväkirjan* esitysten epäneutraaliuteen kuuluu tiiviisti se, miten yhteiskunta näkee tietynlaiset asiat kantaaottavina ja epäkiinnostavina, mutta teoksen idyllissä ne ovat tavallisia asioita.¹⁸

Shoshana Felman (1975, 3) puolestaan kysyy, puhuuko naisteoreetikko naisena vai esimerkiksi naisen puolesta ja riittääkö naisena oleminen, jotta voi puhua naisena (ks. myös *Moi* 1985/1990, 155). *Naisen päiväkirjassa* naiseus korostuu etenkin teoksen nimen kautta, mutta tulkitsen sitä ennen kaikkea ajattelun lähtökohtana. Kirjoittajalle se, että hän on nainen tai se, että hän edustaa naisnäkökulmaa, ei ole niin keskeistä kuin maailman kokeminen ennen muuta henkilökohtaisena. Kristevalle (1974/1984, 21) ”’nainen’ on sitä mitä ei voi esittää, se mistä ei voi puhua, se joka jää nimeämisen ja ideologioiden ulkopuolelle” (ks. myös *Moi* 1985/1990, 179). *Naisen päiväkirjan* naiseutta luenkin nimeämisenä ja tapana ottaa haltuun naiseuden narratiivi, josta kirjoittaja myös henkilökohtaisuuden korostamisen avulla pyrkii pois. Aina idylli ei toteudu täysin ja toisinaan esimerkiksi sukupuoliroolit ovat niin sisäistettyjä, että kirjoittaja ei osaa toivoa muuta, mutta teoksessa ennen kaikkea henkilökohtaisuus ja kirjoittaminen ovat naiseuden idylli.

Myös kielen näkökulmasta sanan ”nainen” käyttöön liittyy erilaisia konstruktioita ja olettamuksia. Pam Morris (1991/1997, 17) kirjoittaakin siitä, miten se, että nimeää itsensä tytöksi sulkien pois pojan, tarkoittaa sanaan liittyvien kulttuuristen olettamuksien sisäistämistä. Kieli onkin keskeinen tekijä siinä, miten arvoja ja olettamuksia ylläpidetään ja minkälaiset seikat nähdään luonnollisina osina nimeämiämme asioita, kuten esimerkiksi juuri naiseutta (mt. 17). Naiseuden korostaminen teoksen nimessä voidaankin nähdä sanavalintana, jonka kautta sukupuoleen liittyvää idylliä hahmotellaan. Kirjoittaja käyttää sanaa nainen, koska samaistaa siihen itsensä, mutta sukupuoleen liittyvä idylliä voi lukea nähdäkseen sukupuolineutraalina. Keskeisintä ovat vapaus ja omaehtoisuus eikä niinkään mikään tarkkarajainen naiseuden määritelmä.

Väitänkin, että sukupuolta enemmän teoksessa vaikuttaakin usein korostuvan seuraavassa pääluvussa tarkemmin käsittelemäni luonto, joka on kaikkein tärkeintä kirjoittajalle ja johon hän samaistuu esimerkiksi todetessaan, kuinka hän on ”jo melkein kasvi” (NP 60). De

¹⁸ Esimerkiksi Panu Rajala kirjoitti *Helsingin Sanomissa* (15.11.1978) Kilven kuvanseen ”turhan tunnontarkasti” muun muassa naisen fysiologiaa ja seksuaalisuuden haasteita. Naisten näkökulmasta hahmottuva tilityskirjallisuus olikin Suomessa ”outo ilmiö” 1970-luvulla (Enwald 1989a, 665).

Beauvoirin (1949/2011, 530–531) mukaan miehinen ylivalta katoaakin luonnossa ja nainen saa elää itseään varten. Tämä näkyy myös *Naisen päiväkirjassa*, jossa luonto on ihmisen negatiivista vaikutusta lukuun ottamatta idylli ja vapaa esimerkiksi sukupuolirooleista ja sukupuoleen liittyvästä epäidyllistä. Ei-inhimillinen idylli on myös se, mihin kirjoittaja ennen muuta pyrkii ja näenkin, että luontoon liittyvät utopismit ovatkin kirjoittajalle kaikkein tärkeämpiä ja niissä hän on myös uudelleenkuittelussa jo pisimmällä, kuten seuraavassa pääluvussa voidaan huomata.

3.3 Kun nainen kirjoittaa miehestä

Arto Jokinen (1999, 7) kirjoittaa, että ”miehet ovat niin itsestään selvästi miehiä, että miehenä oleminen katoaa tuohon itsestään selvyyteen”. Miehuus on siis jotain, mikä ei ole yleisesti pohdittua, vaan se otetaan itsesäänselvytenä (mt. 7–8). Kuten olen todennut, *Naisen päiväkirjassa* nainen on keskiössä ja huomio kääntyy pääosin miehistä muualle, sillä teos kuvaa kirjoittajan henkilökohtaista näkökulmaa ja teoksessa puhutaan miehistä vain satunnaisesti. Miehet ovat kirjoittajalle ennen kaikkea jotakin suhteessa häneen itseensä, siis esimerkiksi entisiä rakastajia sekä satunnaisia kaipauksen tai seksuaalisen halun kohteita. Jokisen esiin nostama mieheyden itsestäänselvyys loistaakin poissaolollaan *Naisen päiväkirjassa* ja tällaista luonnollista asemaa tavoitteleekin naiseus ja sitäkin enemmän edellisessä luvussa kuvaamani henkilökohtainen näkökulma. Yhteiskunnassa toiseus toimiikin kohteena, johon etuoikeutetumpi ryhmä voi asettaa haluamiaan merkityksiä, mikä on johtanut naisten myyttistämiseen (Morris 1991/1997, 25). *Naisen päiväkirjassa* kirjoittaja purkaa tällaista myyttisyyttä ja kirjoittaa naisesta ihmisenä. Sen sijaan teoksessa verrattain harvakseltaan esiintyvät mieshenkilöt rakentuvat pitkälti kirjoittajan kertomuksen mukaan ja näyttäytyvät siten hänen linssinsä läpi. Samalla päälaelleen kääntyy myös se, miten miehiä kuvaillaan, koska kirjoittajan tapa kuvailla miehiä muistuttaa paikoin tapaa, jolla miehet ovat usein kirjoittaneet naisista:

Robin on kyvykäs mutta häiriöinen, Stanislav lievästi impotentti ja omiin asentoihinsa fiksoituva, mutta kiinteälihainen ja kaunis, Julian kuin mustanpuhuva etana, velttolihaksinen ja turvallisuutta herättävä, ihme kyllä. Hupsu hänkin. Neuroottinen vastoin näköään. Olleet kaikki ilo aikoinaan. (NP 60–61.)

Kun kirjoittaja kuvailee miehiä, keskiössä eivät ole vain romanttiset tunteet tai kaipaus, vaan tärkeänä osana on seksuaalisuus. Miehiä arvotetaan heidän seksuaalisen kyvykkyytensä perusteella ja kirjoittaja kaipaakin heitä lähinnä seksuaalisessa mielessä. Esimerkkikatkelman

lopussa kirjoittaja kyllä toteaa kaikkien olleen ”ilo aikoinaan”, mutta lainauksessa korostuu se, miten kirjoittaja painottaa ruumiillisuutta ja seksuaalisuutta.

Luce Irigaray (1977/1990, 25) kirjoittaa kriittisesti ajatusmallista, jossa nainen on apuväline miehen fantasioiden toteuttamiseksi. Myös *Naisen päiväkirja* haastaa tällaista ajatusta, sillä miesten seksuaalisuuden sijaan keskiössä on keski-ikäisen naisen seksuaalisuus ja kuten lainauksesta voidaan nähdä, miehinen katse kääntyy naisen katseeksi ja miehistä tulee katseen kohteita. Teoksessa tämä näyttäytyy luonnollisena asiana, mutta tämä herättää kysymyksen siitä, tarvitseeko idylli tällaisen siirtymän ääripäästä toiseen vai voisiko idylli olla tällaisen seksualisoinnin ja katseen ulkopuolella. Miehisestä katseesta (*male gaze*) on kirjoittanut esimerkiksi Laura Mulvey (1975), jonka mukaan Hollywoodin elokuvissa toistuu miehinen katse, joka alistaa naisen passiiviseksi objektiksi jättäen naisen ilman omaa tarinaa. Luenkin *Naisen päiväkirjan* kirjoittajan mieskuvauksia tällaisen katseen haltuunottamisena ja haluna murtaa miehinen katse, jotta tilalle voi tulla kirjoittajan oma katse. Idyllissä miehet ovatkin sopivan etäällä, jotta heitä ei tarvitse passata eikä kirjoittamista vähentää heidän vuokseen. Miehiin liittyvä idylli onkin ruumiillinen ja seksuaalinen ja kirjoittaja haluaa heistä vain parhaan.

Kuten esimerkistä siis nähdään, *Naisen päiväkirjassa* naiskirjoittaja käyttääkin paikoin samankaltaisia keinoja, kuten esineellistämistä, joita miehetkin ovat käyttäneet naisista kirjoittaessaan. Tämä kertoo vallan ottamisesta itselle osin tietoisesti ja osin taas tiedostamatta opitun seksuaalisuuden kuvaamisen mallin kautta niin, että kirjoittaja ei kriittisesti pohdi, millaisia asioita liittyen miehiin ja seksuaalisuuteen hän kaipaa, vaan ottaa ne osin annettuna. Aiemmin mainitsemani naisten myytillistäminen koskettaakin *Naisen päiväkirjassa* miehiä: miehet ovat usein sivuhenkilöitä, joiden seksuaalisuus korostuu, mutta persoonallisuus jää ohueksi. Klassinen asetelma kääntyy pääläelleen, koska miehet ovatkin halun kohteita eivätkä aktiivisia toimijoita. Kyse ei toki ole rakenteellisesta tai samalla lailla toisinnetusta myytillistämisestä kuin naisten kohdalla, mutta kaava on silti samankaltainen.

Liisa Enwald (1989a, 662) kirjoittaa myös Kilven romaanin *Tamaran* roolinvaihdoksista, sillä miehen keho kuvaillaan naisnäkökulmasta eikä toisinpäin. *Tamarassa* mies ei automaattisesti luo naista seksin aikana, vaan Tamara kuvaa itse luovansa miehen ja Tamara myös käyttää samankaltaista kieltä kuin miehet (mt. 663). Myös *Naisen päiväkirjassa* on nähtävissä samaa miehisen katseen kääntymistä naiskatseeksi. Oleellisin katse *Naisen päiväkirjassa* ei kuitenkaan ole sitä, että miestä seksualisoidaan, vaan sukupuolittuneen katseen tilalle etsitään

idylliä ja keskitytään muunlaisten asioiden uudelleenkuvittelemiseen. Miehiä seksualisoivia kuvauksia on teoksessa paljon vähemmän kuin esimerkiksi luontoa kuvaavia kohtia. Ei-inhimilliseen keskittyvä katse onkin *Naisen päiväkirjan* katseidylli ja uudelleenkuvittelemistä ja ennen kaikkea siihen kirjoittajan katse kohdistuu.

Aino-Kaisa Koistinen ja Sanna Karkulehto (2021, 62–63) painottavat uudelleenkuvittelemisen yhteydessä myös eettisyyttä ja etenkin sitä, miten ”ihmisen jälkeistä etiikkaa” voidaan tuottaa nykyrunoudessa. Jos Koistisen ja Karkulehdon posthumanistista näkökulmaa laajentaa koskemaan sukupuolta, eettisyyttä voi tarkastella myös siitä näkökulmasta, miten miesten seksuaalisen kyvykkyyden arvioiminen ei rakenna kovin eettistä uudelleenkuvittelemistä, vaan lähinnä tukeutuu vanhoihin kaavoihin, joilla miehet kirjoittavat naisista. Luen tällaisen kuvaamisen kuitenkin eräänlaisena reaktiona sille, miten mieskirjailijat ovat kirjoittaneet naisista. Tähän miehisen katseen kontekstiin peilaten *Naisen päiväkirjan* kirjoittajan pohdinnat näyttävät pyrkimyksenä ottaa haltuun oma keho ja kirjoittaa puolestaan miehistä niin kuin itse haluaa.

Vaikka siis voikin vaikuttaa siltä, että utopismi ilmenisi tässä tapauksessa Bradleyn ja Hedrénin utopismikuvausten näkökulmasta niin, että naiset alistaisivat miehet seksualisoivan katseen alle, nähdäkseni ei kyse ole siitä, vaan pikemminkin eräänlaisesta välitilasta idyllin ja epäidyllin välissä. Tämä reaktio onkin ei kenenkään maa, jossa ei valita puolia, vaan odotetaan uutta, eettisempää ja mahdollisesti myös luovempaa uudelleenkuvittelemistä. Naiset eivät annakaan miehisten traditioiden pelotella itseään, vaan myös kyseenalaistavat ja soveltavat niitä (Morris 1991/1997, 104). Kirjoittaja ei näe itseään uhrina, vaan aktiivisena toimijana, joka saa kirjoittaa niin kuin haluaa. Idylli ja uudelleenkuvittelemistä ovatkin kiinni heitteisyydessään, mutta toisaalta muutoksen alaisia ja liikkeessä niin, että ne eivät tule valmiiksi, vaan etsivät muotoaan. Tuija Saresman (2007, 48) mukaan myös Cixous etsii ”kolmatta tilaa”, jossa mies tai nainen ei voita, vaan tällainen dualismi hylätään. Myös *Naisen päiväkirjassa* etsitään tällaista idylliä, jossa sukupuoli sekä toisaalta ei-inhimillinen ja ihminen eivät ole vastakkaisia, vaan joustavassa yhteisessä.

Kuten olen todennut, miehiä ei kuvata *Naisen päiväkirjassa* kovin usein, mutta kun heitä kuvataan, toistuu toisinaan tietty stereotyyppinen käytös, kun kirjoittaja saa esimerkiksi häiritseviä puhelinsoittoja:

Puhelin soi.

– Haloo.

– Koska olet nussinut viimeksi?

En jaksanut sanoa kiitos kysymästä, kuten edelliselle soittajalle.

Epäluonteenomaisesti suljin puhelimen vastaamatta mitään.

Jossain lehdessä on juttu [m]iten suomalaiset naiskirjailijat kuvaavat seksiä.

Ehkä nämä soitot johtuvat siitä. Tai sitten vain siitä että ihmisten seksuaalisuus lisääntyy tällaisella ilmalla ja keväällä ylipäänsä. Ja on ehkä minunkin alakuloisuuteni syy. (NP 38.)

Katkelmassa ei mainita soittajan sukupuolta, mutta tulkitsen soittajan mieheksi, koska kirjoittaja muissakin kohtauksissa kuvailee seksin ja seksuaalisuuden yhteydessä miehiä eikä mainitse näissä kohdissa muita sukupuolia. Häirintä näyttäytyy teoksessa ikään kuin luonnollisena eikä kirjoittaja oikeastaan edes osaa kritisoida asiaa, vaan keksii käytökselle syitä, kuten katkelmassa mainittu lehtijuttu ja kevät. Se, että miehet esiintyvät teoksessa lähinnä mainintoina ja keskiössä on kirjoittajan oma näkökulma, on eräänlaista idyllin uudelleenkuvittelemista ja haltuun ottamista, mutta kirjoittajan kuvaukset miehistä eivät aina suoraan kyseenalaista sitä, millaisia mieheyteen liittyvät normit ovat. Kun toinen samansisältöinen soitto tulee, kirjoittaja kuvaa, kuinka ”[e]n jaksanut sanoa kiitos kysymästä, kuten edelliselle soittajalle. Epäluonteenomaisesti suljin puhelimen vastaamatta mitään” (NP 38). Epäluonteenomaisuuden korostuminen viittaakin siihen, kuinka kirjoittajalle ei ole helppoa omat rajansa. Utopismi ei siis ilmene tästä näkökulmasta varsinaisena nykyisten rakenteiden rikkomisena, vaan pikemminkin asioiden huomaamisena ja sanoittamisena, mikä voi kuitenkin olla ensimmäinen askel kohti idyllin tavoittelua.

Kun kirjoittajalla puolestaan on esimerkiksi huonot välit poikaansa Ilkkaan ja hän saa kortin tämän kumppanilta, kirjoittaja pohtii ensin jättävänsä vastaamatta kokonaan, kunnes ajattelee:

[P]elkään olla se joka aina nöyrytyy ja etsii kosketusta; jos he vaikka pääsevät siitä naisenujertamisen makuun. Mutta sitten muistan oman äitini, joka on aina nöyrytnyt, aina ollut valmis pyytämään anteeksi ensimmäisenä, aina tarjonnut mahdollisuuden aloittaa alusta ja siten luonut jatkuvan elävän suhteen lapsiinsa. (NP 51.)

”Naisenujertamisen makuun” pääseminen näyttäytyy lainauksessa kirjoittajan vastuulla olevana asiana, jonka hän pelkää äitinä aiheuttavansa, jos myöntyy aina. Toisaalta äitinä hän haluaa mennä ikään kuin naiseutensa ulkopuolelle ja olla valmis aloittamaan alusta, kuten hänenkin äitinsä on tehnyt. Katkelma kuitenkin herättää kysymyksen, odotettaisiinko isiltä vastaavaa. Morris (1991/1997, 27) kirjoittaakin siitä, miten kirjailija ei aina hallitse kirjoittamistaan täydellisen tietoisesti, vaan kirjallisuuteen sisältyy tiedostamattomia subtekstejä, joiden olemassaolosta kirjoittaja ei itse välttämättä ole tietoinen. Morris (mt. 27) liittää tämän havainnon etenkin mieskirjailijoiden tuottamaan naisrepresentaatioon, mutta

Naisen päiväkirjasta on kiinnostavaa tutkia, miten myöskään naiset eivät ole vapaita sisäistetyistä normeista, joita naiseuteen liittyy ja joita kirjoittaja ei aina täysin osaa reflektoida, vaikka onkin itsekin nainen.

Miesten kuvaamisen vähäisyydestä huolimatta toisinaan ajatukset miehistä tunkeutuvat myös naisen omaan idylliin:

Likaämpäriä viedessä, puita tuodessa tuli ajatus: jos minun elämäni vielä ilmaantuisi mies, vakituinen elämäntoveri, minä uhentuisin rakentamaan, kunnostaisin tämän talon, käyttäisin ja ansaitsisin hanakasti rahaa. Eläisin enemmän niin kuin maailmassa pruukataan elää. Eihän näin elä kukaan. Tai kyllä – joukko yksinäisiä, eri tavoin yksinäistyneitä sieluja. (NP 112–113.)

Se, että kirjoittaja olisi valmis tekemään miehen vuoksi valmis muuttamaan elämäänsä, kertoo toki siitä, että kirjoittaja arvostaisi ihmissuhdetta, mutta myös siitä, että oma elämä sellaisenaan on idylli niin kauan kuin siihen ei liity toista ihmistä. Ekofeministisestä näkökulmasta tulkittuna kirjoittajan itsenäisyys ja yksinolo näyttäytyvät positiivisessa valossa, koska miehen kanssa oleminen saisi hänet kuluttamaan enemmän, mikä puolestaan rasittaisi luontoa enemmän. Kirjoittajan idylli onkin monimutkainen, koska toisaalta oma oleminen riittää, mutta toisaalta on olemassa utopismi, jossa hän on miehen kanssa ja muuttaa elämäänsä ihmissuhteen takia. Siitä huolimatta, että *Naisen päiväkirjan* kirjoittaja toisinaan kaipaa miestä ja ajattelee tekevänsä asioita miehen vuoksi sekä mainitsee useampaan kertaan etenkin Robinin, teoksessa toistuu toisaalta myös se, miten miehiin kohdistuva kaipaus ei ole yksiselitteistä:

Koiravainajani ja Robin tulevat mieleen. Molemmat ovat merkinneet läheisyyttä. Robin lisäksi voimakkaita elämyksiä, mutta silti näistä kahdesta koira oli merkittävämpi. Se oli minun. (NP 49.)

Katkelmasta käy ilmi, että koira on ollut kirjoittajalle Robinia tärkeämpi, koska se on ollut hänen omansa. Suhde koiraan on ollut potentiaalisesti mutkattomampi ja vaikeampi pilata kuin ihmissuhde, johon epäidylli eli muun muassa se, että kirjoittaja kokee, ettei voi kirjoittaa miehen kanssa ollessaan, vaikuttaa enemmän. Koiran kanssa vastaavaa ongelmaa ei puolestaan ole ollut, vaan ekofeministisestä näkökulmasta katsottuna ei-inhimillinen on korvannut miehen ja ylipäätään ihmissuhteen, mikä kertoo siitä, että mies on korvattavissa koiraan helpommin. Feministisestä näkökulmasta se, että koira on naisen oma, korostuu puolestaan siksi, että miestä nainen ei voi koskaan saada samalla tavalla. Kirjoittaja myös myöntää suoraan kaipaavansa koiraansa, kun taas Robinista hän toteaa, että ajattelee tätä kyllä, mutta ei tunne kaipausta. Koiran läsnäolo tarkoittaakin miestä selkeämpää idylliä,

koska miehen kanssa olemiseen liittyy uhrauksia ja miehen täytyy antaa mennä, kun taas koiraan ei liity tällaisia vaikeuksia, vaan yksiselitteisempää läheisyyttä.¹⁹

Kuten voidaan siis huomata, miesten merkitys *Naisen päiväkirjassa* on monisyinen. Heidän roolinsa voikin *Naisen päiväkirjassa* jäädä ratkaisemattomaksi, koska oleellisinta on, että kirjoittaja itse rakentaa idylliään ja kirjoittaa maailmasta niin kuin hän sen näkee niin suhteessa idylliin kuin epäidylliinkin. Myös Bradleyyn ja Hedrénin utopismin piirteiden näkökulmasta miehistä kirjoittaminen näyttäytyy monimutkaisena utopismina, joka hakee vielä muotoaan, sillä teoksessa vaikuttavat samanaikaisesti sekä feministiset uudelleenkuvitteletut että toisaalta vanhojen tottumusten toisintaminen. Vastakkain asettuvatkin halu kirjoittaa miehistä niin kuin itse haluaa ja niin paljon tai vähän kuin haluaa sekä toisaalta kaipaus miehiä kohtaan. Näiden välillä on paradoksaalinen mutta myös toisiaan tukeva suhde eivätkä kirjoittajan itsenäisyys ja muutostahto siten tarkoittakaan, että kaipauksesta olisi pakko luopua kokonaan.

Feminismiin liittyvä idylli tarkoittaa tulkintani mukaan *Naisen päiväkirjassa* pelkän naissukupuolen sijaan yleistä vapautumista normeista ja odotuksista niin, että kirjoittaja pyrkii elämään omaehtoista elämää asteittain ja mahdollisuuksien mukaan heitteisyydestä käsin. Tällainen elämä ei välttämättä tarvitsekaan tarkkaa määritelmää, vaan se on kokoelma liukuvia kokemuksia ja tunteita, joista osa on kantaaottavia ja joista osassa toisaalta yhteiskunnan vaikutus taas on nähtävissä. Samalla myös suhteessa miehistä kirjoittamiseen teoksessa korostuu se, miten ei-inhimillisestä kirjoitetaan kaikkein eniten ja miten aiemmin mainitsemani de Beauvoirin (1949/2011, 530–531) ajatuksen mukaan miehinen ylivalta lakkaakin luonnossa, sillä luonnossa korostuu ennen kaikkea ei-inhimillinen ja miesten suhde ja vaikutus siihen jää minimaaliseksi. Myös kirjoittajan oma yhteys ei-inhimilliseen on kirjoittajalle kaikkein tärkeintä ja kaikki muu, kuten suhde potentiaaliin ja menneisiin rakastajiin, tulee vasta sen jälkeen.

¹⁹ Kyseiseen lainaukseen liittyvää omistamisen problematiikkaa käsittelem luvussa 4.3.

4 Ei-inhimillinen ja idylli

4.1 Ei-inhimillinen inhimillisen lohduttajana

Ei-inhimillinen on merkittävä osa *Naisen päiväkirjaa* ja kirjoittajan kokemusmaailmaa ja hän kirjoittaaakin siitä paljon. Toisinaan ei-inhimillisen roolina on myös lohduttaa kirjoittajaa ja toimia idyllin ulkopuolisen vastapainona, joka lievittää idyllin ulkopuoliseen liittyviä tunteita. Etenkin maa on motiivinomaisesti toistuva arvostuksen kohde teoksessa:

Ei ole ihanampia sanoja kuin:

Maasta sinä olet tullut,
maaksi saat sinä jälleen tulla²⁰.

Minun haudallani pitää sanoa ”saat”.

Turhaan ei sanota ”äiti maa”. Äiti multa.

Mullaksi saa ihminenkin armon tulla. Hedelmälliseksi. Kartuttamaan sitä mitä on saastuttanut ja hävittänyt.

Minä en tunne olevani enää tästä maailmasta. Olen etäännytynyt jonnekin määrittelemättömyyteen. Siksi minusta tuntuu niin hyvältä tämä lupaus saada tulla maaksi taas, palata maahan, konkreettisuuteen, kouriintuntuvuuteen, mullan selkeyteen. (NP 215.)

Katkelmassa ei kuvata suoraan idyllin ulkopuolista, mutta se aiheuttaa kirjoittajassa ahdistusta sekä etäännyksen tunnetta, ja kirjoittaja viittaa epäidylliin kirjoittaessaan saastuttamisesta ja hävittämisestä. Lupaus palata maahan kuitenkin lohduttaa kirjoittajaa eli materiaalinen, luontoon liittyvä todellisuus on katkelmassa se, mikä tuntuu kirjoittajasta hyvältä. Katkelma on osin ristiriidassa luvussa 2.2 käsittelemäni lukemisen maailmaan liittyvän idyllin kanssa, koska lukeminen on jotakin henkiseen maailmaan kuuluvaa ja maaksi tuleminen puolestaan osa materiaalista todellisuutta. Molempia kuitenkin yhdistää jollain lailla yhteiskunnan paineiden ja vaatimusten ulkopuolella oleminen, sillä kumpikaan ei ole tuottavaa tekemistä, vaan lohdullista olemista, jonka avulla kirjoittaja rauhoittelee itseään. Siten kirjojen maailman ja maaksi tuleminen välillä ei *Naisen päiväkirjassa* olekaan välttämättä mitään jyrkkää luontokulttuuri-erottelua, vaan ne kuuluvat samankaltaiseen idylliin. Lukeminen ei myöskään täysin korvaa kirjoittajalle muuta maailmaa, vaan hän kaipaa muutakin, eikä fyysinen todellisuus ole

²⁰ Kirjoittajan toteamus ”[m]aasta sinä olet tullut, maaksi saat sinä jälleen tulla” (NP 215) on viittaus Raamattuun (1. Moos. 3:19) ja evankelisluterilaisen kirkon hautajaiskaavaan. En kuitenkaan tulkitse, että varsinaisesti uskonto olisi lohduttava elementti kirjoittajalle, vaan lohtua tuo ennen kaikkea maa ja se, että nimenomaan *saa* tulla maaksi. Itse lohdullisuus lupauksessa liittyy siis kirjoittajan omaan ei-inhimillisen uudelleenkuvitteeluun.

kirjoittajalle aina epäidylli tai ahdistuksen aiheuttaja. Näin taide ja ei-inhimillinen muodostavat yhdessä idyllin, jossa ollaan sekä aineellisessa että henkisessä todellisuudessa.²¹

Cheryll Glotfelty (1996, xix) mukaan ekokritiikillä on toinen jalka kirjallisuudessa ja toinen puolestaan maassa, ja Glotfelty (2018, 45) kutsuukin maata kulttuurin peruskallioksi. Hänen mukaansa ekokritiikissä voidaan myös esittää kysymys esimerkiksi siitä, miten maasta käytetyt metaforat vaikuttavat siihen, miten sitä kohdellaan (Glotfelty 1996, xix). *Naisen päiväkirjassa* kirjoittajan halu tulla maaksi jäljittelee ajatusta toisesta jalasta maassa, sillä hän korostaa sekä henkisiä ja usein kulttuurin piiriin miellettyjä asioita, kuten lukemista, että toisaalta myös ihmisen yhteenkuuluvuutta maan kanssa. Maaksi tuleminen edustaa kirjoittajalle maailmassa kiinniolemista ja selkeyttä ja samalla maa sitookin luonnon ja kulttuurin tiiviisti yhteen ollen näin eräänlainen kulttuurin ja ennen kaikkea idyllin peruskallio. Maa kytkeytyy teoksessa tiiviisti myös johdannossa esittelemiini Lawrence Buellin ympäristötekstin piirteisiin, sillä maa ei näyttäydy teoksessa annettuna, neutraalina asiana tai pelkkänä alustana, jonka päällä eletään. Sen sijaan maa sitoo inhimillisen ja ei-inhimillisen yhteen, ja kirjoittaja kokee maata kohtaan myös vastuuntuntoa nostessaan esiin saastuttamisen. Kirjoittaja ei siis painota pelkästään inhimillistä etua ja omaa tarvettaan lohdulle, vaan maatumisprosessi näyttäytyy kirjoittajalle arvostettavana asiana, johon osalliseksi pääseminen on tärkeää.

Kirjoittajan toive maaksi muuttumisesta on toki inhimillisistä lähtökohdista kumpuava toive, mutta maaksi tuleminen ei ole tuottavaa tekemistä eikä täytä etenkin kapitalismin näkökulmasta mitään inhimillistä etua. Maa kytkeytyykin idylliin myös suorittamisen vastaisena toimintana. Luen kirjoittajan toivetta ei-inhimilliseen samaistumisena ja samalle tasolle asettumisena niin, että ihminen ei näe itseään ei-inhimillistä parempana tai ylempänä, vaan samaistaa itsensä kaikkea elollista koskettavaan asiaan eli kuolemaan ja maaksi muuttumiseen. Luen maaksi tuleamisen korostamisen myös muutostahdon simuloimisena ja vallitsevien järjestysten rikkomisena (ks. luku 1.3), koska kirjoittaja nostaa arvostuksen kohteeksi kiertokulun ja maan, joita yleisesti yhteiskunnassa ei tällä lailla ihannoida, sekä kyseenalaistaa tuottavuuden maaksi tulemisella, sillä ”vasta se [saada tulla maaksi] on lepo

²¹ Suhteessa maahan ja maaseutuun idylli muistuttaa maaseutuidylliä (eng. *rural idyll*), jolla tarkoitetaan romantisoitua näkemystä siitä, että maaseudulla on onnellisempaa ja vähemmän ongelmia kuin kaupungissa (*Oxford Reference* 2013). Myös *Naisen päiväkirjassa* maaseutu on idyllinen paikka, johon kirjoittaja kaipaa ja johon hän palaa viettämään kesäänsä. Maaseutu edustaa kirjoittajalle ennen kaikkea mahdollisuutta olla enemmän yhtä luonnon kanssa kuin kaupungissa, joka puolestaan näyttäytyy pikemmin epäidyllisenä, sillä kirjoittaja kaipaa maalle ollessaan kaupungissa.

ihmiselle” (NP 192). Ei-inhimillinen näyttäytykin teoksessa yhtenä ratkaisuna ahdistavaan, luontoa kuluttavaan ja suorittamista painottavaan epäidylliin. Maan korostuminen on myös osoitus kirjoittajan mielikuvituksesta ja utopismin reflektiivisyydestä: maa ei totutusti korostu yhteiskunnassa, mutta *Naisen päiväkirjassa* se on tärkeä johtomotiivi, lohtu ja merkityksellinen myös ihmiselle.

Koistinen ja Karkulehto (2021, 65) nostavat artikkelissaan esiin Donna Harawayn (2016, 97) ajatuksen siitä, miten elämä on ”yhteistä kompostoitumista”, jossa myös ihminen eli humus on vain yksi maalajeista. Haraway käyttääkin ihmisyyden sijaan Bruno Latourilta lainattua käsitettä humus ja posthumanismin sijaan hän puhuu kompostismista. Termeissä korostuu se, miten ihminen on osa ei-inhimillisen sekamelskaa, mutta samalla ne myös antavat lupauksen kasvusta, jota ”kompostoitunut (maa-)aines tukee” ja jonka se voi myös laittaa alulle. (Koistinen & Karkulehto 2021, 65.) Tällainen yhteys ihmisen ja maa-aineksen välillä on nähtävissä myös *Naisen päiväkirjassa*, jossa maaksi tuleminen on arvostettava ja odotettava asia. Ihminen ei hierarkkisesti ole maatumisen yläpuolella, vaan kompostoituminen tapahtuu niin ei-inhimilliselle kuin inhimillisellekin ja se on kirjoittajalle toivoa herättävä lupaus ja luonto-kulttuuri-erottelua hälventävä idylli. Maa onkin *Naisen päiväkirjassa* ei-inhimillisen ja inhimillisen yhteinen idylli, jossa korostuvat yhteenkuuluvuus ja keskinäisriippuvuus.

Lohtu ja maa kytkeytyvät lainauksessa myös sukupuoleen, kun kirjoittaja toteaa, kuinka ”[t]urhaan ei sanota ”äiti maa”. Äiti multa”. Buellin (1995, 214–215) mukaan luonnehdinta maasta naisena ja ajatus Äiti Maasta ovatkin yleisiä ihmisen ja luonnon välistä suhdetta kuvaavia metaforia (ks. myös Lahtinen 2013, 25). Ikivanha mystifiointi luonnosta naisena sisältää myös käsityksen siitä, että luontoa voidaan käyttää viljeltynä hyödykkeenä ja manipuloida resurssina ja sen avulla naiset on kiinnitetty luontoon sen sijaan, että muodostettaisiin itsenäisyyteen ja riippumattomuuteen perustuvia naiskuvia (Merchant 1980, 8; Ferguson 1983, 229). Kirjoittajalle maan kutsuminen äidiksi kuvaa tulkintani mukaan ennen kaikkea huolenpitoa ja näyttäytyä tapana vaatia kunnioitusta ei-inhimilliselle, kuten hän toivoisi myös omien poikiensa kunnioittavan häntä itseään ja toteaa esimerkiksi, kuinka hän tarvitsee ”rohkaisua ja tukea” (NP 82) lapsiltaan. Maan näkeminen naisena kytkeekin ekofeministisesti naisen ja luonnon kohtelun toisiinsa (ks. luku 1.3).

Kirjoittaja näkee maaksi palaamisessa lohtua, jota maa voi huoltapitävänä äitinä tarjota. Toisaalta ajatus kuitenkin vahvistaa normia, jonka mukaan äidit ovat ennen kaikkea hoivaajia ja jota kirjoittaja oikeastaan haluaisi kritisoida. Idyllin uudelleenkuvitteleminen tapahtuukin

tietyissä rajoissa ja yhteiskunnallisessa heitteisyydessä, jonka puitteissa kirjoittaja kritisoi normeja, mutta toisaalta ei myöskään pääse täysin pois niiden vaikutuksen alta. Kirjoittajan tapa kuvata maata äitinä kytkeytyy samankaltaisiin tuntemuksiin kuin hänen oma äitiytensä: äitiys on onnea tuova ja tärkeä idylli, mutta myös raskasta ja samanlaista oleminen on myös maalle, joka saa rauhassa ollessaan kukoistaa, mutta jota ihminen kuitenkin kohtelee kaltoin.

Vaikka naisen ja luonnon rinnastaminen on yksi kulttuurista olettamista, joita feministisessä tutkimuksessa on haluttu purkaa (ks. esim. Tuohimaa 1989, 136), metafora äiti Maasta ei *Naisen päiväkirjassa* kuitenkaan kumpua halusta alistaa luontoa tai naista. Teoksessa rinnastuksen tekee nainen itse, ja hän käyttää ilmausta ”äiti multa” eli viittaa maahan, jota hän arvostaa erityisesti. Rinnastuksen avulla kirjoittaja korostaa naisen ja luonnon kohtelun samankaltaisuutta ja arvoa, vaikka se tapahtuukin tämän kiistanalaisen metaforan avulla. Kirjoittaja ei siis osakaan vielä uudelleen kuvitella toisenlaista metaforaa tai tapaa kuvata luonnon arvokkuutta, vaan toistaiseksi nojautuu idyllin rakentamisessa totuttuun rinnastukseen.

Sukupuolen lisäksi lohtu ja maa kytkeytyvät myös uskomiseen, kuten seuraavassa esimerkissä: ”Maan paljastuminen tuntuu ihmeeltä. Siis joka talvi menettää uskonsa tähän tapahtumaan ja joka kevät se yllättää. Vanha tuttu maa, vanhat rakkaat kasvot.” (NP 7.) Toteamuksessa maa on idylli, johon palataan kevään tullessa. Siinä usko ja toivo eivät näyttäydy vain kirjoittajan ajatuksina tai haaveina, vaan kytkeytyvät oleellisesti maahan eli ei-inhimilliseen. Näkemys siitä, että utopiat eivät ole vain eskapismia, vaan merkittävä osa ihmiskulttuuria, onkin utopiatutkimuksen perustavanlaatuisen oletus (Levitas 2011, 1). Ei-inhimilliseen kytkeytyessään usko laajenee *Naisen päiväkirjassa* myös ihmisen ulkopuolelle.

Gilles Deleuzen²² (1985/1989, 171) mukaan on kuitenkin moderni fakta, etteivät ihmiset enää usko maailmaan, sen tapahtumin, rakkauteen tai kuolemaan ikään kuin ne eivät kokonaan edes koskettaisi ihmisiä. Elokuvien kohdalla hän toteaa, ettei enää tehdä elokuvaa, vaan maailma on sitä, mikä näyttää huonolta elokuvalta (mt. 171; ks. myös Sihvonen 2013, 235). Samalla Deleuze (1985/1989, 172) kuitenkin painottaa uskon merkitystä ja sitä, miten uskoa tarvitaan.

²² Deleuze kirjoittaa elokuvan ja ajattelun välisestä suhteesta, mutta soveltaa ajatusta kirjallisuuteen, kuten esimerkiksi Kaisa Kurikka (2020) on tehnyt. Hyödynän tässä yhteydessä juuri Deleuzen näkemystä uskosta, koska se sopii yhteen *Naisen päiväkirjan* idyllin- ja lohdunkaipuun kanssa ja koska Deleuze kytkee uskon puutteen sotienjälkeiseen toivottomuuteen.

Luvussa 2.1 käsittelemäni alakuloisuus onkin tulkintani mukaan oire uskon vähenemisestä, ja kirjoittajan tapa etsiä lohtua ei-inhimillisestä muistuttaa Deleuzen ajatusta uskon tarpeesta. Kirjoittajalla on kaipuu toivoa kohtaan, ja esimerkiksi juuri maa edustaa kirjoittajalle toivoa. Luenkin kirjoittajan utopismin olevan eräänlainen mahdollisuus uskon jälkeen: kun uskoo esimerkiksi juuri maan lohdullisuuteen, voi alkaa uudelleenkuvitella parempaa maailmaa ja idylliä. Inhimillinen lohduttomuus ei olekaan kaikki, vaan ei-inhimillinen antaa syyn uskoa maailmaan. Ei-inhimillinen lohtu voi siten olla ajatuksena myös posthumanistinen: kirjoittajan on paikoin vaikea löytää inhimillistä lohtua, mutta ei-inhimillinen voi korvata sen. Martin Heidegger (1925, 410) vastustaakin sanontaa ”rakkaus tekee sokeaksi”, sillä rakkaus ei hänen mukaansa ole vain sokeaa pyrkimystä jotakin kohti, vaan rakkaus päinvastoin auttaa näkemään tarkasti. Jos tätä Heideggerin ajatusta rakkaudesta sovelletaan *Naisen päiväkirjaan* ja luontoon, kirjoittajalla onkin rakkautta luontoa kohtaan ja se saa hänet näkemään ei-inhimillisen ja etenkin maan lohdullisena idyllinä. Tällöin rakkaus voikin olla huomaamista ja auttaa siinä, että ei-inhimillisen merkitys tulee nähdyksi. Samalla rakkaus toimii syynä kirjoittajan kunnioittavalle luontosuhteelle ja osoittaa, että ei-inhimillinen on kirjoittajan uskon ja toivon arvoinen.

Usko ei-inhimilliseen onkin kirjoittajan kohdalla lähes järkkymätöntä, kun taas ihmisen toimintaan usko horjuu, kuten seuraavassa alaluvussa käsittelemässäni katkelmassa, jossa kirjoittaja kuvaa metsähakkuita. Deleuzelle (1985/1989, 80) uskon horjumisen kytkeytyy toisen maailmansodan jälkeiseen aikaan, jossa ihmisen ja maailman välinen suhde on järkkynyt sietämättömän koettelemuksen seurauksena. Myös *Naisen päiväkirjassa* kirjoittaja on evakko ja hän korostaa juurettomuuttaan, joka on seurausta sodan kohtaamisesta ja pakosta jättää oma koti ja Karjala. Ihmisen toiminta ei näyttäydykään kirjoittajalle hänen kokemustensa takia aina niin toiveikkaana kuin hän ehkä haluaisi. Luonnon kohdalla tällaista rasitetta ei ole, vaan suhde luontoon on kirjoittajalle lohdullinen ja idyllinen.

Jean-Luc Godardin elokuvia käsitellessään Deleuze (1985/1989) kirjoittaa siitä, kuinka niissä ”kyse on yksinkertaisesti uskosta ruumiiseen” (ks. myös Sihvonen 2013, 236). Myös *Naisen päiväkirjassa* usko ja lohtu kytkeytyvät omalla tavallaan ruumiiseen ja materiaaliseen todellisuuteen. Kirjoittaja toteaa usein kaipaavansa fyysistä läheisyyttä ja seksiä ja myös aiemmassa maaksi tulemisen lohdullisuutta käsittelevässä katkelmassa lohtu on osin ruumiillista, koska kirjoittaja haluaa nimenomaan tulla maaksi ja maatua. Ei-inhimillinen kiinnittää kirjoittajan todellisuuteen ja antaa syyn toivoa nostaen henkisen todellisuuden, kuten lukemisen, rinnalle myös materiaaliseen todellisuuteen kuuluvaa lohtua. Ei-

inhimillisestä haettu lohtu näyttäytyy myös osin samankaltaisena kuin lukemisesta tuleva lohtu, sillä myös ei-inhimillisen lohdun kohdalla kyse on pitkälti kirjoittajan omista ajatuksista eikä kirjoittaja niinkään vaadi ei-inhimilliseltä lohtua, vaan enemmänkin näkee sitä itse kirjoittaessaan ei-inhimillisestä.²³

Paola Marratin (2008/2003, 87) mukaan se, miten Deleuze korostaa uskon tarvetta, voi näyttäytyä jopa naiivina. Jukka Sihvonen (2013, 237) kuitenkin pohtii naiiviuden olevan Deleuzelle tietoisista, ja myös *Naisen päiväkirjassa* kirjoittaja on tietoinen naiiviuden mahdollisuudesta. Näenkin naiiviuden liiallisen hyväuskoisuuden sijaan olevan teoksessa pikemminkin keino selviytyä ja uudelleenkuvitella parempaa idylliä, sillä kirjoittaja toteaa esimerkiksi, kuinka ”[i]hmiselle ei jää muuta pelastusta kuin naiivius” (NP 77). Tietynlainen naiivius voikin olla elinehto uskolle ja idyllille, joka tukahtuisi ilman sille otollisia, ehkä osin jopa naiivejakin ajatuksia. Samalla ajatukset voivat olla myös idyllisiä eivätkä pelkästään naiiveja, vaikka niitä sellaisiksi kutsuttaisiinkin.

Lohtu ja usko ovatkin siis tiiviissä suhteessa toisiinsa ja täydentävät toisiaan. Ne rakentavat yhdessä kirjoittajan tavoittelemaa idylliä, joka kumpuaa tarpeesta saada epäidyllille toinen puoli sekä toimivat kirjoittajalle eräänlaisena motivaationa uudelleenkuvitella idylliä. Idyllissä kyse ei siis ole vain konkreettisesta utopiasta, vaan ennen kaikkea utopismista ja uudelleenkuvittelemasta, joiden ei tarvitse olla valmiita, jotta ne voivat etsiä idylliä. Kirjoittajan kaipuu lohdulle myös osoittaa, että *Naisen päiväkirjassa* korostuva alakulo ei ole ainoa tärkeä kokemuksen tapa, vaan ennen kaikkea mahdollisuus maaksi tulemisesta voi tuoda helpotusta kirjoittajan oloon, ja maa ylipäättään on teoksessa eräänlainen toivon, uskon ja lohdun kiteytymä. Tässä myös päiväkirjamuoto on tärkeä tekijä, sillä päiväkirjan pitäminen kytkeytyy itsestä huolehtimiseen (ks. Kosonen 2020), ja kirjoittaminen onkin kirjoittajalle väylä uudelleenkuvittelemaan ja lohtuun.

4.2 Vihreät utopismit

Ei-inhimillinen on *Naisen päiväkirjassa* vahva idyllin rakentaja ja merkittävä osa sitä, minkä kirjoittaja kokee mielekkääksi ja minkä avulla uudelleenkuvittelemista tapahtuu. Luonto on teoksessa jotain, mistä erkaantuminen ei ole toivottavaa. Tunne liittyy vahvasti esimerkiksi jo

²³ 2.3-luvussa käsittelemässäni lainauksessa kirjoittaja toteaa, kuinka ”[n]ämä, jotka kirjoittavat, he uskovat” (NP 164). Lainauksessa usko viittaa kapitalismin rajoitteista huolimatta kytevään uskoon, jota kirjoittaminen osoittaa. Uskon näkökulmasta kirjoittamisesta ja ei-inhimillisessä onkin samaa, sillä kumpikin toimii syynä uskoa ja jatkaa, vaikka maailma onkin osin epäidyllisessä heitteisyydessä kiinni.

aiemmin mainittuun Robiniin, jonka kanssa kirjoittaja on ollut suhteessa, mutta joka ei asu Suomessa. Teoksesta käy ilmi, että Robin on ollut yhteydessä kirjoittajaan ja ehdottanut tulevansa kirjoittajan luokse maalle kesällä, mutta kirjoittaja on kieltänyt tämän tulon, koska on sairastellut ja kokee, että hänen ”on oltava yksin ja mietittävä” (NP 46). Kirjoittaja kuitenkin harmittelee sitä, miten Robin jää paitsi tietyistä maisemista ja luonnosta ja hän kuvaileekin ajatuksiaan seuraavasti:

Robin tuli mieleeni metsäkävelyllä. En kadu kieltoani, mutta tuntuu pahalta, että hän jää ilman tätä luontoa tänä kesänä. Hän kaipaa sitä varmasti. Purossa on paljon vettä, se solisee ja vaahtoaa kuin täynnä keskiolutta. Robin olisi iloinnut korvasienistä. Rentukat kukkivat. Pihka tuoksui. Metsä on täynnä muurahaisten polkuja ja isoja kekoja. Myös Robin on omistanut sielullaan tämän maiseman, tämän puhtaan ilman, metsän ja rauhan. Hänellä on kiintymyksen ja arvostuksen oikeus tähän maisemaan. (NP 51–51.)

Robin ei näe näitä valoisia öitä, joihin hän on varmasti kiintynyt, ei hakattuja harjuja, ei korvasieniä, ei saa nokkoskeittoa. Niiden takia hän varmasti halusi tullakin. Ja minä julmuri kiellän häneltä tämän kaiken. Mutta minua ei kaduta yhtään, sillä minä halusin hänet hänen itsensä takia ja nyt en halua enää. En itsenikään takia. (NP 60.)

Näiden katkelmien lisäksi kirjoittaja toteaa myös, kuinka ”[a]jattelen Robinia paljon, mutta en ikävöiden” (NP 66) ja ”[s]e oli niin täydellinen suhde, että siitä ei jäänyt edes kaipausta” (NP 104). Kirjoittaja siis kiistää ikävöivänsä Robinia, mutta ajattelee häntä usein, ja tulkitsekin luonnon läheisyyden olevan eräänlainen kaipausten ilmentymä ja korvaavan kaipausta eikä siksi ole sattumaa, että Robin tulee kirjoittajan mieleen juuri metsäkävelyllä. Luonto on katkelmissa idylli, jota kaivataan ja jonka kautta kirjoittaja sanallistaa myös omaa kaipaustaan. Hän toivoo Robinille hyvää, vaikka ei enää ottaisiakaan tätä elämäänsä ja suree sitä, miten Robin jää paitsi luonnosta, jota he molemmat arvostavat ja jossa he eivät ole vain tarkkailijoina, vaan johon he ovat syvemmin osallisina.

Luonto ei näyttäydykään katkelmissa annettuna eikä Robinin mahdollisuus nähdä maisemaa ole ikuinen, vaan kirjoittaja nimenomaan suree sitä, ettei Robin enää näe niitä. Tulkintani mukaan kyse ei ole vain siitä, että kirjoittaja on torjunut Robinin, vaan taustalla vaikuttaa myös ajatus siitä, että luonto ei ole pysyvä tai ikuinen, mikä on yksi Buellin kriteereistä ympäristötekstille (ks. luku 1.3). Luonto on *Naisen päiväkirjassa* idylli ja liikkeessä oleva prosessi, joka on yhtä lailla ikuisuuden ulkopuolinen mutta arvostettava kuin ihmissuhteetkin.

Eräs Buellin määrittelemä ympäristötekstin ominaisuus on myös se, että ei-inhimillinen ei toimi ainoastaan tapahtumien kehyksenä. Robiniin liittyvissä katkelmissa on kyse

nimenomaan siitä, että luonto ei ole vain taustalla tai mukava lisä, vaan kirjoittaja arvottaa sen romanttisen ja seksuaalisen kiinnostuksen yläpuolelle, koska arvelee sen olevan syy Robinin halulle tulla käymään hänen luonaan hänen itsensä ja heidän suhteensa sijaan. Luonnon korostuminen pelkän taustan sijaan merkittävänä tekijänä kirjoittajan ja Robinin suhteessa on uudelleenkuvaamista, jossa luonto rakentuu uudestaan tavanomaisen ja arkisen miljöönsä sijaan keskeisenä asiana. Ei-inhimillisellä onkin *Naisen päiväkirjassa* itseisarvo.

Edellisessä alaluvussa kirjoitin, että kirjoittaja kertoo myös kaipaavansa maaksi tulemistä, mikä hälventää inhimillisen ja ei-inhimillisen sekä luonnon ja kulttuurin välistä erottelua niin, että ihminen on *Naisen päiväkirjassa* yhtä luonnon kanssa, josta on tullutkin. Toisaalta kaipaaminen kuitenkin kertoo siitä, että kirjoittaja ja maa eivät ole täysin yhdessä, vaan elämä pitää näitä kahta erillään, kunnes kuolema antaa levon ja mahdollisuuden tulla maaksi. Elämä onkin tulkintani mukaan teoksessa osin ahdistava, yhteiskunnan sanelema tapahtuma, josta kuolema vapauttaa pois kiireestä osaksi tärkeintä eli ei-inhimillistä. Samalla kaipaus, joka usein liitetään ihmissuhteisiin, tekee kirjoittajan ja ei-inhimillisen suhteesta läheisen ja erityisen. Kaipaus näyttäytykin utopismin reflektiivisyytenä ja uudenlaisena järjestyksenä (ks. luku 1.3), jossa keskiössä ovat ei-inhimilliset kaipaukset. Kaipaus toimii myös yhdistävänä tekijänä ei-inhimillisen ja inhimillisen välillä, jotka kietoutuvat *Naisen päiväkirjassa* erottamattomasti toisiinsa muodostaen kirjoittajan arvostaman idyllin.

Kuten mainitsin, kirjoittaja ei kuitenkaan myönnä kaipaavansa Robinia. Kaipaukseen liittyen kirjoittaja toteaaakin muun muassa ”[j]os minä jotakin todella kaipaan niin koira ja pääskysä”. (NP 64). Kirjoittajalle on selkeästi helpompi myöntää, että hän kaipaa ei-inhimillisiä olentoja miesten sijaan, mitä luen modernina ja osaltaan ekofeministisenä ajatuksena, koska kirjoittaja asettaa ei-inhimillisen suurempaan arvoon kuin romanttiset ihmissuhteensa. Samalla se on ei-inhimillisen merkitystä ja idylliä korostava ajatus, koska ei-inhimilliseen ei liity samanlaista ahdistavaa puolta eli esimerkiksi passaamista niin kuin miehen kanssa olemiseen.

Etenkin koira ja sen puuttuminen ovatkin merkittäviä asioita kirjoittajalle.

Masentuneisuudestaan kirjoitettuaan kirjoittaja miettii esimerkiksi seuraavaa: ”Taas kerran ajattelen: auttaisikohan minua tällaisella hetkellä koiran läsnäolo?” (NP 63) ja pohtii koiran vaikutusta yksinäisyyteen:

Yksinäinen ja tuskainen ihminen on itsekeskeisyyden ja itsetarkkailun perikuva! Koira jo hälventäisi sitä paljon. Ja koira on ilman muuta – sataa, hyvä, kaikki tarvitsee

sadetta, ikään kuin minäkin – koira on ilman muuta itsekeskeisyyden hälventäjä ja yksinäisyudentunteen poistaja ja viihtymiseni täällä aikaisempina vuosina on ollut suureksi osaksi koiran ansiota. (NP 65.)

Koiran läsnäolo edustaa kirjoittajalle lohtua ja idylliä, joka vaikuttaisi positiivisesti hänen käyttökseen. Koira onkin kirjoittajalle pelkkää lemmikkieläintä merkittävämpi, mikä kytkeytyy myös Buellin ympäristötekstin piirteisiin. Koira ei *Naisen päiväkirjassa* ole vain positiivinen lisä kirjoittajan elämään, vaan oma yksilönsä, jota kaivataan. Samalla kirjoittaja kuitenkin osoittaa vastuullisuutta ja eettistä harkintakykyä, sillä hänen henkilökohtainen etunsa ei ole koiran etua tärkeämpi eikä hän hanki koiraan lohduttamaan omaa oloaan, vaan tiedostaa olevansa liian väsynyt ja masentunut: ”Olen niin masentunut, etten jaksaa tiedustella enää sitä koiraakaan. Olen siis tänään menettänyt myös koiran, sen jonka päätän nyt olla hankkimatta.” (NP 34.) Koira siis edustaa kirjoittajalle idylliä, mutta epäidyllin vaikutus estää häntä hankkimasta lemmikkiä.

Donna Haraway (2003; 2008) käyttää ihmisten ja koirien suhdetta käsitellessään kumppanuuslajien käsitettä, jolla hän kuvaa ihmisten ja eläinten keskinäistä vuorovaikutusta ja kietoutumista sekä johdattaa tarkastelemaan myös lajien välisiä hierarkioita ja eettisyyttä. Kumppanuuslajit tuovat inhimillisen ja ei-inhimillisen sekä luonnon ja kulttuurin yhteen. Niitä käsittelevässä manifestissaan Haraway kirjoittaa ihmisten ja koirien välisen suhteen vakavuudesta ja toteaa, että koirat ovat olemassa, jotta niiden kanssa ei ainoastaan ajatella, vaan ennen kaikkea eletään yhdessä. Haraway kuvailee ihmisen ja koiran suhteen olevan täynnä muun muassa niin julmuutta, tietämättömyyttä ja menetyksiä kuin iloa, älyä ja leikkiäkin. (Haraway 2003 3–5, 11–12.)

Tällaiset koiran ja ihmisen suhteen merkityksellisyyttä korostavat teemat nousevat esiin myös *Naisen päiväkirjassa*. Kirjoittaja kuvaa teoksessa ensimmäistä kesäänsä yksin koiransa kuoleman jälkeen ja nostaa koiran merkityksen usein esille esimerkiksi todetessaan, että ”[k]oiran läheisyys on sangen syvällinen asia, ei suinkaan leikinlaskua. Se on ihmisen ja eläimen läheisyyttä, perustava kosketus, sydänjuurten ystävyyttä”. (NP 49.) Koiran ja ihmisen välinen suhde on kirjoittajalle Harawayn kuvaamaa kumppanuutta sekä idylli, joka voi olla myös ihmisten keskinäisiä suhteita merkittävämpi, mitä käsittelen myös seuraavassa alaluvussa. Koira ei olekaan kirjoittajalle vain lemmikki, josta huolehtia vaan jonka läsnäolo kytkeytyy myös hänen omaan idylliinsä ja osoittaa, että kirjoittajan idyllissä ei-inhimillinen ei ole toinen, vaan merkittävä idyllin rakentaja.

Kuten koirat, myös villiys on *Naisen päiväkirjassa* osa ei-inhimillistä utopismia:

Tällainen on kymmenen vuoden luonnollisen villiintymisen tulos: heinä on vankistunut voittamattoman tuntuiseksi, se vuorottelee kukkien kanssa ja kukat keskenään, alkukesä on kukkien, loppukesä heinän aikaa, ja metsä on vain hitaasti lähestynyt aukean reunamilta, ensin pensaitten, sitten muutamien harvojen puuntaimien muodossa, enkä minä halua muuttaa tätä rytmiä, en kiirehtiä metsän kasvua, en suosia kukkia, en istuttaa, en perata. Tekee hyvää nähdä, että edes tällä pienellä laikulla tapahtuu niin kuin luonnostaan on tapahtuakseen, sen jälkeen kun ihmisen luonnonmukainen ja vaatimattomuudessaan hyväksyttävä puuttuminen tähän maaperään risuäkein ja hevosen vetämin luukin on lakannut. (NP 194.)

Villiys edustaa katkelmassa kirjoittajalle idylliä, mutta villiys ei idyllinä kuitenkaan ole täysin yksiselitteinen. Villiys on paradoksi, joka määritellään yleensä inhimillisen puuttumisena, mutta todellisuudessa sillä ei ole määritelmää sitä määrittelevän sivilisaation kontekstin ulkopuolella (Byerly 1996, 54). Alison Byerlyn (mt. 56) mukaan taiteellinen arvostus maisemaa kohtaan kertoo enemmän katsojan asenteesta kuin maisemasta itsestään. Myös *Naisen päiväkirjassa* villiiden ihanne on kirjoittajan oma utopismi ja ajatus, jonka avulla hän uudelleenkuvittelee idylliä sen sijaan, että villiys olisi käsite ilman tällaista inhimillisen ajattelun lähtökohtaa. Villiiden ideaa ei olisikaan ilman kirjoittajaa itsesään (ks. mt. 58), ja siksi villiudessa korostuu se, miten toisaalta on olemassa kirjoittajan halu ihannoida ihmisestä vapaata luontoa ja toisaalta taas täydellisen eronteon mahdottomuus sekä osin myös sen tarpeettomuus.

Kirjoittajan pyrkimyksenä ei ole kuitenkaan eksotisoida luonnosta villiä ja ihmisestä irrallista idylliä, vaan tällaisen utopistisen ajatuksen avulla kirjoittaja pyrkii vaikuttamaan asioihin ja lisäämään arvostusta ei-inhimillistä kohtaan, jolloin lähtökohtana villiysutopismille ei toimi niinkään halu erontekoon, vaan vilpitiön arvostus. Villiys on teoksessa tapa sanallistaa kirjoittajan toiveita siitä, että luonto saisi olla rauhassa ja sen korostuminen muistuttaa myös luvussa 2.3 käsittelemääni hurjuuden ja raadollisuuden idylliä, sillä tällaiset kunniallisuudesta poikkeavat arvot ovat kirjoittajalle selkeästi tärkeitä. Villiys edustaakin siis eräänlaista idyllin päämäärää, jossa kunniallisuudesta poiketaan ja Buellin ympäristötekstin piirteiden mukaisesti ei-inhimillinen etu nousee keskeiseksi eduksi sekä ihmisen vastuu luontoa kohtaan korostuu. Villiys ei myöskään ole jotain annettua, vaan se vaatii aktiivisia tekoja ja näyttäytyy prosessina luonnon vapaan idyllin mahdollistamiseksi. Luonnon idylli tarkoittaakin kirjoittajalle sitä, ettei ihminen riistä, vaan elää yhdessä luonnon kanssa, ja luonto on teoksessa arvokas, vaikka se ei tuottaisi ihmiselle taloudellista tai muuta hyötyä. Toisinaan kirjoittaja kuitenkin nostaa esiin myös luontoon liittyvän epäidyllin:

Kunpa tämä jäljellä oleva metsä saisi kasvaa rauhassa. Miten voimattomaksi minä tunnen itseni yhtiöitten ja välittäjien välissä. Millaisissa käsissä Suomen maisemat

ovatkaan, kaupanhierojien ja rahaparissikkojen; ei heidän toimintansa ole edes liiketaloutta, se on yksityistä voitonhakua ja ahneutta, häikäilemätöntä laskelmallisuutta ja perusarvojen riistoa, luonnon muuttamista tonteiksi, tönöiksi, raiskioiksi ja seteleiksi, jotka kertyvät harvojen taskuun. [...] Jos minulla olisi rahaa, minä ostaisin kaikki tämän metsän puut ja antaisin niiden jäädä paikoilleen näiden lehdokkien ja kämmeköitten suojaksi, maksaisin välittäjälle saman kuin yhtiö, kai minun rahani kelpaisi siinä missä porhojenkin. Oikeastaan tämä on ainoa unelma, joka minulla enää on, ainoa joka saa minut todella tulistumaan vielä. Kunpa onnistuisin joskus kirjoittamaan menestysromaanin! (NP 157–158.)

Ihminen ja luonto näyttäytyvät katkelmassa vastakkaisina, vaikka aina näin ei *Naisen päiväkirjassa* olekaan. Yhteyttä inhimillisen ja ei-inhimillisen välille pyritäänkin teoksessa luomaan nimenomaan lempeyden ja välittämisen kautta, joten kun näin ei tapahdu, vaan metsiä hakataan, yhteys rakoilee selvästi. Kirjoittajan tapa korostaa ihmisen julmuutta luontoa kohtaan voi kuitenkin olla retorinen keino ja tunteenpurkaus eikä niinkään pyrkimys rakentaa polarisaatiota ei-inhimillisen ja inhimillisen välille. Idylli onkin *Naisen päiväkirjassa* hapuilemista ja sen etsimistä, miten ihminen ja luonto voisivat elää yhdessä niin, ettei ihminen hyväksikäyttäisi luontoa, vaan molemmat olisivat yhtä, jota ne osin jo ovatkin. Kirjoittajan purkaus osoittaa myös selvää muutostahtoa, rakenteiden rikkomista ja vaihtoehtojen pohtimista (ks. luku 1.3). Uudelleenkuivittelu ottaakin tässä lainauksessa askeleen edelle: se ei ole vain haaveilua, vaan kumpuaa syvästä tunteesta ja aidosta halusta muuttaa asioita konkreettisesti. Lopun toive menestysromaanin kirjoittamisesta korostaa myös kirjoittamisen merkitystä ja sitä, miten kirjoittaminen ja sillä tienäminen voisi muuttaa asioita sekä toisaalta nostaa esiin kirjoittajan ristiriitaisuuden, sillä tunteikkaan luontoa korostavan purkauksen jälkeen tärkeäksi nousee myös oma henkilökohtainen tavoite.

Luontoon liittyvä epäidylli kytkeytyy myös kapitalismiin ja jälleen materiaalsen todellisuuden epäkohtiin ylipäättään, kuten luvussa 2.1 kirjoitin. Edellisessä lainauksessa hahmoteltu idylli, jota kirjoittaja kuvailee toteuttavansa, jos hänellä olisi rahaa, perustuu kuitenkin nimenomaan rahaan ja jo olemassa olevan systeemin sääntöihin. Kirjoittaja ei toivo esimerkiksi, että omistaminen lakkaisi, vaan toivoo itse voivansa omistaa metsät, jotta ne saisivat olla rauhassa. Silti toive toisenlaisesta maailmasta ja idyllistä on jo olemassa ja Buellia mukailleen ei-inhimillinen etu nousee tärkeäksi. Katkelmassa on myös sisäkirjoitettu käsitys siitä, kuinka luonto ei ole annettua, vaan sitä on aktiivisesti suojeltava. Epäidylli ei siis jää vain toteamuksen tasolle, vaan kirjoittaja aktiivisesti uudelleenkuivittelee toisenlaista asioiden järjestystä, joten vaikka ihmisen totuttu toiminta näyttäytyykin katkelmassa eräänlaisena, jopa heitteisenä epäidyllinä, halu toimia toisin on idyllin keskiössä.

Heidegger (1927/2000, 238) käyttää heitteisyyden ohella käsitettä kodittomuus ja määrittelee sen eksistentiaalis-ontologisena ilmiönä, joka johtuu siitä, miten maailmassa oleminen on heitetty ja jätetty ja sillä lailla outo. *Naisen päiväkirjassakin* kirjoittaja kokee ulkopuolisuutta, mutta tämän kodittomuuden rikkoo kuitenkin luonto, kun hän toteaa esimerkiksi olevansa ”jokselkein kasvi” (NP 60) ja luulevansa, että häntä ei ”enää metsässä huomaa” (NP 60). Tällöin kirjoittajan juurettomuuden ja ulkopuolisuuden tunteet eivät ole epäidyllisiä, vaan pikemminkin neutraaleja. Ei-inhimillisen kanssa hän ei ole irrallinen maailmasta, vaan yhdistyy luonnon idylliin ja siten ei-inhimillinen näyttäytyy myös eräänlaisena pakokeinona yhteiskunnan heitteisyydelle, sillä luontoon kirjoittaja kokee yhteenkuuluvuutta.

Kuten voidaan siis huomata, Buellin ympäristötekstin piirteet ja Bradley'n ja Hedrénin utopismien ominaisuudet toteutuvat *Naisen päiväkirjassa* ja kytkeytyvät siihen, miten kirjoittajan idylli rakentuu. Niin maa, luonnon korostuminen, koira kuin villiyskin edustavat eräänlaisia vaihtoehtoisia yhteiskunnallisia järjestyksiä ja mielikuvitusta, sillä kirjoittaja uudelleenkuvittelee teoksessa idylliä, jossa ei-inhimillinen on keskiössä. Tärkeintä onkin, että ei-inhimillinen on jatkuvasti läsnä ja keskeinen osa teosta ja uudelleenkuvittelemistä. Ei-inhimillinen on myös oleellinen idyllin rakentaja ja syy sille, miksi kirjoittaja on huolissaan epäidyllistä. Luonnon idyllissä kritiikki ja rakenteiden kyseenalaistuminen ovatkin tärkeitä, koska kirjoittaja haluaa selkeästi muuttaa sitä, miten ihminen ei-inhimillistä kohtelee. Ekofeministisestä näkökulmasta naisen ja luonnon toiseus myös hälvenee tällaisen arvostavan uudelleenkuvittelemisen seurauksena, sillä ei-inhimillinen nousee teoksessa keskiöön. Toisaalta kytkös naisen ja luonnon välillä voi näyttäytyä mahdollisuutena sivilisaatiokritiikkiin ja uudenlaiseen identiteetin määrittelyyn emansipaatioon, kuten Iris Kuusela (2008, 82, 103) kirjoittaa Kukku Melkasta (2006, 266–267) mukailleen Kilven *Häätanhu*-romaanin tarkastellessaan. Naisen ja luonnon rinnastuksella on taakkaansa (mt. 267), mutta näenkin, että stereotypoivan naisen ja luonnon kytköksen sijaan keskeinen yhteys *Naisen päiväkirjassa* on henkilökohtaisuudella ja luonnolla. Luonto onkin teoksen kaikista pisimmällä oleva idylli, jossa emansipaatio on mahdollista niin sukupuolen kuin luonnonkin näkökulmasta eikä se rajoitu vain naiseuteen, vaan siihen, miten kirjoittaja henkilökohtaisesti näkee olevansa yhtä luonnon kanssa.

Ei-inhimillinen onkin tärkein kirjoittajan idylli, sillä se toistuu *Naisen päiväkirjassa* jatkuvasti ja nousee suureen arvostukseen. Kirjoittajan vihreiden utopismien tavoitteena on kuitenkin uudelleenkuvitella vielä rauhallisempaa ja rakastavampaa yhteiseloä ihmisen ja ei-inhimillisen välille niin, että dualismin sijaan korostuisivat ymmärrys ja läheisyys. Maan

ohella muutkin vihreät utopismit näyttäytyvätkin kirjoittajan uskon välineinä, jolloin teoksessa kyse ei ole vain Deleuzen (ks. luku 4.1) kuvaamasta uskonpuutteesta, vaan ei-inhimillinen palauttaa kirjoittajan uskon ja toimii tärkeänä kimmokkeena kirjoittajan uskolle.

4.3 Ei-inhimillisen ei kenenkään maa

Jos *Naisen päiväkirjan* luontokuvauksia tarkastellaan ei kenenkään maan käsitteen kehyksessä, luonto näyttäytyy eräänlaisena kirjaimellisena ei kenenkään maana, koska kukaan ei voi omistaa sitä. Luontoon ei teoksessa myöskään vain mennä, vaan kirjoittaja ennen kaikkea elää luonnon kanssa yhdessä ja korostaa sitä, miten hän arvostaa luontoa. Tästä huolimatta kirjoittajan suhde omistamiseen on kiinnostava ja monimutkainen, ja omistaminen linkittyy *Naisen päiväkirjassa* myös ei-inhimilliseen. Luonnonsuojeluhalustaan huolimatta kirjoittajalla on myös inhimilliseen elämään liittyviä toiveita, sillä hän esimerkiksi toivoo kirjoittavansa menestysromaanin, kuten edellisessä alaluvussa kirjoitin sekä intoilee uudesta autostaan, kuten seuraavassa esimerkissä: ”Se synnytti meissä – Ilkassa ja minussa – valtavan hullaantumisen, jollainen syntyy vain yläkanttiin ostamisesta ja mieliteon täyttymisestä” (NP 201). Kirjoittajan idyllisistä luontoon liittyvistä ajatuksista ja kunnioituksesta huolimatta kirjoittaja on siis kiinni myös sellaisessa materiaalisessa heitteisyydessä, jota raha, kuluttaminen ja omistaminen määrittelevät. Suhde omistamiseen ei siis ole yksinkertainen ja kirjoittaja myöntää sen itsekin:

Jos minulla vain olisi rahaa, niin minä en taatusti olisi toimeettomana katsellut tämän maiseman raiskaamista ympärilläni, minä omistaisin tämän alueen ja täällä kasvaisi koskematon metsä ja viimeistään nyt minä ostaisin tuon viimeisen metsän enkä edes tinkisi hinnasta vaan pulittaisin sanaakaan sanomatta sen ryökäleen ensimmäiseksi henkäisemän hinnan sen nenän eteen, niin että sitä jäisi ikuisesti harmittamaan ettei pyytänyt enemmän. Tunnenhan minä kaupanteon psykologian, liikemiehen tytär, samalla tavoin ansaituilla rahoilla koulutettu toisen polven hyödynnauttija.

Siinä minun elämäni paradoksi, yksi monista.

Jälleen minun on todettava: minä ymmärrän maanomistuksen himon, tämän väärimmän kaikista. (NP 159–160.)

Katkelmasta välittyy metsän merkitys kirjoittajalle, mutta myös se, millainen merkitys rahalla ja omistamisella on. Esimerkki osoittaa, kuinka samaan aikaan ovat olemassa sekä halu suojella luontoa että ymmärrys siitä, miten yhteiskunta kapitalistisessa järjestelmässä toimii. Omistaminen ja ylipäättään yhteiskunnassa eläminen asettuvat ei kenenkään maahan, jossa luonto on idylli, jota halutaan suojella ja omistaminen taas epäidylli, josta ei kuitenkaan päästä ainakaan yksilönä täysin eroon. Kirjoittaja rivien välissä siis hyväksyykin sen, että

elämä tällaisessa maailmassa pitää sisällään aina jonkinlaisia myönnytyksiä ja ristiriitaisuuksia, ja hän toteakin sen olevan yksi hänen elämänsä monista paradokseista.

Kirjoittajan toive omistaa ei siis tapahdu tyhjiössä, jossa hän sokeasti haalisi lisää omistettavaa, vaan hän nimenomaan tiedostaa omistamiseen liittyvän ristiriitaisuuden. Se, että kirjoittaja joutuu myöntämään omistamisen ja rahan merkityksen, ei poista kritiikin mahdollisuutta. Halu muuttaa epäidylliä ei tarkoitakaan kirjoittajalle sitä, että omistamisesta olisi realistista luopua kokonaan ainakaan nykyisessä yhteiskuntajärjestelmässä, jotta metsien kohtelua voisi kritisoida. Paradoksin poistuminen olisikin mahdollisesti eräänlainen utopia, mutta kirjoittaja ymmärtää sen vaikeuden ja siten muutoksen onkin tapahduttava epäidyllin heitteisyydestä käsin, sillä totaalinen omistamisesta luopuminen ei näyttäydy realistisena. Omistamiseen liittyvä ristiriita kertoo nähdäkseni myös siitä, miten kirjoittaja ei tyypistä muutosta vain yksilöiden harteille. Hän kyllä toivoo omistavansa metsät itse voidakseen kohdella niitä paremmin, mutta samaan aikaan kirjoittaja näkee esimerkiksi ympäristön kaltoinkohtelun myös yksilöä laajempänä ja rakenteellisempänä asiana. Metsän omistamisesta haaveilu onkin eräänlainen kirjoittajan keskeneräinen idylli, jonka avulla hän pyrkii muuttamaan asioita ja elämään ristiriidan kanssa.

Paikoin ajatukset omistamisesta ulottuvat *Naisen päiväkirjassa* myös eläimiin, kuten seuraavassa, jo aiemmin sukupuolen näkökulmasta käsittelemässäni katkelmassa:

Koiravainajani ja Robin tulevat mieleen. Molemmat ovat merkinneet läheisyyttä. Robin lisäksi voimakkaita elämyksiä, mutta silti näistä kahdesta koira oli merkittävämpi. Se oli minun. (NP 49.)

Katkelmassa kirjoittaja kaipaa koiraansa ja syy koiran merkittävyydelle on se, että koira on ollut hänen omansa. Kirjoittaja ei avaa toteamusta sen enempää, mutta siitä välittyvä ajatus, jonka mukaan omistaminen tuo inhimillisen ja ei-inhimillisen väliseen suhteeseen jotakin lisää. Koira on eräänlainen ihmissuhdetta parempi ja yksinkertaisempi idylli, mutta toisaalta omistamisen korostuminen on osa epäidylliä, koska silloin ei-inhimillisestä tulee alistainen inhimilliselle.

Lainauksen perusteella käy myös ilmi, että Robin ei voi samalla lailla olla kirjoittajan oma, mikä voi johtua esimerkiksi Robinin luonteesta, sukupuolesta ja siitä, että Robin on ihminen toisin kuin lemmikki. Lemmikkieläimet toki ovat aina jonkun omia, mutta omistamisen korostuminen on kiinnostava kysymys *Naisen päiväkirjassa*, koska se on osin ristiriidassa kirjoittajan ei-inhimillistä arvostavan ja ylistävän luontosuhteen kanssa. Kirjoittaja ei tässä

esimerkissä kuitenkin näytä itse tiedostavan tai ainakaan kirjoita auki tätä ristiriitaa. Paradoksi näyttäytyy ei kenenkään maana, jossa yhtä aikaa sekä kunnioitetaan ei-inhimillistä että joudutaan kohtaamaan ristiriitaisuus. Samalla olemassa ovat myös koiraan liittyvät kaksi eri puolta: toisaalta kirjoittaja arvostaa ei-inhimillistä nostamalla koiran ihmissuhdetta merkittävämmäksi, mutta toisaalta koiran omistaminen näyttäytyy hänelle tärkeänä asiana.

Pelkän omistamisen korostumisen sijaan tai ainakin sen lisäksi kuitenkin tärkeää on myös se, että toinen ihminen ei ole välttämättä samalla lailla saavutettavissa kuin koira, vaikka kirjoittaja myös itse torjuu Robinin tulon kesäksi luokseen. *Naisen päiväkirjassa* käy muun muassa ilmi, että Robin on perheellinen mies ja asuu ulkomailla ja suhde näyttääkin perustuneen pikemminkin hetkelliseen intohimoon kuin pysyvyyteen. Robin ei välttämättä ole koskaan ollut kirjoittajan ”oma” ainakaan samalla lailla kuin koira, joka tarvitsee ihmistä eri tavalla kuin toinen ihminen, jolla on oma elämänsä muualla. Huolenpidosta huolimatta koira ei kuitenkaan vaadi samanlaisia asioita kuin mies, jota joutuisi passaamaan ja jonka vuoksi kirjoittaja ei voisi kirjoittaa niin kuin yksinään, kuten olen aiemmin todennut. Tässä esimerkissä omistaminen onkin ei kenenkään maa, jossa kyse ei ole vain omistamisesta, vaan suhteen merkityksellisyydestä. Vastakkain asettuvat halu omistaa ja saada jotakin omaa sekä toisaalta taas luonnon autonomisuus ja halu kunnioittaa ei-inhimillistä.

Eräs omistamiseen liittyvä näkökulma teoksessa on myös se, kun kirjoittaja on kesämökkillään ja hänen mökkinaapurinsa alkavat kulkea hänen pihansa läpi ja tallovat polun kirjoittajan omenapuiden lähelle. Kirjoittaja on asiasta närkästynyt: hän kuvailee tilannetta melko pitkästi, vie polulle kieltotaulun sekä sanoo naapureille asiasta suoraan. Kirjoittaja perustelee pyyntöään omenapuilla ja sillä, miten hän haluaa ”suojella tätä niittyä” (NP 129). Lisäksi hän kuvailee naapureita seuraavalla tavalla:

Näin tulevat kaupunkilaiset ja valtaavat kaiken. He eivät voi käsittää, ettei jokin kuuluisi heidän nautintaoikeuksiinsa. Samoin tulevat jonakin päivänä keskieurooppalaiset kuin vieraat hyönteiset ja pesiytyvät kaikkialle. Ja me olemme liian ujoja torjuaksemme heidät. Menetämme heille maiseman ja luonnon lisäksi myös yksityisyytemme. Ei tämänkään paikan rauhaa takaa mikään, jos mökkien omistajat alkavat vaihtua. Tämä oli ensimmäinen juhannus jolloin järveltä kuului mekastusta. (NP 130.)

Luonto ja yksityisyys näyttäytyvät katkelmassa idyllinä, jota kaupunkilaiset käytöksellään ja ymmärtämättömyydellään uhkaavat. Kirjoittaja itse ei koe lukeutuvansa heihin, vaan puolustaa luontoa ja nimenomaan perustelee luonnolla sen, miksi polun muodostuminen hänen pihansa poikki häiritsee häntä niin paljon. Itse omistaminen näyttäytyykin katkelmassa

toissijaisena seikkana, sillä vain luonnolla ja yksityisyydellä on kirjoittajalle merkitystä. Omistaminen liitetäänkin käsitteenä usein vapauteen, riippumattomuuteen sekä toisaalta myös itsekkyyteen, mutta omistamisen käänttöpuolena voidaan nähdä se, miten omistaminen ei vapauta omistajaa kohteeseen liittyvistä velvoitteista (Oksanen 2015). Kirjoittaja näkeekin tontin omistamisen tuovan tällaisia velvollisuuksia suhteessa ympäristöön. Hän samaistaa itsensä luonnon puolestapuhujaksi ja uskoo olevansa merkittävästi erilainen kuin muut ihmiset. Luonto näyttäytyy jälleen kirjaimellisena ei kenenkään maana, joka ei varsinaisesti kuulu kenellekään, mutta johon kirjoittaja kokee olevansa ikään kuin etuoikeutetumpi, koska hän on erilainen kuin muualta tulevat kaupunkilaiset. Katkelma näyttäytyy samaan aikaan myös itseironisena, koska kirjoittaja itsekin viettää talvet kaupungissa ja palaa sieltä kesäksi mökilleen. Ylipäätään suhteessa luontoon *Naisen päiväkirjassa* korostuukin kirjoittajan itseironia ja se, miten hän on tietoinen ristiriitaisuudestaan. Siksi suhde omistamiseen on ei kenenkään maa, jossa idylli on heitteisesti kiinni olemassa olevissa arvoissa ja toisaalta uudelleen kuvittelun alaisissa toiveissa.

Polusta kuitenkin paisuu iso asia, jota kirjoittaja pohdiskelee useamman sivun verran. Kyse ei nähdäkseni olekaan vain tästä kirjaimellisesta pihan poikki kulkevasta polusta, vaan laajemmin luonnon, oman tilan ja yksityisyyden merkityksestä. Tunteen suuruus välittyy myös kerronnan tavassa, koska teoksen päiväkirjamerkinnot ovat pääosin melko lyhyitä, mutta kyseinen merkintä on useamman kappaleen pituinen ja kappaleissa on enemmän virkkeitä kuin suurimmassa osassa *Naisen päiväkirjan* merkintöjä. Kirjoittajan evakkotaustaan suhteutettuna polku näyttäytyy pelkän kulkureitin sijaan yksityisyyden ja oman tilan vaalimisena, sillä teoksessa korostuvat tietty juurettomuus, erakoituminen ja yksinäisyys, jotka osaltaan selittyvät kirjoittajan evakkotaustalla. Kirjoittaja toteaa esimerkiksi, kuinka ”[m]inun elämäkokemukseni, ”karjalaisuus”, näkyy minussa kykenemättömyytenä jatkuviin ihmissuhteisiin” (NP 12). Karjala on teoksessa eräänlainen menetetty idylli, johon liittyvissä tunteissa on epäidyllisiä piirteitä, kuten juuri kyvyttömyys jatkuviin ihmissuhteisiin. Kyseessä ei olekaan vain fyysisen kodin menettäminen, vaan lisäksi siitä seuraava juurettomuuden kokemus, jonka vuoksi kirjoittaja haluaa vaalia omaa tonttiaan. Kirjoittaja myös pelkää ”menettävänsä” maiseman, mikä toisaalta kertoo sisäistetystä omistamisen korostamisesta: maisema on katkelmassa jotain ikään kuin kirjoittajalle kuuluvaa, jota muut huolimattomalla käytöksellään uhkaavat. Ylipäätään maiseman arvostaminen kumpuaa inhimillisistä lähtökohdista, sillä luonnon hahmottaminen

nimenomaan maisemana on tietynlainen valinta. Samalla sen merkitys perustuu ainakin osittain siihen, miten ihminen sitä arvottaa, koska maisema voidaan ”menettää”.

Sukupuolen näkökulmasta yksityisomistaminen linkittyy myös sukupuolten valta-asemaan, ja naisen kohtalo on sidottu nimenomaan yksityisomistamiseen (de Beauvoir 1949/2009, 163). Tulkintani mukaan omistaminen tuokin eräänlaista turvaa evakkotaustan ohella myös sukupuolen vuoksi. *Naisen päiväkirjan* kirjoittaja on eronnut keski-ikäinen nainen, jolle oma tontti on tärkeä ja konkreettinen osa itsenäisyyttä ja vapautta, joiden saavuttaminen ei ole ollut itsestään selvää. Itsenäisyys ja yksityisyys ovat kirjoittajalle tärkeä idylli, jonka vuoksi hän onkin tehnyt valintoja, kuten eronnut puolisostaan ja valinnut kirjoittamisen. Naapureiden kulkeminen väärästä kohdasta kirjoittajan pihan poikki voikin näyttäytyä rajojen rikkomisena, jota kirjoittaja on naisena joutunut kohtaamaan muutenkin. Tähän puolestaan omistaminen näyttäytyy ratkaisuna, ja omistaminen voikin naissukupuolen näkökulmasta olla emansipatorinen asia, vaikka se tapahtuukin ristiriitaisesti suhteessa luontoon.

Ekofeministisestä näkökulmasta tällainen naisen omistajuutta korostava feminismi asettuikin jokseenkin kyseenalaiseen valoon, kun omistaminen kohdistuu luontoon eli esimerkiksi juuri tonttiin, jossa on niittyä ja omenapuita. Omistaminen voi olla naiselle tärkeää ja korostaa hänen itsenäisyyttään ja vapauttaan, mutta silloin sorto tai tässä tapauksessa omistaminen kohdistetaankin naisen sijaan luontoon. Omistaminen ei kuitenkaan *Naisen päiväkirjassakaan* ole ensisijaisesti omaisuuden kerryttämistä eikä luonnon alistamista, vaan pikemminkin yhteiseloä luonnon kanssa ja naiselle historiallisesti tärkeä itsenäisyyden mahdollistaja. Yksityisomistaminen on myös kapitalistiseen talousjärjestelmään olennaisesti kuuluva asia, josta yksilön on hankala irrottautua etenkin, jos haluaa omaa tilaa ja rauhaa, kuten kirjoittaja. Suhde ihmisen ja luonnon välillä on kohdeteoksissa jatkuvaa rakentamista ja kirjoittaja hakee paikkaansa, jossa voisi olla ei-inhimillistä häiritsemättä. Tätä suhdetta rakennetaan kapitalistisesta heitteisyydestä käsin, jossa ei-inhimillinen on alisteisessa asemassa suhteessa inhimilliseen, mikä osaltaan selittää kirjoittajan halua omistaa ja määritellä polkuja, joista kuljetaan. Polut ovat aina sekä luonnottomia että luonnollisia: ihmiset talloivat niitä haluamiinsa paikkoihin ja suunnittelevat kulkemisiaan mutta toisaalta myös eläimet luovat polkuja ilman tällaisia suunnitelmia. Polku on ei kenenkään maa, jossa luonnonsuojelu ja oman tilan vaaliminen kohtaavat sekä osoittavat sen, miten syvällä ajatus omistamisesta on myös kirjoittajassa, joka haluaa ennen kaikkea suojella luontoa.

Omistamisen paradoksaalisuus korostuuikin teoksessa jatkuvasti osin tiedostamattakin, koska kirjoittaja haluaa sekä vapautensa että ei-inhimillisen arvostamisen, jotka eivät yksiselitteisesti pysty kumpikaan sulkemaan toista pois ei kenenkään maasta. Paradoksi voidaan määritellä lausunnoksi, joka päällisin puolin näyttäytyy ristiriitaisena tai järjettömänä, mutta joka lähemmin tarkasteltuna voi sisältää taustalla olevan totuuden (Murfrin & Ray 1997, 325). Tämä näkyy myös *Naisen päiväkirjassa*, jossa omistamisen korostuminen ja ei-inhimillisestä huolehtiminen näyttäytyvät osin ristiriitaisina, mutta joiden suhde toisaalta kuitenkin paljastaa jotakin idyllin ja idyllin ulkopuolisen monimutkaisesta dynamiikasta sekä idyllin prosessimaisuudesta. Paradoksi myös osoittaa molempien merkityksen, sillä yhteiskunnassa on vaikea elää totaalisesti ilman omistamista, mutta silti ei-inhimillisestä voi välittää.

Omistaminen muistuttaakin *Naisen päiväkirjassa* Virginia Woolfin (1929) tunnettua ajatusta siitä, kuinka naisella tulee olla oma huone ja toimeentulo, jotta hän voi kirjoittaa. Tontin omistaminen on *Naisen päiväkirjassa* eräänlainen oma huone, jossa kirjoittaja voi olla vapaasti ja joka kuuluu hänelle. Tontti, itsenäisyys ja osin myös yksinäisyys siis mahdollistavat kirjoittajalle kirjoittamisen ja luonnossa viihtymisen, ja samalla omistaminen myös tuo kirjoittajalle turvaa, kun kyse on sukupuolesta, rauhasta tai suhteesta toisiin ihmisiin tai eläimiin. Omistaminen on ei kenenkään maa myös siitä näkökulmasta, että se kuuluu kapitalismiin, mutta toisaalta se myös tuo kirjoittajalle etenkin sukupuolensa näkökulmasta vapautta eli myös mahdollistaa kirjoittajan idylliä. Omistaminen voi siis olla väliaikaisratkaisu, joka toimii kapitalismin ehdoilla ja vapauttaa kirjoittajan kapitalismin asettamissa rajoissa ja mahdollisuuksissa siihen kuuluvilla keinoilla ennen kuin idylli voi kokonaan toteutua. Toistaiseksi omistamattomuus onkin epärealistinen utopismi, jossa Bradley'n ja Hedrénin kuvaamien vaihtoehtoisten järjestysten tutkiminen on silti mahdollista. Kirjoittajalla vaikuttaakin olevan muutostahtoa, mutta varsinaiset keinot muutokseen ovat vielä rajallisia ja niitä sanallistetaan omistamisen kautta.

Luvussa 2.2 lainaamassani katkelmassa kirjoittaja kuvaa myös emotionaalista omistamista, ja edellisessä alaluvussa käsittelemässäni lainauksessa hän toteaa, kuinka ”myös Robin on omistanut sielullaan tämän maiseman” (NP 51). Omistaminen onkin *Naisen päiväkirjassa* uudelleen kuvittelun alainen asia ja näyttäytyy monimuotoisena käsitteenä ja eräänlaisena metaforana läheisyydelle. Omistaminen ei tarkoita vain ruumiillista, materiaalista todellisuuden entiteettien haalimista tai esimerkiksi rahalla hankittavaa omistusoikeutta, vaan myös vapauden ja arvostuksen ideaa. Omistamisen kohteena voivatkin pelkkien

käyttöesineiden olla myös esimerkiksi abstraktit ideat tai aika (Oksanen 2015), mikä on oleellista myös *Naisen päiväkirjassa*. Omistaminen ei ole kirjoittajalle vain materian haalimista, vaan siihen liittyy syvempiä ja abstraktimpia tuntemuksia ja mahdollisuus omistaa symboloi aineettomia asioita, kuten itsenäisyyttä. Tarve omistaa on teoksessa toisinaan toteavaa ja luonnollista, mutta paikoin kirjoittaja myös tiedostaa ei-inhimillisen merkityksen. Omistaminen ei olekaan teoksessa synonyymi hyötymiselle, vaan pikemminkin rinnakkaiselolle. Halu tai tarve omistaa eivät myöskään kumpua siitä, että inhimillinen haluaisi alistaa ei-inhimillistä, vaan tärkeintä se on suhteessa toisiin ihmisiin, koska omistamisen avulla kirjoittaja haluaa vaalia yksinoloaan ja itsenäisyyttään.

Omistaminen liitetään kuitenkin usein ensisijaisesti materiaaliseen ja rahaan linkittyvään omistamiseen, jolloin kyseistä sanaa käyttämättä yhä edelleen ihannoidaan eräänlaista alistussuhdetta eli sitä, että jokin on jonkun omaa. Omistamisesta kirjoittaminen kytkeytyykin edellisessä alaluvussa käsittelemääni metsähakkuista koskevaan lainaukseen, jossa kirjoittaja toivoo kirjoittavansa menestysromaanin, jotta voisi ostaa metsät omakseen. Toisaalta omistaa-sanan käyttö tällaisessa henkisessä merkityksessä voi tarkoittaa sen uudistamista ja haltuun ottamista osaksi idylliä pois epäidyllistä. *Naisen päiväkirjassa* omistamisesta uudelleenkuvitellaankin toisenlainen, vähemmän kuluttamiseen ja enemmän merkitykseen perustuva käsite.

Tässäkin yhteydessä näkyy se, miten uudelleenkuvittelemis tapahtuu heitteisyydestä käsin, sillä idylliä rakennetaan osin talouskasvua ja omistamista korostavan yhteiskunnan lähtökohdista ponnistaen. Ei-inhimillisen yhteydessä korostuu myös se, miten ei kenenkään maa ei välttämättä ole epäpoliittinen. Esimerkiksi Lea Rojola (2013, 203) yhdistää ei kenenkään maahan osin Viikarista poiketen ideologisuuden. Myös *Naisen päiväkirjassa* ei-inhimillinen on ideologinen, koska luontoa halutaan suojella eikä se kuulu kenellekään ja toisaalta taas ollaan kiinni kapitalistisessa omistamisen korostumisen heitteisyydessä. Karkaman (1994, 199) mukaan yksilö, jonka toimintaa eivät ohjaa pysyvät arvot tai luonnon kiertokulku, on aina eräänlaisessa välitilassa. *Naisen päiväkirjassa* luonnon kiertokulku kyllä vaikuttaa kirjoittajan olemiseen, mutta pysyvien arvojen puuttuminen voi osaltaan selittää välitilaa. Kirjoittaja ei omaksu vain valmista systeemiä tai pysyviä, ennalta annettuja arvoja, vaan haluaa uudelleenkuvitella itse. Silti hän ei pääse täysin irti yhteiskunnallisesta heitteisyydestä, joten hän asettuu näiden kahden väliseen ei kenenkään maahan.

Välitilaa on myös luonnehdittu umpioksi, josta puuttuu eteenpäin vievä vastavoima ja jossa ristiriidat näyttäytyvät synkronisena vaihteluna (Karkama 1994, 240). *Naisen päiväkirjan* välitilat eivät kuitenkaan näyttäydy umpikujana, vaan ajallisena välitulana, siis eräänlaisena väliaikana, jossa etsitään tapoja elää heitteisyyden kanssa ja uudelleenkuvitellaan idylliä. Teoksessa synkroninen vaihtelu onkin sopeutumista ja kahden erilaisen puolen tasapainon etsimistä, jolloin välitulassa ollaan liikkeessä ja avautumassa kohti parempaa uudelleenkuvittelua.

Siten myös omistaminen näyttäytyy tällaisena monimutkaisena, erilaisten hyötyjen ja arvojen kietoutumana, jonka ei kenenkään maassa epäidyllin totaalinen hylkääminen ei ole mahdollista, mutta mikä ei silti poista idyllin uudelleenkuvittelun mahdollisuutta. Ei kenenkään maata onkin kirjoitettu esiin esimerkiksi toisensa poissulkevien vaihtoehtojen kuvaamisen kautta (Viikari 1992, 48). Myös *Naisen päiväkirjassa* osittain vastakkaisina näyttäytyvät näkemykset kohtaavat, mutta eivät kuitenkaan sulje toisiaan kokonaan pois, vaan pikemminkin koettelevat ja alleviivaavat vanhoja käsityksiä omistamisesta sekä toisaalta ovat osa Bradley'n ja Hedrénin kuvaamaa utopismin tutkivaa, reflektioivaa ja muutostahtoa simuloivaa luonnetta. Vaikutelma ei kenenkään maahan asettumisesta teoksessa syntyikin siitä, että kirjoittaja on kiinni molemmissa kannoissa, niin epäidyllissä kuin idyllissäkin sekä suhteessa omistamiseen että ylipäätään koko teoksessa. Ristiriitaisuus ja niiden ratkaisemattomuus kuuluvatkin elämään (Karkama 1994, 240), ja siksi ei kenenkään maa on eräänlainen motiivi *Naisen päiväkirjassa*, jossa eletään paradoksaalisuuden ja sitoutumattomuuden kanssa. Välitila ei teoksessa olekaan hukassa olemista ja sillä lailla tyhjää tilaa, vaan mahdollisuuksia liikkeessä olevaan uudelleenkuvitteluun eikä siten idylli ole vain päämäärä, vaan prosessi kohti parempaa.

5 Lopuksi

Tässä pro gradu -tutkielmassa olen tarkastellut Eeva Kilven päiväkirjaromaania *Naisen päiväkirja* idyllin ja idyllin ulkopuolisen ilmentymisen ja näiden kahden välisen suhteen näkökulmasta. Olen hyödyntänyt tutkimuksessani etenkin utopismista tehtyä tutkimusta ja uudelleen kuvittelun käsitettä. Lisäksi olen tarkastellut idylliä ja sen ulkopuolista feministisen tutkimuksen ja ekokritiikin teoreettisissa viitekehyksissä sekä hyödyntäen näitä kahta yhdessä ekofeministisestä näkökulmasta. Tutkielmani rakenne etenee henkisestä kohti materiaalista todellisuutta: ensin käsittelen arjessa ilmeneviä ahdistuksen ja uudelleen kuvittelun aiheita, joista siirryn sukupuolen tarkasteluun ja lopuksi materiaaliseen lohdutukseen eli ei-inhimilliseen.

Tutkielmassani käy ilmi, että kirjoittajan oma idylli ja sen ulkopuolinen ahdistusta aiheuttava maailma ovat tiiviissä suhteessa toisiinsa. Olen hyödyntänyt Martin Heideggerin käsitettä heitteisyys, sillä toisenlaisen, paremman idyllin kuvittelemisen tapahtuu heitteisyydestä eli tietyistä rajallisista, usein yhteiskunnallisista lähtökohdista käsin. Arjen epäidylli ilmenee *Naisen päiväkirjassa* esimerkiksi kuoleman, suorittamisen ja alakulon näkökulmasta, mutta nämä lähtökohdat eivät kuitenkaan estä kirjoittajan uudelleen kuvittelua, vaan pikemminkin toimivat alustana ja kimmokkeena kirjoittajan utopismille. Arjen idylli puolestaan ilmenee teoksessa muun muassa herkkyyden, myötätunnon ja lukemisen korostumisen kautta, ja niiden tärkein rooli onkin auttaa kirjoittajaa selviytymään epäidyllistä huolimatta. Sukupuolen näkökulmasta idylli ja epäidylli näyttävät naisen toiseuden poistamisena etenkin kirjoittamisen avulla, henkilökohtaisen näkökulman korostumisena ja sukupuoliroolien rikkomisena sekä toisaalta niiden ajoittaisena, usein tiedostamattomana toisintamisena niin suhteessa kirjoittajaan itseensä kuin esimerkiksi miehiinkin. Ei-inhimillinen puolestaan on kirjoittajan yksiselitteisin idylli, jota hän korostaa ja arvostaa erityisesti ja jossa idylli näyttää kaikkein selkeimmin, vaikka ihmisen toiminta luontoa kohtaan ajoittain epäidyllistä onkin.

Tärkeäksi käsitteeksi tutkimuksessani nousee ei kenenkään maa, jonka avulla tarkastelen idyllin ja epäidyllin ristiriitaisuutta kirjoittamisen ja omistamisen näkökulmasta, sillä kummassakin on selviä piirteitä idyllistä ja sen ulkopuolisesta: kirjoittaminen on sekä ponnisteluja vaativaa työtä että henkireikä ja intohimo ja suhteessa omistamiseen puolestaan kohtaavat niin halu suojella luontoa kuin toisaalta myös evakkouden ja itsenäisyyden

merkitykset. Ei kenenkään maan näkökulmasta peilaankin *Naisen päiväkirjaa* osittain sotien jälkeisessä modernismissa korostuneiden välitilojen kuvaamiseen. Välissä oleminen kytkeytyy tutkimuksessani myös arkeen, sukupuoleen ja ei-inhimilliseen, sillä teoksessa on nähtävissä niin kirjoittajan omat, utopismiin kytkeytyvät toiveet ja halu uudelleenkuvitella toisin sekä toisaalta sisäistetyt normit. Teoksessa välitila onkin ennen muuta sitä, miten kirjoittajaan vaikuttavat sekä epäidylli että idyllin uudelleenkuvittelemiselle eikä kummankaan poissulkeminen ole realistista.

Rakennan tutkimuksessani idyllistä käyttökelpoisen käsitteen ja lukutavan, jonka avulla voidaan tarkastella yhteiskunnallisesta heitteisyydestä käsin ilmenevää utopistista ajattelua ja uudelleenkuvittelemista. Utopismi kuvastaakin tutkimuksessani kirjoittajan idyllisiä ajatuksia ja haaveita, joiden avulla kirjoittaja kurkottaa kohti idylliä prosessimaisesti epäidyllin heitteisyydestä huolimatta. Tässä tärkeänä on uudelleenkuvittelemiselle, joka *Naisen päiväkirjassa* ilmenee etenkin kirjoittamisena, ja siten kirjoittaminen tarkoittaa idyllin kokeilemistä ja rakentamista sekä seuraavaa askelta ajattelemisen ja haaveilun jälkeen. Idylli ei kuitenkaan ole valmis tai täydellinen päämäärä, vaan sopeutumisprosessi ja nimenomaan paremman etsimistä. Toisinaan idylliä rakentaessa joudutaan myös tekemään myönnytyksiä ja toimimaan vanhojen arvojen ja normien heitteisyyden puitteissa eikä idylli näyttäydy ristiriidattomana tilana, vaan ongelmien kanssa elämisenä ja asteittain paremman etsimisenä. Osa uudelleenkuvittelemisesta on selkeästi uutta rakentavaa ja osa taas kuvailevampaa, mikä sekin kuitenkin toimii lähtökohtana uudelleenkuvittelemiselle. Tutkielmani osoittaa myös, että monilla asioilla on sekä idyllisiä että epäidyllisiä piirteitä. Siksi idylliä ja epäidylliä ei voi vain erotella toisistaan tai jakaa asioita mekaanisesti jommallekummalle puolelle, vaan idylli on rakentamista ja erilaisten asioiden yhteiseloja heitteisyydestä huolimatta. Siten myöskään idyllin ulkopuolinen ei ole vain ulkopuolisuutta ja poissulkemista, vaan osallisuutta prosessissa. Ristiriitaisuuden hyväksyminen tarkoittaaakin teoksessa sitä, että esimerkiksi itsenäisyys ja kaipaus eivät sulje toisiaan pois.

Yhteiskunnallinen heitteisyys ei siksi olekaan *Naisen päiväkirjassa* vain staattinen ja muuttumaton tila, vaan lähtökohta, joka kyllä vaikuttaa kirjoittajaan, mutta josta huolimatta hän voi pyrkiä rakentamaan idylliä. Vastaus epäidyllin ahdistavuuteen löytyy toisinaan henkisestä maailmasta, kuten lukemisesta, jonka kirjoittaja toteaa esimerkiksi voivan korvata maailman. Täysin eroon ruumiillisuudesta ei kirjoittaja kuitenkaan pääse ja siinä etenkin ei-inhimillinen on tärkeässä roolissa, sillä kirjoittaja korostaa esimerkiksi maahan palaamisen lohdullisuutta. Teoksessa ihmisen ja luonnon välillä ei myöskään ole jyrkkää erottelua, vaan

nämä kaksi maailmaa liittyvät vahvasti yhteen ja sulautuvat toisiinsa muodostaen jatkumon jyrkän erottelun sijaan. Siten idylli näyttäytyykin teoksessa kirjoittajan tasapainotteluna siinä, miten voisi elää mahdollisimman kunnioittavassa ja rakastavassa suhteessa ei-inhimillisen kanssa. Tärkeää *Naisen päiväkirjassa* onkin se, että luonto ei ole vain annettu kehys tai paikka, johon mennään, vaan jonka kanssa ollaan yhdessä koko teoksen läpi ja josta saadaan esimerkiksi lohtua.

Tutkimukseni osoittaa, että kirjoittaja-käsitteen käyttö on sopiva valinta, sillä kirjoittaminen on teoksessa ja tutkimuksessa niin suuressa roolissa niin kirjoittamisen ristiriitaisuuden kuin kirjoittavan naisenkin näkökulmasta. Kirjoittaminen on teoksessa myös tärkein uudelleen kuvittelun väline sekä keino rakentaa idylliä. Osaltaan tähän kytkeytyy myös päiväkirjaromaani lajina, sillä se toimii otollisena alustana henkilökohtaisuuteen perustuvien idyllien kokeilemiselle. Keskeiseksi tutkimuksessani nousee henkilökohtaisuus esimerkiksi jonkin yleisen tai essentiaalisen naiseuden kuvaamisen sijaan, ja kaikkein tärkeimpänä sekä eniten valmiina idyllinä näen kohdeteoksessa ei-inhimillisen. Henkilökohtaisuudessa ja etenkin henkilökohtaisessa kirjoittamisessa sekä ei-inhimillisessä onkin paljon samaa, sillä ne molemmat ovat tärkeitä idyllin peruspilareita ja keinoja selviytyä epäidyllin heitteisyydessä.

Lähteet

Tutkimuskohde

NP = Kilpi, Eeva 1978: *Naisen päiväkirja*. Helsinki: WSOY.

Tutkimuskirjallisuus

Aaltola, Elisa & Keto, Sami 2017: Johdanto. Teoksessa *Empatia. Myötälämisen tiede*.

Helsinki: Into, 7–9.

Barthes, Roland 1973/1993: *Tekstin hurma*. Suom. Erkki Vainikkala. Helsinki: Vastapaino.

Bartkowski, Frances 1989: *Feminist Utopias*. Lincoln, London: University of Nebraska Press.

Beauvoir, Simone de 1949/2009: *Toinen sukupuoli I. Tosiasiat ja myytit*. Suom. Iina

Koskinen, Hanna Lukkari ja Erika Ruonakoski. Helsinki: Tammi.

Beauvoir, Simone de 1949/2011: *Toinen sukupuoli II. Eletty kokemus*. Suom. Iina Koskinen,

Hanna Lukkari ja Erika Ruonakoski. Helsinki: Tammi.

Bertram, Vicki 1998: Theorising Personal: Using Autobiography in Academic Writing.

Teoksessa *Contemporary Feminist Theories*. Eds. Stevi Jackson & Jackie Jones.

Edinburgh: Edinburgh University Press, 232–246.

Birkeland, Janis 1993: Ecofeminism: Linking Theory and Practice. Teoksessa *Ecofeminism:*

Women, Animals, Nature. Ed. Greta Gaard. Philadelphia: Temple University Press.

13–59.

Bloch, Ernst 1959/1986: *The Principle of Hope*. Trans. Neville Plaice, Stephen Plaice & Paul

Knight. Oxford: Basil Blackwell.

Bradley, Karin & Hedrén, Johan 2014: Utopian Thought in the Making of Green Futures.

Teoksessa *Green Utopianism. Perspectives, Politics and Micro-Practices*. Eds. Karin

Bradley & Johan Hedrén. New York, London: Routledge, 1–20.

Braidotti, Rosi 2003: Cyberteratologies: Female Monsters Negotiate the Other's Participation in Humanity's Far Future. Teoksessa *Envisioning the Future: Science Fiction and the*

Next Millennium. Ed. Marleen S. Barr. Middletown, CT: Wesleyan University Press,

146–169.

Braidotti, Rosi 2019: *Posthuman Knowledge*. Cambridge: Polity Press.

Buell, Lawrence 1995: *The Environmental Imagination. Thoreau, Nature, Writing and the Formation of American Culture*. Cambridge & London: Harvard University Press.

- Butler, Judith 1990/2006: *Hankala sukupuoli. Feminismi ja identiteetin kumous*. Suom. Tuija Pulkkinen & Leena-Maija Rossi. Helsinki: Gaudeamus.
- Byerly, Alison 1996: The Uses of Landscape. The Picturesque Aesthetic and the National Park System. Teoksessa *The Ecocriticism Reader. Landmarks in Literary Ecology*. Eds. Cheryll Glotfelty & Harold Fromm. Athens & London: The University of Georgia Press, 52–68.
- Böhling, Ulla 2015: Kirjoitan, siis olen. Kirjailijatyön kuvaukset Eeva Kilven teoksessa *Naisen päiväkirja* ja Maria Peuran teoksessa *Antaumuksella keskeneräinen*. Pro gradu -tutkielma. Kotimainen kirjallisuus. Turku: Turun yliopisto.
- Cixous, Hélène 1975/2013: Medusan nauru. Teoksessa *Medusan nauru ja muita ironisia kirjoituksia*. Suom. Heta Rundgren & Aura Sevón. Helsinki: Tutkijaliitto, 33–67.
- Cixous, Hélène 1976/1991: ”Coming to Writing”. Teoksessa *“Coming to Writing” and Other Essays*. Eds. Deborah Jenson. Suom. Sarah Cornell, Deborah Jenson. Ann Liddle & Susan Sellers. Cambridge: Harvard University Press, 1–58.
- Cixous, Hélène 1993: *Three Steps on the Ladder of Writing*. Trans. Sarah Cornell & Susan Sellers. New York: Columbia University Press.
- Claeys, Gregory & Sargent, Lymen Tower 1999: *The Utopia Reader*. New York, London: New York University Press.
- Chodorow, Nancy & Contratto, Susan 1982: The Fantasy of the Perfect Mother. Teoksessa *Rethinking the Family. Some Feminist Questions*. Eds. Barrie Thorne & Marilyn Yalom. New York: Longman, 191–214.
- Deleuze, Gilles 1985/1989: *Cinema 2: The Time-Image*. Trans. Hugh Tomlison & Robert Galeta. London: The Athlone Press.
- Derrida, Jacques 1989/1991: *Of Spirit. Heidegger and the Question*. Trans. Geoffrey Bennington & Rachel Bowlby. University of Chicago press.
- Enwald, Liisa 1989a: ”Se mitä olen” - Eeva Kilpi. Teoksessa *”Sain roolin johon en mahdu”*. *Suomalaisen naiskirjallisuuden linjoja*. Toim. Maria-Liisa Nevala. Helsinki: Otava, 661–666.
- Enwald, Liisa 1989b: Ihmisen ääni - ja naisen. Teoksessa *”Sain roolin johon en mahdu”*. *Suomalaisen naiskirjallisuuden linjoja*. Toim. Maria-Liisa Nevala. Helsinki: Otava, 671–675.
- Enwald, Liisa 1999: Naiskirjallisuus. Teoksessa *Suomen kirjallisuushistoria 3. Rintamakirjeistä tietoverkkoihin*. Toim. Pertti Lassila. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 724. Helsinki: SKS, 199–211.

- Enwald, Liisa 2012: Positive and Negative Produce a Shower of Stars. Trans. Marthe Seiden. *The History of Nordic Women's Literature*.
<https://nordicwomensliterature.net/2012/02/17/positive-and-negative-produce-a-shower-of-stars/> [haettu 14.12.2024].
- Felman, Shoshana 1975: Women and Madness: The Critical Phallacy. *Diacritics* 5(4), 2–10.
- Felski, Rita 1989: *Beyond Feminist Aesthetics. Feminist Literature and Social Change*. London: Hutchinson Radius.
- Ferguson, Mary Anne 1983: The Female Novel of Development and the Myth of Psyche. Teoksessa *The Voyage in. Fictions of Female Development*. Eds. Elizabeth Abel, Marianne Hirsch & Elizabeth Langland. Hanover and London: University Press of New England, 228–243.
- Gaard, Greta 1993: *Ecofeminism: Women, Animals, Nature*. Philadelphia: Temple University Press.
- Garforth, Lisa 2018: *Green Utopias. Environmental Hope Before and After Nature*. John Wiley & Sons.
- Glotfelty, Cheryll 1996: Introduction. Literary Studies in an Age of Environmental Crisis. Teoksessa *The Ecocriticism Reader. Landmarks in Literary Ecology*. Eds. Cheryll Glotfelty & Harold Fromm. Athens & London: The University of Georgia Press, xv–xxxvii.
- Glotfelty, Cheryll 2018: ”Land”. *Western American Literature*, 53(1), 45–47.
<https://doi.org/10.1353/wal.2018.0022> [haettu 14.12.2024].
- Grönholm, Pertti & Paalumäki, Heli 2015: *Kaipaava moderni. Nostalgian ja utopian kohtaamisia Euroopassa 1600-luvulta 2000-luvulle*. Turku: Turun historiallinen yhdistys.
- Haapasalo, Heidi 2021: Ruumis ja sukupuoli toisin ajateltuna. Maria Matinmikon *Värit*-runoteos tulkittuna fenomenologisen ruumis- ja sukupuolikäsityksen sekä feminiinisen kirjoituksen valossa. Pro gradu -tutkielma. Kotimainen kirjallisuus. Turku: Turun yliopisto.
https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/152823/Haapasalo_Heidi_opinnyte.pdf?sequence=1&isAllowed=y [haettu 4.3.2025].
- Haraway, Donna J. 2003: *The Companion Species Manifesto. Dogs, People, and Significant Otherness*. Chicago: Prickly Paradigm Press.
- Haraway, Donna J. 2008: *When Species Meet*. Posthumanities, Volume 3. Minnesota & London: University of Minnesota Press.

- Haraway, Donna J. 2011: SF: Science fiction, speculative fabulation, string figures, so far (Pilgrim Award acceptance comments) people.ucsc.edu/~haraway/Files/PilgrimAcceptanceHaraway.pdf [haettu 14.12.2024].
- Haraway, Donna J. 2016: *Staying with the Trouble. Making Kin in the Chthulucene*. Durham: Duke University Press.
- Heidegger, Martin 1925: *Prolegomena zur Geschichte des Zeitbegriffs*. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.
- Heidegger, Martin 1927/2000: *Oleminen ja aika*. Suom. Reijo Kupiainen. Tampere: Vastapaino.
- Hosiaislouma, Yrjö 2016: *Kirjallisuusoppi. Aapisesta äänirunoon*. Helsinki: Avain.
- Irigaray, Luce 1977/1990: *This Sex Which Is Not One*. Trans. Catherine Porter. New York: Cornell University Press.
- Jameson, Fredric 1984: *Postmodernism, or The Cultural Logic of Late Capitalism*. Durham: Duke University Press.
- Jameson, Fredric 2005: *Archaeologies of the Future. The Desire Called Utopia and Other Science Fictions*. London & New York: Verso.
- Jokinen, Arto 1999: *Mies ja muutos. Kriittisen miestutkimuksen teemoja*. Tampere: Tampere University Press.
- Jokinen, Elina 2013: Kirjailijoiden yhteiskunnallinen asema. Teoksessa *Suomen nykykirjallisuus 2. Kirjallinen elämä ja yhteiskunta*. Toim. Mika Hallila, Yrjö Hosiaislouma, Sanna Karkulehto, Leena Kirstinä & Jussi Ojajärvi. Helsinki: SKS, 159–176.
- Hänninen, Ville 2019: Puhumattomuuden aika. Eeva Kilpi, karjalaiskirjailija, puhuu ja kirjoittaa. *Parnasso* 69(1), 18–26.
- Hökkä, Tuula 1999: Modernismi: uusi alku – vanhan valtaus. Teoksessa *Suomen kirjallisuushistoria 3. Rintamakirjeistä tietoverkkoihin*. Toim. Pertti Lassila. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 724. Helsinki: SKS, 68–92.
- Kakkori, Leena 2009: *Martin Heideggerin olemisen kysyminen*. Tampere: Tampere University Press.
- Karhu, Mikko 2019: Utopia, utopismi ja paikan tutkimus. *Alue ja Ympäristö*, 48(1), 117–123. <https://doi.org/10.30663/ay.75179> [haettu 14.12.2024].
- Karkama, Pertti 1994: *Kirjallisuus ja nykyaika. Suomalaisen sanataiteen teemoja ja tendenssejä*. Helsinki: SKS.
- Karkama, Pertti 1997: *Suomen kirjallisuuden historia*. 4. uusittu painos. Helsinki: Otava.

- Karkulehto, Sanna; Koistinen, Aino-Kaisa & Varis, Essi 2020: Reconfiguring Human, Nonhuman and Posthuman. Striving for More Ethical Cohabitation. Teoksessa *Reconfiguring Human, Nonhuman and Posthuman in Literature and Culture*. Eds. Sanna Karkulehto, Aino-Kaisa Koistinen & Essi Varis. New York: Routledge, 1–19.
- Karkulehto, Sanna & Leppihalme, Ilmari 2017: 1970-luku. Uudenlainen poliittisuus. Teoksessa *Maamme romaani. Esseitä kirjallisuuden vuosikymmenistä*. Nykykulttuurin tutkimuksen julkaisuja 121. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 167–199.
- Kilpi, Eeva 1980: Eeva Kilpi. Teoksessa *Miten kirjani ovat syntyneet 2*. Toim. Ritva Haavikko. Helsinki: WSOY, 267–286.
- Kirvelä, Matilda 2023: ”Usko sinä että kaikki on politiikkaa, / minä uskon että jokainen päivä on kertomus.” — Arjen poliittisuus ja epäpoliittisuus Eeva Kilven runokokoelmassa *Laulu rakkaudesta ja muita runoja* (1972) ja *Terveisin* (1976). Kandidaatintutkielma. Kotimainen kirjallisuus. Turku: Turun yliopisto.
- Koistinen, Aino-Kaisa & Karkulehto, Sanna 2021: Kohti planetaarista tuntua. Feministis-posthumanistinen uudelleenkuvirtelu ja etiikka ihmisen jälkeen. *Niin & näin* 28(1), 62–72. <https://netn.fi/node/7954> [haettu 14.12.2024].
- Kosonen, Päivi 2020: Päiväkirja itsestä ja maailmasta huolehtimisen välineenä. Teoksessa *Päiväkirjojen jäljillä. Historiantutkimus ja omasta elämästä kirjoittaminen*. Toim. Maarit Leskelä-Kärki, Karoliina Sjö & Liisa Lulu. Tampere: Vastapaino, 39–54.
- Kristeva, Julia 1992: Stabat Mater. Suom. Helena Sinervo. *Naistutkimus-Kvinforskning* 5(3), 4–23.
- Kristeva, Julia 1974/1984: *Revolution in Poetic Language*. Trans. Margaret Waller. New York: Columbia University Press.
- Kumar, Krishan 1987: *Utopia and Anti-Utopia in Modern Times*. Oxford and New York: Basil Blackwell.
- Kumar, Krishan 1999: *Utopianism*. Maidenhead: Open University Press.
- Kundu, Devaleena 2015: The Paradox of Mortality: Death and Perpetual Denial. Teoksessa *Death Representations in Literature: Forms and Theories*. Ed. Adriana Teodorescu. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 8–23.
- Kurikka, Kaisa 2020: Sepittäminen ja usko tähän maailmaan – Kolme versiota Pessistä ja Illusiasta. Teoksessa *Sotkuiset maailmat. Posthumanistinen kirjallisuudentutkimus*. Toim. Elsi Hyttinen & Karoliina Lummaa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 79–112.
- Kuusinen, Iris 2008: *Naisen yksilöityminen suomalaisessa kirjallisuudessa 1950-luvulta lähtien*. Tampere: Tampere University Press.

- Lahtinen, Toni 2013: *Maan höyryävässä sylissä. Luonto, ihminen ja yhteiskunta Timo K. Mukan tuotannossa*. Tampere: Tampere University Press.
- Lahtinen, Toni & Lehtimäki, Markku 2008: Johdatus ekokriittiseen kirjallisuudentutkimukseen. Teoksessa *Äänekäs kevät. Ekokriittinen kirjallisuudentutkimus*. Toim. Toni Lahtinen & Markku Lehtimäki. Helsinki: SKS, 7–28.
- Lappalainen, Päivi 1996: Rakkaudella. Julia Kristeva ja maternaalinen subjekti. Teoksessa *Naissubjekti ja postmoderni*. Toim. Päivi Kosonen. Helsinki: Gaudeamus, 89–110.
- Lauretis, Teresa de 1980: Signs of Wa/onder. Teoksessa *Technological Imagination*. Eds. Teresa de Lauretis, Andreas Huyssen & Katherine Woodward. Madison WI: CODA Press, 159–174.
- Leskelä-Kärki, Maarit 2020: Eletyn ja fiktiivisen rajamailla. Eeva Kilven *Naisen päiväkirja* kirjailijan tunnustuksena. Teoksessa *Päiväkirjojen jäljillä. Historiantutkimus ja omasta elämästä kirjoittaminen*. Toim. Maarit Leskelä-Kärki, Karoliina Sjö & Liisa Lahu. Tampere: Vastapaino, 199–217.
- Levitas, Ruth 1990: *The Concept of Utopia*. London: Philip Allan.
- Levitas, Ruth 2011: *The Concept of Utopia*. Oxford: Peter Lang.
- Levitas, Ruth 2013: *Utopia as Method: The Imaginary Reconstitution of Society*. London: Palgrave Macmillan.
- Marrati, Paola 2008/2003: *Gilles Deleuze: Cinema and Philosophy*. Trans. Alisa Hartz. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Melkas, Kukku 2006: *Historia, halu ja tiedon käärme Aino Kallaksen tuotannossa*. Helsinki: SKS.
- Merchant, Carolyn 1980: *The Death of Nature. Women, Ecology, and the Scientific Revolution*. San Fransico: Harper and Row.
- Meretoja, Hanna 2016: Kirjallisuus ja mahdollisen taju: Proferssoriluento 11.1.2017, Turun yliopisto. *Avain – Kirjallisuudentutkimuksen aikakauslehti* (4), 67–72.
- Merriam Webster* a: Idyllic. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/idyllic#:~:text=1,to%2C%20or%20being%20an%20idyll> [haettu 14.12.2024].
- Merriam Webster* b: On ‘Idyll’ and ‘Ideal’. <https://www.merriam-webster.com/grammar/ideal-idyll-idyllic-usage-difference> [haettu 14.12.2024].
- Moi, Toril 1985/1990: *Sukupuoli/teksti/valta. Feministinen kirjallisuusteoria*. Tampere: Vastapaino.

- Morris, Pam 1991/1997: *Kirjallisuus ja feminismi. Johdatus feministiseen kirjallisuudentutkimukseen*. Toimittanut Päivi Lappalainen. Helsinki: SKS.
- Mulvey, Laura 1975: 'Visual Pleasure and Narrative Cinema'. *Screen* 16(3), 6–18.
- Nykänen, Annu 2008: Yksinpuhelua ja hetkien lumoa. Eeva Kilven *Naisen päiväkirjan* laji- ja teemien tarkastelua. Pro gradu -tutkielma. Kotimainen kirjallisuus. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Martens, Lorna: 1985: *The Diary Novel*. Cambridge: University of Cambridge.
- Murfin, Ross & Ray, Supryia 1997: *The Bedford Glossary of Critical and Literary Terms. Second Edition*. Boston & New York: Bedford/St. Martin's.
- Ojajärvi, Jussi & Sevänen, Erkki & Steinby, Liisa 2018: Kapitalismi ja sen tutkiminen suomalaisen kirjallisuuden näkökulmasta. Teoksessa *Kirjallisuus nykykapitalismissa*. Toim. Jussi Ojajärvi, Erkki Sevänen ja Liisa Steinby. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1444. Helsinki: SKS, 7–52.
- Oksanen, Markku 2015: Omistaminen. <https://filosofia.fi/fi/ensyklopedia/omistaminen> [haettu 14.12.2024].
- Ourkiya, Asmae 2022: Gender Essentialism and Ecofeminist Literature. Teoksessa *The Routledge Handbook of Ecofeminism and Literature*. Ed. Douglas A. Vakoch. New York: Routledge, 311–320.
- Oxford Reference* 2013: Rural Idyll. <https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/acref/9780199599868.001.0001/acref-9780199599868-e-1613#:~:text=An%20idealized%2C%20romanticized%20construct%20that,fewer%20problems%20than%20urban%20areas>. [haettu 14.12.2024].
- Parente-Čapková, Viola 2011: Häpeä, kapina ja äiti-tytär-suhde. Teoksessa *Häpeä vähän! Kriittisiä tutkimuksia häpeästä*. Toim. Siru Kainlainen & Parente-Čapková. Utukirjat. Turku: Turun yliopisto, 225–258.
- Plaza, Monique 1982: "Phallic power" and the psychology of "woman". Teoksessa *Human Sexual Relations. Towards a Redefinition of Sexual Politics*. Ed. Mike Brake. New York: Pantheon Books, 323–359.
- Plumwood, Val 1993: *Feminism and the Mastery of Nature*. London & New York: Routledge.
- Pohjola, Matti 2015: *Taloustieteen oppikirja*. 11.–13. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Pyhä Raamattu* 1993: Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Pieksämäki: Suomen kirkon Sisälähestysseura.

- Saresma, Tuija 2007: *Omaelämäkerran rajapinnoilla – Kuolema ja kirjoitus*. Nykykulttuurin tutkimuksen julkaisuja 92. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Rajala, Panu 15.11.1978: Ammattikirjailijan noidankehä. *Helsingin Sanomat*.
- Rojola, Lea 2013: Kielten taistelu. Marja-Liisa Vartion *Tunteet* ja suomalainen modernismi. Teoksessa *Romaanin historian ja teorian kytköksiä*. Toim. Hanna Meretoja & Aino Mäkikalli. Helsinki: SKS, 200–229.
- Sandbacka, Kasimir 2017: *Utopia derailed. Rosa Liksom's retrospection of the modern project*. Oulu: University of Oulu.
- Sargent, Lyman Tower 2010: *Utopianism: A Very Short Introduction*. New York: Oxford University Press.
- Sargisson, Lucy 1996: *Contemporary Feminist Utopianism*. London, New York: Routledge.
- Sihvonen, Jukka 2013: *Aivokuvia. Elokuva, teoria, Deleuze*. Turku: Eetos.
- Skeggs, Beverley 1997: *Formations of Class and Gender. Becoming Respectable*. London: Sage.
- Steinby, Liisa 2008: Ryöstelijät ammutaan: moderni minä ja mitä sille sitten tapahtui. Teoksessa *Minä ja markkinavoimat. Yksilö, kulttuuri ja yhteiskunta uusliberalismin valtakaudella*. Toim. Jussi Ojajärvi & Liisa Steinby. Helsinki: Avain, 25–66.
- Svendsen, Lars: 2015/2017: *Yksinäisyyden filosofia*. Suom. Salla Korpela. Jyväskylä: Docendo.
- Tuohimaa, Sinikka 1989: Luontofantasiat naiskirjailijoiden teoksissa. Teoksessa *Päähenkilöna nainen. Esseitä naiskirjallisuuden tutkimuksesta*. Toim. Sinikka Tuohimaa & Tarja Minkkinen. Oulun yliopiston kirjallisuuden ja kulttuuriantropologian laitoksen julkaisuja. A. Kirjallisuus 1. Oulu: Oulun yliopisto, 136–151.
- Turunen, Mikko 2019: Muurahaisen metafysiikkaa: Kuoleman esittäminen Lauri Viidan lyriikassa. *Avain* 16(3), 40–57. <https://doi.org/10.30665/av.82857> [haettu 14.12.2024].
- Uusitalo, Margit 2016: *Olen ja ihmettelen. Maailmassa-olemisen näyttämö draaman merkityksen antajana Martin Heideggerin filosofian valossa*. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 545. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Uusi tietosanakirja* 1962. Helsinki: Tietosanakirja Oy.
- Vainikkala, Erkki 1993: Jälkisanat. Teoksessa *Tekstin hurma*. Tampere: Vastapaino, 91–106.
- Viikari, Auli 1992: Ei kenenkään maa. 1950-luvun tropologiaa. Teoksessa *Avoin ja suljettu. Kirjoituksia 1950-luvusta suomalaisessa kulttuurissa*. Toim. Anna Makkonen. Helsinki: SKS, 30–77.

Wittgenstein, Ludwig 1921/1984: *Tractatus Logico-Philosophicus eli Loogis-filosofinen tutkielma*. Suom. Heikki Nyman. 3. tarkistettu painos. Helsinki: WSOY.

Woolf, Virginia 1929: *A Room of One's Own*. ProQuest LLC.

<https://www.proquest.com/books/room-ones-own-virginia-woolf/docview/2137893805/se-2>. [haettu 14.12.2024].

WSOY.fi: Eeva Kilpi. Naisen päiväkirja. <https://www.wsoy.fi/kirjat/naisen-paivakirja/> [haettu 4.3.2025]

Young, Julian 1997: *Heidegger, Philosophy, Nazism*. Cambridge: Cambridge University Press.